પ્રસ્તાવના

આ પુસ્તકની આ અગાઉ નવ આવૃત્તિઓ આ સંસ્થા તરફથી પ્રકાશિત થયેલ છે, તે ખલાસ થઇ જતાં આ દશમી આવૃત્તિ છાપવામાં આવેલ છે.

આ આવૃત્તિનું પ્રુફ સંશોધન અધ્યાપક કપુરચંદ રણ-છોડદાસ વારૈયાએ કાળજીપૂર્વક કરેલ છે, છતાં પ્રેસદોષ કે દૃષ્ટિદોષથી કોઇ અશુદ્ધિઓ રહી જવા પામી હોય તે માટે મિચ્છામિ દુક્કડં દઇએ છીએ જરૂરી શુદ્ધિપત્રક આપેલ છે તે પ્રમાણે સુધારીને વાંચવાની વિજ્ઞપ્તિ કરીએ છીએ.

મહેસાણા
સં. ૨૦૩૨
ફાગણ વદિ-૧

—પ્રકાશક

—: પ્રાપ્તિસ્થાનો :—

શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ
મહેસાણા (ઉ. ગુ.)

શ્રી જૈન શ્રેયસ્કર મંડળ
પાલિતાણા (સૌરાષ્ટ્ર)

અનુક્રમણિકા

નમો અરિહંતાણું ॥૧॥

શ્રી અરિહંત (પરમાત્માઓ)ને નમસ્કાર થાઓ. ૧

---

* કેવળજ્ઞાન પામીને ભવ્યજીવોને બોધ દેતા અગર બોધ દેવાને વિચરતા તીર્થંકર મહારાજા તે શ્રી અરિહંત. તેમના બાર ગુણ આ પ્રમાણે—

૧ **અશોક વૃક્ષ**–જ્યાં ભગવંતનું સમવસરણ રચાય ત્યાં ભગવંતના દેહથી બાર ગણું આસોપાલવનું વૃક્ષ દેવતા રચે છે. જેની નીચે બેસી ભગવંત ધર્મોપદેશ આપે છે તે

૨ **સુરપુષ્પવૃષ્ટિ**—એક યોજન પ્રમાણ સમવસરણ ભૂમિમાં જળસ્થળમાં ઉત્પન્ન થયેલા સુગંધી ૫ વર્ણી સચિત્ત ફુલોની વૃષ્ટિ ઢીંચણ પ્રમાણ દેવતા કરે છે તે

૩ **દિવ્ય ધ્વનિ**—ભગવંતની વાણીને માલકોશ રાગ, વીણા, વાંસળી, આદિકના સ્વરવડે દેવતા પૂરે તે.

૪ **ચામર**-રત્નજડિત સુવર્ણની દાંડીવાળા ચાર જોડી શ્વેત ચામરો સમવસરણમાં દેવતાઓ ભગવંતને વીંઝે છે તે.

૫ **આસન**—ભગવંતને બેસવ ને રત્નજડિત સુવર્ણમય સિંહાસન દેવતાઓ સમવસરણમાં રચે છે તે.

૬ **ભામંડળ**—ભગવંતના મસ્તકની પાછળ શરદઋતુના સૂર્યના કિરણ જેવું ઉગ્ર તેજવાળું ભામંડળ (તેજનું મંડળ) દેવતા રચે છે તે. તે ભગવંતના તેજને પોતાના તેજમાં સંહરી લે છે, તે ન હોય તો ભગવંતના મુખ સામું જોઈ શકાય નહિ.

૭ **દુંદુભિ**—ભગવંતના સમવસરણ વખતે દેવતાઓ દેવદુંદુભિ વગેરે વાજિંત્રો વગાડે છે. તે જાણે સૂચવે છે કે–'હે ભવ્યો! તમે શિવપુરના સથવારા તુલ્ય આ ભગવંતને સેવો.'

નમો આયરિયાણં ॥૩॥

શ્રી આચાર્ય (મહારાજો)ને નમસ્કાર થાઓ. ૩

આ રીતે સ્વાશ્રયી અપાયાપગમાતિશય.

ઘ પરાશ્રયી અપાયાપગમાતિશય—કે જેનાથી પારકાના ઉપદ્ર નાશ પામે, એટલે જયા ભગવાન્ વિચરે, ત્યાં દરેક દિશામાં મળી સવાસો જોજન સુધીમા પ્રાય રોગ, મરકી વૈર, અતિવૃષ્ટિ દુકાળ આદિ થાય નહિ.

૨ જ્ઞાનાતિશય—જેનાથી ભગવાન લોકાલોકનું સ્વરૂપ સવ પ્રકારે જાણે છે તે, કારણ કે તેમને કેવળજ્ઞાન છે તેથી કાંઇપણ તેમને અજ્ઞાત રહી શકતું નથી.

૩ પૂજાતિશય—જેનાથી શ્રી તીર્થંકર સર્વને પૂજ્ય છે, એટલે ભગવંતની પૂજા, રાજા, બલદેવાદિ, દેવતા-ઇંદ્ર આદિ કરે છે. અગર કરવાની અભિલાષા કરે છે તે.

૪ વચનાતિશય—જેનાથી શ્રી તીર્થંકરની વાણી દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યંચને પોતપોતાની ભાષામા સમજાય છે કારણ કે તેમની વાણી સંસ્કારાદિક ગુણવાળી છે. આ વાણી ૩૫ ગુણે સહિત છે તે ગુણો નીચે પ્રમાણે—

૧ સર્વ ઠેકાણે સમજાય તેવી. ૨ જોજન પ્રમાણ સંભળાય તેવી. ૩ પ્રૌઢ ૪ મેઘ જેવી ગંભીર ૫ શબ્દે કરી સ્પષ્ટ. ૬ સંતોષકારક ૭ દરેક મનુષ્ય [illegible] છે [illegible]. ૮ ગૂઢ અર્થવાળી. ૯. પૂર્વાપર વિરોધ રહિત. ૧૦ મહાપુરુષને છાજે તેવી ૧૧ સંદેહ વગરની ૧૨ દૂષણ રહિત અર્થવાળી, ૧૩ કઠિન વિષયને સહેલો કરે તેવી [illegible] અને નવ તત્ત્વને પુષ્ટ કરે તેવી [illegible] ૧૭ પદરચના સહિત.

નમો લોએ સવ્વસાહૂણં ॥૫॥

(અઢીદ્વીપ પ્રમાણ) લોકક્ષેત્ર મધ્યેના સર્વ સાધુઓને નમસ્કાર થાઓ. ૫

સમાવેશ થાય છે, આથી સિદ્ધ ભગવાન સ્વભાવમા સદા અવસ્થિત રહે છે. તે જ ત્યા ચારિત્ર છે.

૫ અક્ષયસ્થિતિ—આયુઃકર્મનો ક્ષય થવાથી નાશ નહિ થાય એવી અનંત સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે. સિદ્ધની સ્થિતિની આદિ છે પણ અંત નથી તેથી સાદિ અનત કહેવાય છે.

૬ અરૂપીપણું—નામકર્મનો ક્ષય થવાથી વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શરહિત થાય છે કેમકે શરીર હોય તો એ ગુણો રહે છે, પણ સિદ્ધને શરીર નથી. તેથી અરૂપીપણુ પ્રાપ્ત થાય છે.

૭ અગુરુલઘુ—ગોત્રકર્મનો ક્ષય થવાથી આ ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે તેથી ભારે હળવો અથવા ઉંચ-નીચપણાનો વ્યવહાર રહેતો નથી.

૮ અનંતવીર્ય—અંતરાય કર્મનો ક્ષય થવાથી અનંત દાન, અનત લાભ, અનત ભોગ, અનત ઉપભોગ અને અનંત વીર્યશક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. સમસ્ત લોકને અલોક અને અલોકને લોક કરી શકે તેવી શક્તિ સ્વભાવિક સિદ્ધમા રહેલી છે, છતા તેવું વીર્ય કદી ફોરવતા નથી, અને ફોરવશે નહિ કેમકે પુદ્ગલ સાથેની પ્રવૃત્તિ એ તેમનો ધર્મ નથી એ ગુણથી આત્મિક ગુણોને જેવા છે તેવા ને તેવા રૂપે ધારી રાખે, ફેરફાર થવા દે નહિ

પાચ આચારને પાળે અને બીજાને પળાવે એવા અને વળી ધર્મના નાયક છે તે આચાર્ય મહારાજના છત્રીશ ગુણો છે, તે નીચે પ્રમાણે:—

૧ સ્પર્શનેન્દ્રિય (ત્વચા-શરીર), ૨ રસનેંદ્રિય (જીભ), ૩ ઘ્રાણે-

એસો પંચનમુક્કારો ॥૬॥

એ પાંચને કરેલ નમસ્કાર, ૬

દ્રિય (નાક), ૪ નેત્રેંદ્રિય (આંખ) અને ૫ શ્રોત્રેંદ્રિય (કાન), એ પાંચ ઇન્દ્રિયના ત્રેવીસ વિષયોમાં મનગમતા ઉપર રાગ અને અણગમતા ઉપર દ્વેષ આચાર્ય મહારાજ કરે નહિં.

બ્રહ્મચર્યની નવ પ્રકારની ગુપ્તિ એટલે શીયલની નવ વાડોને જાળવી રાખે ક્ષેત્રનું જેમ વાડથી રક્ષણ થાય છે તેમ આ નવ વાડોથી શિયળનું રક્ષણ થાય છે.

૧ સ્ત્રી પશુ નપુંસક જ્યાં ન હોય ત્યાં વસે.

૨ સ્ત્રીની સાથે રાગથી વાતો કરે નહિ

૩ સ્ત્રી બેઠી હોય તે આસને પુરૂષ બે ઘડી સુધી બેસે નહિ અને પુરૂષ બેઠો હોય તે આસને સ્ત્રી ત્રણ પહોર સુધી બેસે નહિ

૪ રાગ વડે સ્ત્રીના અંગોપાંગ જુએ નહિ.

૫ સ્ત્રી પુરૂષ સૂતા હોય અગર કામભોગની વાત કરતા હોય ત્યાં ભીંતના આંતરે રહે નહિ

૬ અગાઉ ભોગવેલા વિષયાદિને સંભારે નહિ

૭ સ્નિગ્ધ આહાર કરે નહિ.

૮ નીરસ એવો પણ અધિક આહાર કરે નહિ

૯ શરીરની શોભા ટાપટીપ કરે નહિ

સંસારની પરંપરા જેનાથી વધે તે કષાય. તેના ચાર પ્રકાર છે. ૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા અને ૪ લોભ એ ચાર કષાય આચાર્ય મહારાજ કરે નહિ.

સવ્વપાવપ્પણાસણો ॥૭॥

સર્વ પાપનો નાશ કરનાર છે. ૭

મહાવ્રત એટલે મોટા વ્રત. પાળવામાં આકરા હોય તે **મહાવ્રત** પાંચ છે.

૧ પ્રાણાતિપાત વિરમણ—કોઇ જીવનો વધ કરવો નહિ.

૨ મૃષાવાદ વિરમણ—ગમે તેવું કષ્ટ આવી પડે તેમ હોય તો પણ અસત્ય વચન બોલવું નહિં.

૩ અદત્તાદાન વિરમણ—કોઈની ન આપેલી નજીવી ચીજ પણ લેવી નહિ.

૪ મૈથુન વિરમણ—મન-વચન-કાયાએ કરીને બ્રહ્મચર્ય પાળવું-વિષયસુખ ભોગવવા નહિ.

૫ પરિગ્રહ વિરમણ—કોઇ પણ વસ્તુનો સંગ્રહ કરવો નહિ તેમજ ધર્મોપકરણ પુસ્તક આદિ વસ્તુ પોતાની પાસે હોય તેના ઉપર મૂર્છા રાખવી નહિ. એ પાચ મહાવ્રત સાધુ મુનિરાજ પાળે છે.

આચાર્ય મહારાજ જે પાચ આચારને પાળે છે, તે આ પ્રમાણે—

૧ જ્ઞાનાચાર—જ્ઞાન ભણે ભણાવે, લખે લખાવે, જ્ઞાનભંડાર કરાવે, ભણનારને સહાય આપે.

૨ દર્શનાચાર—શુદ્ધ સમ્યક્ત્વને પોતે પાળે, બીજાને પળાવે અને સમ્યક્ત્વથી પડતાને સમજાવી સ્થિર કરે.

૩ ચારિત્રાચાર—પોતે શુદ્ધ ચારિત્ર પાળે, બીજાને પળાવે અને પાળનારને અનુમોદે

૪ તપ આચાર—૬ બાહ્ય અને ૬ અભ્યંતર એમ બાર પ્રકારનો તપ પોતે કરે, કરાવે અને કરતાને અનુમોદન આપે.

મંગલાણં ચ સવ્વેસિં

વળી સર્વ મંગળમાં.

પઢમં હવઇ મંગલં ॥૮॥

પ્રથમ મંગલ (કલ્યાણરૂપ) છે ૮

પદ (૯) સંપદા (૮) ગુરુ (૭) લઘુ (૬૧) સર્વવર્ણ (૬૮).

ઇતિ નવકાર સૂત્ર. ૧

૨. પંચિંદિઅ સૂત્ર

શબ્દાર્થ.

પંચિંદિઅ-પાચ ઇંદ્રિયોના વિષયોને
સંવરણો-રોકનાર
તહ-તથા
નવવિહ-નવ પ્રકારની
બંભચેર-બ્રહ્મચર્યની.
ગુત્તિધરો-વાડને ધારણ કરનારા
ચઉવિહ-ચાર પ્રકારના
કસાય-કષાયથી
મુક્કો-મુકાએલા
ઇય-એ
અટ્ઠારસગુણેહિં-અઢાર ગુણોવડે
સંજુત્તો-યુક્ત.
પંચમહવ્વય-પાંચ મહાવ્રતોએ
જુત્તો-યુક્ત
પંચવિહાયાર-પાંચ પ્રકારના આચારને.
પાલણ-સમત્થો-પાળવામાં સમર્થ
પંચસમિઓ-પાચ પ્રકારની સમિતિએ યુક્ત
તિગુત્તો-ત્રણ ગુપ્તિએ સહિત.
છત્તીસગુણો-છત્રીશ ગુણોએ યુક્ત
ગુરૂ-ગુરુ.
મજ્ઝ-મારા

---

૨ વચનગુપ્તિ-નિરવદ્ય વચન પણ કારણ વિના બોલવા નહિ.

૩ કાયગુપ્તિ-શરીર અણુપડિલેહ્યુ હલાવવુ નહિ.

પાચ ઇન્દ્રિયના વિષયને સંવરનાર તેથી ૫ ગુણ, નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિને ધારણ કરનાર તેથી નવ, ચાર પ્રકારના કષાય રહિત તેથી ચાર, પાચ મહાવ્રતના પાંચ, પાચ આચારના પાચ, પાચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ મળી આઠ પ્રવચન માતાના આઠ. એમ સર્વ મળીને છત્રીસ ગુણ આચાર્ય મહારાજના થયા.

સિદ્ધાન્ત ભણે તથા બીજાઓને ભણાવે તે ઉપાધ્યાય-પાઠક-વાચક. તેમના ગુણ ૨૫ :—

૧ આચારાંગ, ૨ સૂયગડાંગ, ૩ ઠાણાંગ, ૪ સમવાયાંગ, ૫ ભગવતી

પંચિંદિય–સંવરણો,

પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયોને રોકનાર,

૬ નાયા-ધમ્મકહા, ૭ ઉપાસક દશાંગ, ૮ અંતગડ, ૯ અનુત્તરોવવાઈ, ૧૦ પ્રશ્નવ્યાકરણ અને ૧૧ વિપાક. એ અગ્યાર અંગ અને ૧ ઉવવાઈ, ૨ રાયપસેણી, ૩ જીવાભિગમ, ૪ પન્નવણા, ૫ જંબુદ્વીપ પન્નત્તિ, ૬ ચંદપન્નત્તિ, ૭ સૂરપન્નત્તિ, ૮ કપ્પિયા, ૯ કપ્પવડંસિયા, ૧૦ પુપ્ફિયા, ૧૧ પુપ્ફચૂલિયા અને ૧૨ વહ્નિદશાંગ એ બાર ઉપાંગને ભણે-ભણાવે તેથી ૨૩ ગુણ થયા, ૨૪ ચરણસિત્તરિ અને ૨૫ કરણસિત્તરિ પાળે એમ ૨૫ ગુણો થયા.

મોક્ષમાર્ગ સાધવા માટે યત્ન કરે તે સાધુ. તેના ગુણ ૨૭ તે આ પ્રમાણે જાણવા—

૧ પ્રાણાતિપાત વિરમણ, ૨ મૃષાવાદ વિરમણ, ૩ અદત્તાદાન વિરમણ, ૪ મૈથુન વિરમણ અને ૫ પરિગ્રહ વિરમણ એ પાંચ મહાવ્રત [illegible] ૬ રાત્રિભોજન વિરમણ એ [illegible] પાળે તેથી ૬ ગુણ. ૭ થી ૧૨ પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેઉકાય, વાઉકાય, વનસ્પતિકાય અને ત્રસકાય [illegible] ૧૩ [illegible] નિગ્રહ [illegible] ૧૮ [illegible] નિગ્રહ [illegible] ૨૧ [illegible] ૨૪ [illegible]

તહ નવવિહ-બંભચેર-ગુત્તિધરો ।।

તથા નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિના ધરનાર,

ચઉવિહ-કસાય-મુક્કો,

ચાર પ્રકારના કષાયથી મુક્ત,

ઈઅ અટ્ઠારસ-ગુણેહિં સંજુત્તો ।।૧।।

એ અઢાર ગુણોએ સહિત. ૧

પંચ-મહવ્વય-જુત્તો,

પાંચ મહાવ્રતે યુક્ત,

પંચ-વિહાયાર-પાલણ-સમત્થો ।।

પાંચ પ્રકારના આચાર પાળવાને સમર્થ,

પંચ-સમિઓ તિ-ગુત્તો,

પાંચ સમિતિએ સહિત (અને) ત્રણ ગુપ્તિએ ગુપ્ત,

છત્તીસગુણો ગુરૂ મજ્ઝ ।।૨।।

(એ) [1]છત્રીસ ગુણોએ સહિત (તે) મારા ગુરુ (છે) ૨.

પદ (૮) ગાથા (૨) ગુરુ (૧૦) લઘુ (૭૦) સર્વવર્ણ (૮૦)

ઇતિ પંચિંદિય સૂત્ર-૨

---

૧ છત્રીસ ગુણોનું વર્ણન નવકારની ફુટનોટમાંથી જોઇ લેવું.

૩ ખમાસમણ વા પ્રણિપાત સૂત્ર

શબ્દાર્થ.

ઇચ્છામિ-હું ઇચ્છું છું.
ખમાસમણો-હે ક્ષમાશ્રમણ, સાધુ!
વંદિઉં-વાંદવાને.
જાવણિજ્જાએ શક્તિ સહિતએવા
નિસીહિઆએ-પાપ વ્યાપાર ત્યાગ કર્યો છે એવા શરીરવડે.
મત્થએણ-મસ્તકથી.
વંદામિ-હું વંદના કરું છું.

ઇચ્છામિ ખમાસમણો! વંદિઉં
જાવણિજ્જાએ નિસીહિઆએ મત્થ-
એણ વંદામિ ॥૩॥

૪. સુગુરુને સુખ-શાતા-પૃચ્છા.

શબ્દાર્થ.

ઇચ્છકાર-ઇચ્છા કરું છું.
સુહરાઈ-સુખે રાત્રિ.
સુહ દેવસિ-સુખે દિવસ.
સુખતપ-સુખે તપશ્ચર્યામાં.
શરીર નિરાબાધ-રોગરહિત શરીર.
સુખસંજમજાત્રા-સુખે સંયમયાત્રામાં.
નિર્વહો છો જી-પ્રવર્તો છો જી.

ઇચ્છકાર, સુહરાઇ,[1] સુહદેવસિ,[2] સુખતપ, શરીર નિરાબાધ, સુખસંજમજાત્રા નિર્વહો છો જી, સ્વામી શાતા છે જી? ભાત-પાણીનો લાભ દેજો જી ૪.

અર્થ:—(હે ગુરુજી) આપ સુખે રાત્રિ, સુખે દિવસ, સુખે તપશ્ચર્યામાં, શરીર સંબંધી રોગરહિતપણામાં, સુખે સંયમયાત્રામાં પ્રવર્તો છો જી. એમ ઇચ્છું છું. સ્વામી! શાતા છે જી? ભાત-પાણીનો લાભ દેજો જી. ૪

卐

---

૧ બપોર પહેલાના વખતે કહેવું. ૨ બપોર પછીના વખતે કહેવું.

૫ ઇરિયાવહિયં સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

ઇચ્છાકારેણ-ઇચ્છાપૂર્વક.
સંદિસહ-આજ્ઞા આપો.
ભગવન્-હે ભગવંત!
ઇરિયાવહિયં-ઇરિયાવહિ-ગમન કરતા થયેલ જીવબાધાદિ પાપક્રિયા.
પડિક્કમામિ-હું પ્રતિક્રમું (પાછો હઠું) છું.
પડિક્કમણ-પ્રતિક્રમ. (નિવર્ત.)
ઇચ્છં-ચાહું છે
ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં-હું પ્રતિક્રમવા (પાછો હઠવા) ઇચ્છું છું.
ઇરિયાવહિયાએ-માર્ગમાં ચાલતા
વિરાહણાએ-જીવની વિરાધના થઇ હોય
ગમણાગમણે-જતાં આવતાં
પાણક્કમણે-પ્રાણી ચાંપ્યા હોય
બીયક્કમણે-બીજ ચાંપ્યાં હોય
હરિયક્કમણે-લીલી વનસ્પતિ
[illegible]

જે-જે.
મે-મેં.
જીવા-જીવો.
વિરાહિયા-વિરાધ્યા હોય.
એગિંદિયા-એકેંદ્રિય જીવો.
બેઇંદિયા-બેઇન્દ્રિય જીવો.
તેઇંદિયા-ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા
ચઉરિંદિયા-ચાર ઇન્દ્રિયવાળા.
પંચિંદિયા-પાંચ ઇન્દ્રિયવાળા.
અભિહયા-લાતે મારી.
વત્તિયા-ધૂળવડે ઢાંક્યા.
લેસિયા-ભોંય સાથે ઘસ્યા.
સંઘાઇયા-ભેગા કર્યા
સંઘટ્ટિયા-સ્પર્શ કર્યો હોય
પરિયાવિયા-પરિતાપ ઉપજાવ્યા.
કિલામિયા-[illegible]
ઉદ્દવિયા-[illegible]
ઠાણાઓ ઠાણં-[illegible]
[illegible]

ઈચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ ! ઈરિ-યાવહિયં પડિક્કમામિ[1], ઈચ્છં[2] ।।

અર્થ—આપની ઇચ્છાપૂર્વક હે જ્ઞાનવંત ! (પૂજ્ય) આદેશ આપો તો ચાલવાના માર્ગમાં જે પાપ લાગ્યું તે પાપથી નિવર્તું.-પ્રતિક્રમું ! ત્યારે ગુરુ આદેશ આપે કે પ્રતિક્રમો, પછી શિષ્ય કહે કે આજ્ઞા પ્રમાણ છે.

ઈચ્છામિ પડિક્કમિઉં ।।૧।। ઈરિયા-વહિયાએ વિરાહણાએ. ।।૨।।

અર્થ—હું પાપથકી નિવર્ત્તવાને ઇચ્છું છું. ૧. જવા-આવવાના માર્ગમાં તથા સાધુ-શ્રાવકના માર્ગમાં જે વિરાધના (પાપયુક્ત ક્રિયા) થઇ હોય ૨ જેમકે—

ગમણાગમણે ।।૩।। પાણક્કમણે, બીય-ક્કમણે, હરિયક્કમણે, ઓસાઉત્તિંગ-પણગ-દગ-મટ્ટી-મક્કડાસંતાણા-સં-કમણે. ।।૪।।

અર્થ—એક સ્થાનકથી બીજે સ્થાનકે જતાં-આવતાં. ૩ (બે-ત્રણ અને ચાર ઇંદ્રિયવાળા) જીવોને પગે કરી ચાંપવાથી,

---

૧ હું પડિક્કમણ કરૂં ૨ ગુરુમહારાજનો આદેશ સ્વીકારવાને આ શબ્દ છે

ધાન્યના બીજને ચાંપવાથી, લીલી વનસ્પતિ ચાંપવાથી, આકાશમાંથી પડતા ઠારને, કીડીઓના નગરાને, પાંચવર્ણી નીલફુલને, અચિત્ત માટી યુક્ત સચિત્ત પાણીને, કરોળીઆની જાળને પગે કરી ચાંપવાથી વા મસળવાથી. ૪.

જે મે જીવા વિરાહિયા. ॥૫॥

અર્થ—જે જીવોની મેં વિરાધના કરી હોય અર્થાત જે જીવોને દુઃખી કર્યો હોય. ૫.

તે કયા જીવો ?

એગિંદિયા, બેઇંદિયા, તેઇંદિયા, ચઉરિંદિયા, પંચિંદિયા. ॥૬॥

અર્થ—એક ઇંદ્રિયવાળા, બે ઇંદ્રિયવાળા, ત્રણ ઇંદ્રિયવાળા, ચાર ઇંદ્રિયવાળા, પાંચ ઇંદ્રિયવાળા ૬.

તેઓને કેવી રીતે વિરાધ્યા ?

અભિહયા. વત્તિયા. લેસિયા. સંઘાઇયા. સંઘટ્ટિયા. પરિયાવિયા. કિલામિયા. ઉદ્દવિયા. ઠાણાઓ ઠાણં સંકામિયા. જીવિયાઓ વવરોવિયા. તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં. ॥૭॥

અર્થ—સામા આવતાને હણ્યા (લાતે મારી) હોય, ધૂળે કરી ઢાંકયા હોય, ભૂમિ સાથે મસળ્યા, હોય. માંહોમાંહે શરીરે શરીર એકઠા કર્યા હોય, થોડા સ્પર્શથી દુહવ્યા હોય, પરિતાપ ઉપજાવ્યો હોય મૃતપાય કીધા હોય, ત્રાસ પમાડયા હોય, એક સ્થાનકથી બીજે સ્થાનકે મૂકયા હોય, જીવિતવ્યથી જુદા કર્યા હોય; તે સંબંધી જે પાપ લાગ્યું હોય, તે સારું પાપ નિષ્ફળ થાઓ! (તે પાપનું મિચ્છા મિ દુક્કડં દઉં છું.)

પદ (૨૬) સંપદા (૭) ગુરુ (૧૪) લઘુ (૧૩૬) સર્વવર્ણ (૧૫૦).

૬. તસ્સ ઉત્તરી સૂત્ર

શબ્દાર્થ.

તસ્સ—તેની.
ઉત્તરીકરણેણં—ફરીને શુદ્ધિને અર્થે.
પાયચ્છિત્તકરણેણં—પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા વડે.
વિસોહીકરણેણં—વિશેષ શુદ્ધિએ કરી.
વિસલ્લીકરણેણં—શલ્ય રહિતપણે.
પાવાણં કમ્માણં—પાપ કર્મોને.
નિગ્ઘાયણટ્ઠાએ—નાશ કરવાને અર્થે.
ઠામિ—કરું છું.
કાઉસ્સગ્ગં—કાઉસ્સગ્ગ.

તસ્સ [1]ઉત્તરીકરણેણં, પાયચ્છિત્તક-રણેણં, વિસોહીકરણેણં, વિસલ્લીકર-

૧ પાપથી લેપાએલ આત્મા ઇરિયાવહિયાથી શુદ્ધ થાય છે છતાં જેટલો અશુદ્ધિનો અંશ રહ્યો હોય તેને વિશેષ શુદ્ધ કરવાને.

ણેણં, પાવાણં કમ્માણં નિગ્ઘાયણ-ટ્ઠાએ, ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં. ॥૮॥

અર્થ—તેને વિશેષ શુદ્ધ કરવાને, તેની ગુરુ પાસે આલોચન કરવાએ કરી, આત્માના અંતરશલ્યને ટાળવાએ કરી, આત્માને શલ્યથી રહિત કરવાને અને તેથી સર્વ પાપકર્મોનું નિકંદન કરવાને માટે હું કાયવ્યાપારનો ત્યાગ કરવારૂપ કાઉસ્સગ્ગ કરું છું. ૮.

પદ (૬) સંપદા (૬) ગુરુ (૧૦) લઘુ (૩૮) સર્વવર્ણ (૪૮)

૭. અન્નત્થ ઊસસિએણં સૂત્ર.

જાવ-જ્યાં સુધી.
અરિહંતાણું-અરિહંત.
ભગવંતાણું-ભગવંતોને.
નમુક્કારેણું-નમસ્કાર કરીને.
ન પારેમિ-ન પારું.
તાવ-ત્યાં સુધી.
કાયં-કાયાને.
ઠાણેણું-એક સ્થાન વડે.
મોણેણું-મૌનપણે.
ઝાણેણું-ધ્યાન વડે.
અપ્પાણું-પોતાની કાયાને.
વોસિરામિ-વોસિરાવું છું.

×અન્નત્થ ઊસસિએણું, નીસસિએણું, ખાસિએણું, છીએણું, જંભાઈએણં, ઉડ્ડુએણું, વાયનિસગ્ગેણું, ભમલીએ, પિત્તમુચ્છાએ. ॥૧॥

અર્થ—જે આગારોનું વર્ણન કરું છું, તે સિવાયના બીજે સ્થાનકે (કાયવ્યાપારનો ત્યાગ કરું છું.) તે બાર આગારોનાં નામ —

× આ સૂત્રવડે કરવાનો કાઉસ્સગ્ગ ૧૯ દોષ વર્જીને કરવાનો છે તે દોષ આ પ્રમાણે—

૧. ઘોડાની પેઠે પગ ઉંચો રાખે, વાંકો પગ રાખે તે ઘોટકદોષ.

૨. જેમ વાયગથી વેલડી હાલે તેમ શરીરને ધુણાવે તે લતાદોષ.

૩ થાંભલા પ્રમુખને ઓઠીંગણ દઈ રહે તે સ્તંભાદિદોષ.

૪. ઉપર મેડી અથવા માળ હોય તેને મસ્તક ટેકાવી રહે તે માલદોષ.

૫ ગાડાની ઉધી પેઠે અંગુઠા તથા પાની મેળવીને પગ રાખે તે ઉધિદોષ.

ઊંચો શ્વાસ લેવા વડે. નીચો શ્વાસ મૂકવા વડે, ઉધરસ આવવાથી, છીંક આવવાથી, બગાસું આવવાથી, ઓડકાર આવવાથી, વા સંચરવાથી, ભમરી આવવાથી, પિત્તના પ્રકોપથી. ૧.

સુહુમેહિં અંગસંચાલેહિં, સુહુમેહિં ખેલસંચાલેહિં, સુહુમેહિં દિટ્ઠિસંચાલેહિં. ॥૨॥

એવમાઈએહિં આગારેહિં અભગ્ગો અ-
વિરાહિઓ હુજ્જ મે કાઉસ્સગ્ગો ॥૩॥

અર્થ—પૂર્વોક્ત આગારો વિગેરે બીજા (પણ ચાર) + આગારોથી મારો કાયોત્સર્ગ અખંડિત, અવિરાધિત હોજો! ૩

(ક્યાં સુધી)

જાવ અરિહંતાણં ભગવંતાણં નમુ-
ક્કારેણં ન પારેમિ. ॥૪॥

---

૧૪. કાગડાની પેરે ડોળા ફેરવે તે વાયસદોષ.

૧૫. પહેરેલા વસ્ત્ર જૂ અથવા પરસેવાએ કરી મલિન થવાના ભયથી કોઠાની પેરે ગોપવી રાખે તે કપિત્થદોષ.

૧૬. યક્ષાવેશિતની પેરે માથુ ધુણાવે તે શિરઃકંપદોષ.

૧૭. મુંગાની પેરે હુ હુ કરે તે મૂકદોષ.

૧૮. આલાવો ગણતા મદિરાની પેરે બડબડાટ કરે તે મદિરાદોષ.

૧૯. વાનરની પેરે આસપાસ જોયા કરે, ઓષ્ઠપુટ ચલાવે તે પ્રેક્ષ્યદોષ.

+ (૧) અગ્નિના ઉપદ્રવથી બીજે સ્થાનકે જવું પડે તથા વિજળીના પ્રકાશથી વસ્ત્રાદિ ઓઢવા પડે (૨) બિલાડી ઉંદર વગેરે આડા ઉતરતા હોય તથા પંચેન્દ્રિય જીવનુ છેદન-ભેદન થતું હોય તેથી બીજે સ્થાનકે જવુ પડે (૩) અકસ્માત્ ચોરની ધાડ આવી પડે તેથી અથવા રાજાદિના ભયથી બીજે સ્થાનકે જવુ પડે. (૪) સિંહ વગેરે ઉપદ્રવ કરતા હોય. અથવા તો સર્પાદિક દંશ કરતા હોય. અથવા ભીંત પડે તેવી હોય તો બીજે સ્થાનકે જવુ પડે

અર્થ—ત્યાં સુધી અરિહંત ભગવાનને નમસ્કાર કરવા વડે ન પારું. ૪

તાવ કાયં ઠાણેણં, મોણેણં, ઝાણેણં, અપ્પાણં વોસિરામિ ॥૫॥

અર્થ—ત્યાં સુધી પોતાની કાયાને, સ્થાનવડે, મૌન રહેવા વડે (અને) ધ્યાન વડે (પાપક્રિયાથી) વોસિરાવું છું.

પદ (૪૮) સંપદા (૫) ગુરુ (૧૩) લઘુ (૧૦૭) સર્વવર્ણ (૧૨૦)

૮. લોગસ્સ (નામસ્તવ) સૂત્ર.

ગાથાર્થ.

વિમલમણંતં-વિમલનાથ તથા અનંતનાથને.
જિણં-જિનને
ધમ્મં-ધર્મનાથને.
સંતિં-શાંતિનાથને.
કુંથું-કુંથુનાથને
અરં-અરનાથને.
મલ્લિં-મલ્લિનાથને.
મુણિસુવ્વયં-મુનિસુવ્રતસ્વામીને.
નમિજિણં-નમિજિનને.
વંદામિ-હું વંદના કરું છું.
રિટ્ઠનેમિં-અરિષ્ટનેમિને.
પાસં-પાર્શ્વનાથને.
વદ્ધમાણં-વર્દ્ધમાનસ્વામીને.
એવં-એવી રીતે.
મએ-મે.
અભિથુઆ-સ્તવ્યા.
વિહુય-ટાળ્યા છે.
રયમલા-કર્મરૂપ રજ અને મેલને જેમણે
પહીણ-વિશેષ ક્ષય કર્યો છે.
જરમરણા-જરા અને મરણ જેમણે
જિણવરા-સામાન્ય કેવળીઓમાં શ્રેષ્ઠ.
તિત્થયરા-તીર્થંકરો.
મે-મને.
પસીયંતુ-પ્રસન્ન થાઓ.
કિત્તિય-સ્તવ્યા
વંદિય-વાંદ્યા.
મહિયા-પૂજ્યા.
જે એ-જે.
લોગસ્સ-લોકમાં.
ઉત્તમા-ઉતમ.
સિદ્ધા-સિદ્ધ થયા છે.
આરુગ્ગ-આરોગ્ય.
બોહિલાભં-સમ્યગ્દર્શનનો લાભ.
સમાહિવરં-પ્રધાન સમાધિ.
ઉત્તમં-ઉત્તમ.
દિંતુ-આપો
ચંદેસુ-ચંદ્રના સમૂહથી.
નિમ્મલયરા-અતિ નિર્મળ.
આઇચ્ચેસુ-સૂર્યના સમૂહથી.
અહિયં-અધિક
પયાસયરા-પ્રકાશ કરનારા.
સાગરવરગંભીરા-સ્વયંભૂરમણ-સમુદ્રની પેઠે ગંભીર એવા-
સિદ્ધા-સિદ્ધ ભગવાનો.
સિદ્ધિં-સિદ્ધિને.
મમ-મને.
દિસંતુ-આપો.

લોગસ્સ ઉજ્જોઅગરે, ધમ્મતિત્થ-યરે જિણે ॥ અરિહંતે કિત્તઇસ્સં, ચઉવિસંપિ કેવલી. ॥૧॥

અર્થ—લોકને (કેવળજ્ઞાન વડે) ઉદ્યોતના કરનારા, ધર્મ તીર્થના કરનારા, (રાગદ્વેષ) જિતનારા કર્મશત્રુનો નાશ કરનાર (અને) કેવલજ્ઞાની એવા ચોવીસ તીર્થંકરો અને બીજાઓનું પણ કીર્તન કરીશ. ૧

ઉસભ-મજિઅં ચ વંદે. સંભવમભિ-ણંદણં ચ સુમઇં ચ ॥ પઉમપ્પહં સુ-પાસં. જિણં ચ ચંદપ્પહં વંદે ॥૨॥

સુવિહિં ચ પુપ્ફદંતં, સીઅલ-સિજ્જંસ વાસુપુજ્જં ચ ।। વિમલમણંતં ચ જિણં ધમ્મં સંતિં ચ વંદામિ ।।૩।।

શ્રી અજિતનાથ અયોધ્યાનગરીમા જન્મ્યા, તેમના પિતા જિતશત્રુરાજા અને તેમની માતાનું નામ વિજયારાણી હતું તે રાજા રાણી પ્રથમ પાસાબાજી રમતા ત્યારે રાણી હારી જતી અને રાજાની જીત થતી હતી અને ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી રાણી જીતે અને રાજા હારે, એવો ગર્ભનો મહિમા જાણીને અજિતનાથ નામ દીધું. તેમનું સાડાચારસો ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર, બહોતેર લાખ પૂર્વનું આયુ, સુવર્ણ વર્ણ અને લાંછન હાથીનું હતું.

શ્રી સંભવનાથનો શ્રાવસ્તિ નગરીમા જન્મ હતો તેમના પિતા જિતારિરાજા અને સેના રાણી માતા હતા દેશમા દુકાળ હતો, છતા ભગવંત ગર્ભે આવ્યાથી અણચિંતવ્યો પૃથ્વીમા ધાન્યનો સંભવ થયો, તેથી સંભવનાથ નામ દીધું. તેમનું ચારસો ધનુષ્ય પ્રમાણુ શરીર અને સાઠ લાખ પૂર્વનું આયુ હતુ તેઓ સુવર્ણ વર્ણવાળા તથા લાંછન ઘોડાનું હતુ.

શ્રી અભિનંદન સ્વામીનો અયોધ્યા નગરીમા જન્મ હતો. અને તેમના પિતા સંવર રાજા અને સિદ્ધાર્થા રાણી માતા હતા. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી ઇંદ્ર મહારાજ આવીને ભગવંતની માતાને વારંવાર નમી જતા હતા તે માટે રાજપ્રમુખે જાણ્યુ કે એ ગર્ભનો જ મહિમા છે; માટે અભિનંદન નામ દીધું. સાડા ત્રણસે ધનુષ્ય પ્રમાણનું શરીર તથા પચાસ લાખ પૂર્વનુ આયુષ્ય હતું. લાંછન વાનરનું અને સુવર્ણ વર્ણવાળા હતા.

કુંથું અરં ચ મલ્લિં, વંદે મુણિસુવ્વયં નમિજિણં ચ ॥ વંદામિ રિટ્ઠનેમિં, પાસં તહ વદ્ધમાણં ચ ॥૪॥

પિતા શ્રીધરરાજા અને સુસીમારાણી માતા હતા ગર્ભે આવ્યા પછી માતાને કમળની શય્યામા સુવાનો દોહલો ઉપજ્યો. (જે દેવતાએ પૂર્ણ કર્યો) તેથી અને ભગવતનુ શરીર પદ્મ (કમલ) સરખું રક્તવર્ણે હતુ તેથી પદ્મપ્રભ નામ દીધુ. તેમનું અઢીશેં ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને ત્રીસ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું. લાછન પદ્મનું હતું તથા વર્ણ રક્ત હતો.

શ્રી સુપાર્શ્વનાથનો વાણારસી નગરીમાં જન્મ હતો તેમના પિતા સુપ્રતિષ્ઠ રાજા અને પૃથ્વીરાણી માતા હતા. માતાના બંને પાસા રોગે કરી વ્યાપ્ત હતા, ભગવત ગર્ભે આવ્યા પછી બને પાસા સુવર્ણવર્ણી અને ઘણા સુકોમળ થયાં માટે સુપાર્શ્વ નામ દીધુ. (એક પ્રતમાં ભગવંતના પિતાના બે પાસા કોઢ રોગવાળા હતા તેને ભગવંતની માતાએ હાથ ફેરવ્યાથી સુકુમાળ નિરોગી થયાં એવો પાઠ લખ્યો છે) તેમનું બસો ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર, વીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું સુવર્ણવર્ણ અને લાછન સાથીયાનું હતું.

શ્રી ચંદ્રપ્રભસ્વામી ચંદ્રપુરી નગરીમા જન્મ્યા હતા. તેમના પિતા મહસેન રાજા અને લક્ષમણા રાણી માતા હતા. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાને ચંદ્રમાનું પાન કરવાનો દોહલો ઉપન્યો (જે પ્રધાને બુદ્ધિએ કરી પૂર્ણ કરાવ્યો) એ ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી ચંદ્રપ્રભ નામ દીધું. તેમનું એકસો પચાસ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને દશ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતુ. વર્ણ શ્વેત અને લાછન ચંદ્રનુ હતુ.

શ્રી સુવિધિનાથ (એનુ બીજું નામ પુષ્પદંત છે.) તેમનો કાકંદી નગરીમા જન્મ હતો. તેમના પિતા સુગ્રીવરાજા અને શ્યામા

અર્થ—(શ્રી) કુંથુનાથને તથા અરનાથને, મલ્લિનાથને, મુનિસુવ્રતસ્વામિને તથા રાગદ્વેષને જિતનારા નમિનાથને વાંદુ છું. (શ્રી) અરિષ્ટનેમિ તથા પાર્શ્વનાથને અને વર્દ્ધમાન સ્વામિને હું વંદના કરું છું. ૪

રાણી માતા હતાં, ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતા તથા પિતા બધી વિધિએ કરી ધર્મ કરવા લાગ્યા, એવો ધર્મનો પ્રભાવ જાણી સુવિધિનાથ નામ દીધું, અને મચકુંદનાં ફુલની કળી સરખા પ્રભુના ઉજ્જવળ દાંત હતા માટે બીજું પુષ્પદંત નામ દીધું, તેમનું એકસો ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર, બે લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય. શ્વેત વર્ણ અને મગરમચ્છ લાંછન હતું.

શ્રી શીતળનાથનો ભદ્દિલપુર નગરીમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા દૃઢરથ રાજા અને નંદા રાણી માતા હતાં. પિતાના શરીરે દાહજ્વર થયો હતો તે ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી રાજાના શરીરની ઉપર રાણીએ હાથ ફેરવ્યાથી શીતલતા થઈ, એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી શીતળનાથ નામ દીધું. તેમનું નેવું ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને એક લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય હતું, સુવર્ણ વર્ણ અને શ્રીવત્સનું લાંછન હતું.

શ્રી શ્રેયાંસનાથનો સિંહપુર નગરમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા વિષ્ણુરાજા અને વિષ્ણુરાણી માતા હતા. [illegible]

એવં મએ અભિથુઆ, વિહુયરયમલા પહીણજરમરણા ।। ચઉવીસંપિ જિણવરા, તિત્થયરા મે પસીયંતુ ।।૫।।

શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામીનો ચંપાપુરીમાં જન્મ થયો હતો. તેમના પિતા વસુપૂજ્ય રાજા અને જયારાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી ઇંદ્રમહારાજ વારંવાર આવી વસુ એટલે રત્નની વૃષ્ટિ કરીને માતા-પિતાની પૂજા કરતા તેથી વાસુપૂજ્ય નામ દીધું. તેમનું સિત્તેર ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર, અને બહોંતેર લાખ વર્ષનું આયુષ્ય હતું. રક્તવર્ણ અને લાંછન પાડાનું હતું.

શ્રી વિમળનાથનો કંપિલપુર નગરમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા કૃતવર્મ રાજા અને સ્યામારાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી તેમના નગરમાં કોઇ સ્ત્રીભર્તાર દેહરે આવી ઊતર્યાં. ત્યાં કોઇ વ્યંતરી દેવી રહેતી હતી, તેણે તે પુરુષનું રૂપ દીઠું. તેથી તેણીને કામક્રીડા કરવાની અભિલાષા થઇ. પછી તેની સ્ત્રીના જેવું પોતાનું રૂપ વિકુર્વી વ્યંતરી તે પુરુષની પાસે સુતી. પ્રભાતે બંને સ્ત્રી સમાન દેખી પુરુષે કહ્યું "જે આમાં મ્હારી સ્ત્રી કોણ છે?" ત્યારે પહેલી બોલી કે એ મહારો ભર્તાર છે. અને બીજી બોલી કે એ મહારો ભર્તાર છે એમ વદતા વદતા સર્વ રાજા પાસે આવ્યા. રાજા ત્યાં [illegible] જોઇને સમાન દેખી કોઇ રીતે નિવેડો કરી શક્યા નહિ, પણ રાણીએ પુરુષને દૂર ઊભો રાખ્યો અને બંને સ્ત્રીઓને [illegible] કહ્યું કે "જે પોતાના સત્યના પ્રભાવથી [illegible] તેનો જ ભર્તાર જાણવો" તે સાંભળી [illegible] પોતાનો હાથ લાંબો કરી ભર્તારને [illegible] તેનો હાથ પકડી લઇને કહ્યું કે "તું

અર્થ—એ પ્રકારે મેં (નામપૂર્વક) સ્તવ્યા. તે ચોવીશે તીર્થંકરો તથા બીજા પણ તીર્થંકરો. જેઓએ (કર્મરૂપ) રજ તથા મેલને ટાળ્યા છે (તથા જેમણે) જરા અને મરણ અતિશયે કરીને દૂર કર્યા છે (તથા જે) સામાન્ય કેવળીઓથી શ્રેષ્ઠ છે એવા તે તીર્થંકરો મારા ઉપર પ્રસન્ન થાઓ ॥ ૫

તો અનંતી છે. માટે તારે સ્થાનકે જતી રહે એવી રીતે ચુકાદો મળ્યાથી. વિજયારાણીથી રાજા હારવાથી તે ગર્ભનો જ પ્રભાવ જાણી અજિતનાથ નામ દીધું. તેમનું સાઢ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને સાઢ લાખ પૂર્વનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ અને ગજ (હાથી)નું લાંછન જાણવું.

કિત્તિય-વંદિય-મહિયા, જે એ લોગ-સ્સ ઉત્તમા સિદ્ધા। આરુગ્ગ-બોહિ-લાભં, સમાહિવરમુત્તમં દિંતુ ॥૬॥

ઉપદ્રવ ઘણો હતો તે ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાએ અમૃત છાંટયું તેથી મરકીની શાંતિ થઇ, એવા ગર્ભના પ્રભાવથી શાંતિનાથ નામ દીધું. તેમનું ચાલીશ ધનુષ્ય પ્રમાણ શરીર અને એક લાખ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાંછન મૃગનું જાણવું.

શ્રી કુંથુનાથનો હસ્તિનાપુર નગરમાં જન્મ હતો. અને તેમના પિતા સુરરાજા અને શ્રીરાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાજીએ સ્વપ્નમાં રત્નનો થૂભ પૃથ્વીને વિષે દીઠો તથા શત્રુ હતા તે કુંથુઆની જેવા ન્હાના થયા અથવા કુંથુઆ પ્રમુખ ન્હાના-મ્હોટા જીવોની જયણા દેશમા પ્રવર્તી. તેથી કુંથુનાથ નામ દીધું. તેમનું પાત્રીશ ધનુષ્યનું શરીર અને પંચાણું હજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવુ સુવર્ણ વર્ણ તથા લાછન છાગ (બોકડા)નું જાણવું.

શ્રી અરનાથનો ગજપુર નગરમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા સુદર્શન રાજા અને દેવીરાણી માતા હતાં. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી રાણીએ સ્વપ્નમા રત્નમય આરો તથા શુભ દીઠા. એવો ગર્ભનો મહિમા જાણી અરનાથ નામ દીધું. તેમનું ત્રીશ ધનુષ્ય શરીરનુ માન અને ચોરાશી હજાર વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. સુવર્ણ વર્ણ તથા લાછન નંદાવર્તનુ જાણવું.

શ્રી મલ્લિનાથ મિથિલાનગરીમા જન્મ્યા હતા તેમના પિતા કુંભરાજા અને પ્રભાવતીરાણી માતા હતા. ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાને એક રાત્રીએ છએ ઋતુના ફૂલની શય્યાએ સુવાનો દોહલો ઉપન્યો, તે દેવતાએ પૂર્યો, એવો પ્રભાવ જાણી શ્રી મલ્લિનાથ નામ દીધુ, તેમનુ પચીશ ધનુષ્ય શરીરનુ માન અને પચાવન હજાર વર્ષનુ આયુષ્ય જાણવુ, નીલ વર્ણ તથા લાંછન કુંભનુ જાણવુ,

ચંદેસુ નિમ્મલયરા, આઇચ્ચેસુ અહિયં પયાસયરા ॥ સાગરવરગંભીરા, સિદ્ધા સિદ્ધિં મમ દિસંતુ ॥૭॥

રેલ દીઠી તથા આકાશમાં ચક્ર ઉછળતું દીઠું, એવો પ્રભાવ જાણી અરિષ્ટનેમિ નામ દીધું. બીજું નામ શ્રી નેમિનાથ. તેમનું દશ ધનુષ્ય શરીરમાન અને એક હજાર વર્ષનું આયુષ્ય, શ્યામ વર્ણ અને લાંછન શંખનું હતું.

. શ્રી પાર્શ્વનાથસ્વામિનો વાણારસી નગરીમાં જન્મ હતો. તેમના પિતા અશ્વસેન રાજા અને વામા રાણી માતા હતા. વળી ભગવંત ગર્ભે આવ્યા પછી માતાએ અંધારી રાત્રે પોતાની પાસે સર્પ જતો દીઠો. તે સર્પના જવાના માર્ગની વચમા રાજાનો હાથ દેખી રાણીએ ઉંચો કીધો તેથી રાજા ઉઠ્યો ને બોલ્યો કે શા માટે હાથ ઉંચો કીધો? રાણીએ સર્પ દીઠાનું કહ્યું, રાજા કહે તમે જુઠું બોલો છો. પછી દીપક મંગાવી જોયું તો સર્પ દીઠો. તે વારે વિસ્મય પામી રાજાએ વિચાર્યું જે મેં ન દીઠો ને રાણીએ દીઠો એ ગર્ભનો પ્રભાવ છે, એમ જાણી શ્રી પાર્શ્વનાથ નામ દીધું, તેમનું નવ હસ્ત-પ્રમાણ શરીર અને એકસો વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. નીલ વર્ણ તથા લાંછન સર્પનું જાણવું.

શ્રી વર્ધમાનસ્વામીનો ક્ષત્રિયકુંડ નગરમાં જન્મ હતો, તેમના પિતા સિદ્ધારથ રાજા અને ત્રિશલા રાણી માતા હતા, ભગવંત ગર્ભમાં આવ્યા પછી માતા-પિતા સગાસ્નેહી આદિએ વૃદ્ધિ પામ્યા. ધન-ધાન્યાદિકના ભંડાર તથા દેશ-નગરાદિની વૃદ્ધિ થઇ, સર્વ રાજા [illegible] વર્ત્યા [illegible], એવો ગર્ભનો પ્રભાવ જાણી વર્ધમાન નામ દીધું, વળી [illegible] ના [illegible] ચાલ્યા તથા આમલકી

અર્થ—ચંદ્રસમુદાયથી વિશેષ નિર્મળ, સૂર્યસમુદાયથી વિશેષ પ્રકાશ કરનાર (અને) સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર જેવા ગંભીર એવા સિદ્ધ (પરમાત્મા) મને મોક્ષ આપો। ૭

પદ (૨૮) સંપદા (૨૮) ગુરુ (૨૭) લઘુ (૨૨૯) સર્વ-વર્ણ (૨૫૬)

ઇતિ નામસ્તવ સૂત્ર-૮.

નિયમં-નિયમને
પજ્જુવાસામિ-પર્યુપાસું-સેવું છું.
દુવિહં-બે પ્રકારે.
તિવિહેણં-ત્રણ પ્રકારે.
મણેણં-મને કરી.
વાયાએ-વચને કરી
કાએણં-કાયાએ કરી.
ન કરેમિ-ન કરું
ન કારવેમિ-ન કરાવું.
તસ્સ-(પૂર્વે કરેલ અપરાધ) થકી.
પડિક્કમામિ-પાછો હઠું છું.
નિંદામિ-આત્મસાક્ષીએ નિંદું છું.
ગરિહામિ-ગુરુસાક્ષીએ વિશેષે કરી નિંદુ છું.
અપ્પાણં-મારા આત્માને
વોસિરામિ-હું પાપથકી વોસિરાવું છું.

કરેમિ ભંતે! સામાઈયં, સાવજ્જં જોગં પચ્ચક્ખામિ, જાવ નિયમં પજ્જુવાસામિ, દુવિહં, તિવિહેણં.

અર્થ-હે ભગવંત! હું (રાગદ્વેષના અભાવરૂપ) (જ્ઞાનાદિ ગુણના લાભરૂપ) સામાયિક[1] કરું છું (અર્થાત્) પાપયુક્ત

---

૧ સમ એટલે સરખુ છે મોક્ષ સાધન પ્રત્યે સામર્થ્ય જેનું એવા જ્ઞાન દર્શન તેનો આય એટલે લાભ છે જેમાં તે, અથવા સમ એટલે મધ્યસ્થભાવ તેનો લાભ જેમાં થાય છે તે, અથવા સમ એટલે સમાનભાવ-સર્વ જીવને મિત્ર તરીકે લેખવારૂપ લાભ જેમાં થાય છે તે સામાયિક. તેના ભાગા ૪૯ છે, તે આ પ્રમાણેઃ—

૧ મને કરવું.
૨ મને કરાવવું
૩ મને અનુમોદવું.
૪ વચને કરવું.
૫ વચને કરાવવું.
૬ વચને અનુમોદવું.
૭ કાયાએ કરવું.
૮ કાયાએ કરાવવું.
૯ કાયાએ અનુમોદવું.
૧૦ મન વચને કરવું.

મણેણં, વાયાએ, કાએણં, ન કરેમિ ન કારવેમિ, તસ્સ ભંતે! પડિક્કમામિ, નિંદામિ, ગરિહામિ, અપ્પાણં વોસિરામિ.

અર્થ—મન, વચન અને કાયાએ (એ ત્રણ યોગ) વડે ન કરું (તથા) ન કરાવું, હે ભગવંત! તે સંબંધી (પૂર્વે કરેલા) અપરાધને હું પ્રતિક્રમું છુ (આત્મસાક્ષીએ) નિંદું છું. (ગુરુસાક્ષીએ) વિશેષ નિંદું છું (અને) આત્માને (પાપથી, વોસિરાવું છું.

ગુરુ (૭) લઘુ (૬૯) સર્વવર્ણ (૭૬)

૧૦ સામાયિક પારવાનું સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

સામાઇયવય-સામાયિકના વ્રતથી
જુત્તો-સહિત
જાવ-જ્યાં સુધી
મણે-મનમાં
હોઇ-હોય
નિયમસંજુત્તો-નિયમથી યુક્ત
છિન્નઇ-છેદાય છે.
અસુહં-અશુભ
કમ્મં-કર્મ.
સામાઇઅ-સામાયિક
જત્તિઆ વારા-જેટલી વાર

સામાઇઅમિ-સામાયિક.
ઉ-વળી.
કએ-કર્યે છતે
સમણો ઇવ-સાધુની પેરે.
સાવઓ-શ્રાવક.
હવઇ-હોય છે.
જમ્હા-જે માટે.
એએણં-એ
કારણેણં-કારણથી.
બહુસો-ઘણી વાર.
કુજ્જા-કરવું.

[1]સામાઇય-વયજુત્તો, જાવ મણે હોઇ નિયમસંજુત્તો ।। છિન્નઇ અસુહં કમ્મં સામાઇઅ જત્તિઆ વારા ।।૧।।

અર્થ — સામાયિક વ્રતથી યુક્ત, જ્યાં સુધી મન તે નિયમમાં સંયુક્ત હોય ત્યાં સુધી, જેટલીવાર સામાયિક કરે તેટલી વાર અશુભ કર્મનો નાશ કરે છે.

ણેણ બહુસો સામાઇઅં કુજ્જા ॥૨॥

અર્થ—જે માટે, સામાયિક કરતી વખતે શ્રાવક, સાધુ-સમાન હોય, તે કારણથી (તત્ત્વના જાણનાર) બહુવાર સામાયિક કરે. ૨.

સામાયિક વિધિએ લીધું, વિધિએ પાર્યું, વિધિ કરતાં જે કોઈ અવિધિ હુઓ હોય, તે સવિ હુ મન વચન કાયાએ કરી મિચ્છા મિ દુક્કડં.

દશ મનના, દશ વચનના, બાર કાયાના, એ બત્રીશ; દોષમાં જે કોઇ દોષ લાગ્યો હોય; તે સવિ હુ મન, વચન, કાયાએ કરી મિચ્છા મિ દુક્કડં.

ગાથા (૨) ગુરુ (૭) લઘુ (૬૭) સર્વ વર્ણ (૭૪)

---

૧૧ જગચિંતામણિ ચૈત્યવંદન

શબ્દાર્થ.

જગચિંતામણિ-ભવ્ય જીવોને ચિંતામણિ રત્ન સમાન.

જગનાહ-ભવ્ય જીવોના નાથ

જગગુરુ-સર્વ લોકના હિતનો ઉપદેશ કરનાર.

જગરક્ખણ-છ જીવ નિકાયના રક્ષક.

જગબંધવ-સમાન ભાવવાળાના તથા સકળ જંતુના બંધુ.

જગસત્થવાહ-મોક્ષાભિલાષીના સાર્થવાહ.

[illegible]

વિસ્મૃત્ય–વિસારીને [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

સાહ્ને–સાહીને.

[illegible]

વીણ–વીણા

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

દુરિય-પાપના.
ખંડણ-ખંડન કરનાર
અવર-બીજા
વિદેહિં-પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે
તિત્થયરા-તીર્થંકરો.
ચિહું-ચાર.
દિસિ-દિશાઓમા
વિદિસિ-વિદિશાઓમાં-ખૂણામા.
જિંકેવિ-જે કોઇપણ.
તીઅ-અતીત(ભૂત)કાળ સંબંધી.
અણાગય-અનાગત-ભવિષ્યકાળ સંબંધી.
સંપઇઅ-વર્તમાનકાળ સંબંધી.
વંદું-હુ વંદના કરું છું.
જિણ-જિનેશ્વરોને
સવ્વેવિ-સવે પણ.
સત્તાણવઈ-સતાણુ.
સહસ્સા-હજાર.
લક્ખા-લાખ.
છપ્પન્ન-છપ્પન.
અટ્ઠ-આઠ
કોડિઓ-કોડ.
બત્તિસસય-બત્રીસ સો.
બાસિઆઈ-બ્યાસી
તિઅલોએ-ત્રણ લોકને વિષે
ચેઇએ-ચૈત્યોને.
વંદે-હુ વંદના કરું છું.
પનરસ-પંદર
કોડિસયાઇં-સો કોડ.
બાયાલ-બેતાળીશ.
લક્ખ-લાખ.
અડવન્ના-અઠ્ઠાવન.
છત્તીસ-છત્રીશ.
સહસ-હજાર
અસિઇં-એંશી.
સાસય-શાશ્વતા
બિંબાઇં-બિંબોને
પણમામિ-હુ પ્રણામ કરું છું.

[1]ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ ! ચૈત્યવંદન કરૂં ? ઇચ્છં.

અર્થ-સુગમ છે.

---

૧ ગૌતમસ્વામી અષ્ટાપદજીની યાત્રા માટે ગયા ત્યારે ત્યાં તેમણે આ ચૈત્યવંદન બનાવ્યું છે.

જગચિંતામણિ, જગનાહ, જગગુરૂ જગરક્ખણ ॥ જગબંધવ જગસત્થવાહ, જગભાવ-વિઅક્ખણ ॥ અટ્ઠાવય-સંઠવિય-રૂવ, કમ્મટ્ઠ-વિણાસણ ॥ ચઉવીસંપિ જિણવર, જયંતુ અપ્પડિહયસાસણ ॥૧॥

વરાણ વિહરંત લબ્ભઈ ॥ નવકોડિહિં
કેવલીણ, કોડિસહસ્સ નવ સાહુ ગમ્મઈ,
સંપઈ જિણવર વીસ મુણિ, બિહું
કોડિહિં વરનાણ ॥ સમણહ કોડિ સહ-
સ્સદુઅ, થુણિજ્જઈ નિચ્ચવિહાણિ ॥૨॥

અર્થ—અસિ, મષી અને કૃષિકર્મ જ્યાં વર્તે છે એવા કર્મભૂમિના ક્ષેત્રોને વિષે; પ્રથમ સંઘયણવાળા ઉત્કૃષ્ટપણે [1]એકસોસિત્તેર તીર્થંકરો વિચરતા પામીએ. કેવલજ્ઞાની નવક્રોડ (અને) નવ હજાર ક્રોડ સાધુઓ (હોય એમ સિદ્ધાંતથી) જાણીએ. વર્તમાનમાં (શ્રીસીમંધરસ્વામી પ્રમુખ) [2]વીશ-તીર્થંકર (અને) પ્રધાન કેવળજ્ઞાનના ધરનારા બે ક્રોડ મુનિ (તથા) બે હજાર ક્રોડ સાધુઓ (હોય) તેઓની નિરંતર પ્રભાતે સ્તવના કરીએ.

---

૧. ૫ ભરત, ૫ ઐરવત અને ૫ મહાવિદેહની પૂર્વ પશ્ચિમની મળી ૧૬૦ વિજય એમ ૧૭૦ ઠેકાણે એકેક તીર્થંકર ઉત્કૃષ્ટ કાળે હોય. આ અવસર્પિણીમાં શ્રી અજિતનાથ સ્વામીના વારે તે પ્રમાણે હતા.

૨ જઘન્યકાળે વીશ તીર્થંકરો હોય તે દરેક મહાવિદેહની ૮-૯-૨૪-૨૫ મી વિજયમા એકેક હોય એટલે જંબૂદ્વીપમા ચાર ધાતકીખંડમા (બે મહાવિદેહ માટે) ૮ અને પુષ્કરાર્દ્ધમા ૮ મળી ૨૦ હોય. હાલ તે પ્રમાણે છે વિજયના આંક દરેક વખતે આ પ્રમાણે જ હોય એ નક્કી નથી.

જયઉ સામિય જયઉ સામિય, રિસહ સત્તુંજિ ।। ઉજ્જિંતિ પહુ નેમિજિણ જયઉ વીર સચ્ચઉરીમંડણ ।। ભરુઅચ્છહિં મુણિસુવ્વય, મુહરિ પાસ દુહ-દુરિઅ-ખંડણ ।। અવરવિદેહિં તિત્થયરા, ચિહું દિસિ વિદિસિ જિં કેવિ ।। તીઆણાગય-સંપઇઅ, વંદું જિણ સવ્વેવિ ।।૩।।

સત્તાણવઈ-સહસ્સા, લક્ખા છપ્પન્ન અટ્ઠ કોડીઓ ॥ બત્તીસસય બાસિ-આઈં, તિઅલોએ ચેઈએ વંદે ॥૪॥

અર્થ—આઠ કોડ, છપ્પન લાખ, સત્તાણું હજાર, બત્રીશ સો અને (૮૫૭૦૦૨૮૨) બાસી, ત્રણલોકને વિષે જિનપ્રાસાદ છે તેને હું વાંદું છું. ૪

પનરસ કોડિસયાઈં, કોડિ બાયાલ લક્ખ અડવન્ના ॥ છત્તીસસહસઅસિઈં, સાસયબિંબાઈં પણમામિ ॥૫॥

અર્થ—પંદરશેં કોડ (પંદર અબજ), બેંતાલીશ કોડ, અઠ્ઠાવન લાખ, છત્રીશ હજાર, એંશી (પૂર્વોક્ત જિનપ્રાસાદોને વિષે) શાશ્વતા જિનબિંબો છે, તેઓને હું વંદના કરું છું.

૧૨ જંકિંચિ સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

જંકિંચિ-જે કોઈ	સગ્ગે-સ્વર્ગલોકમાં
નામતિત્થં-નામરૂપ તીર્થ છે	પાયાલિ-પાતાલલોકમાં.

માણુસે લોએ-મનુષ્ય લોકમાં. | તાઇં-તે
જાઇં-જેટલા | સવ્વાઇં-સર્વને
જિણબિંબાઇં-જિનબિંબો. | વંદામિ-વાંદું છું.

જં કિંચિ નામતિત્થં, સગ્ગે પાયાલિ
માણુસે લોએ ॥ જાઇં જિણબિંબાઇં
તાઇં સવ્વાઇં વંદામિ ॥૧॥

આઈગરાણં તિત્થયરાણં, સયં સંબુદ્ધાણં ॥૨॥

અર્થ—(ધર્મની) આદિના કરનારને, તીર્થના સ્થાપનારને, પોતાની મેળે બોધ પામનારને. ૨

---

૧ તેમનું શરીર અનંતરૂપમય, સુગંધમય રોગરહિત, પરસેવા-રહિત અને મલરહિત હોય.

૨. રુધિર તથા માંસ, ગાયના દૂધ સમાન ધોળા અને દુર્ગંધ વગરના હોય.

૩. આહાર તથા નિહાર, ચર્મચક્ષુથી અદૃશ્ય હોય.

૪. શ્વાસોચ્છ્વાસમાં કમળ જેવી સુગંધ હોય.

આ (૧ થી ૪) ચાર અતિશય જન્મથી જ હોય, માટે, સ્વાભાવિક સહજાતિશય અથવા મૂલાતિશય કહેવાય છે.

૫. યોજન પ્રમાણ સમવસરણમાં મનુષ્ય દેવ, અને તિર્યંચની કોડાકોડી સમાય અને તેમને બાધા થાય નહિ

૬. ચારે બાજુ પચીસ પચીસ યોજન સુધી પુર્વોત્પન્ન રોગ ઉપશમે અને નવા રોગ થાય નહિ

૭. વૈરભાવ જાય.

૮ મરકી થાય નહિ

૯. અતિવૃષ્ટિ એટલે હદ ઉપરાંત વરસાદ થાય નહિ.

૧૦ અનાવૃષ્ટિ એટલે વરસાદનો અભાવ થાય નહિ

૧૧. દુર્ભિક્ષ એટલે દુકાળ ન પડે

૧૨. સ્વચક્ર અને પરચક્રનો ભય ન હોય

પુરિસુત્તમાણં, પુરિસસીહાણં, પુરિસવરપુંડરીઆણં, પુરિસવરગંધહ-ત્થીણં ॥૩॥

અર્થ—પુરુષને વિષે ઉત્તમને, પુરુષને વિષે સિંહ સમાનને, પુરુષને વિષે ઉત્તમ પુંડરીક [કમળ] સમાનને, પુરુષને વિષે ગંધહસ્તિ સમાનને.

લોગુત્તમાણં, લોગનાહાણં, લોગ-હિઆણં, લોગપઈવાણં, લોગપજ્જો-અગરાણં ॥૪॥

અર્થ—લોકને વિષે ઉત્તમને, લોકના નાથને, લો[કનું] હિત કરનારને, લોકને વિષે દીવા સમાનને, લોકમાં પ્રકા[શ] કરનારને. ૪

---

૨૨. મણિ સુવર્ણ અને રૂપાના એ રીતે ત્રણ ગઢ હોય.

૨૩. ચાર મુખે કરી ધર્મદેશના દે છે તેમ દેખાય. (પૂ[ર્વ] દિશાએ ભગવંત બેસે બાકીની ત્રણ દિશાએ ત્રણે પ્રતિબિં[બ] વ્યંતરદેવ કરે)

૨૪. સ્વશરીરથી બાર ગણું અશોકવૃક્ષ, છત્ર, ઘંટ, પતાકા આદિથી યુક્ત હોય.

૨૫. કાંટા અધોમુખ એટલે અવળા થઇ જાય.

૨૬. ચાલવી વખતે સર્વ વૃક્ષ નમી પ્રણામ કરે.

૨૭ ચાલની વખતે આકાશમા દુંદુભિ વાગે

૨૮. યોજન પ્રમાણ અનુકૂળ વાયુ હોય.

૨૯ મોર વગેરે શુભ પક્ષીઓ પ્રદક્ષિણા કરતા ફરે

૩૦ સુગંધી જળની વૃષ્ટિ થાય

૩૧. જળ–સ્થળમાં ઉપજેલા પાંચ વર્ણવાળા ફૂલની ઢીંચણ [સુ]ધીની વૃષ્ટિ થાય

૩૨ કેશ, રોમ, દાઢી– મૂછ[ના] વાળ વધે નહિ, (પ્રથમ દીક્ષા[ની વખતે હોય તેટલા જ રહે, ત્યાર પછી]) વધે નહિ

અભયદયાણું, ચક્ખુદયાણું, મગ્ગ-
દયાણું, સરણદયાણું, બોહિદયાણું ॥૫॥

[illegible]

અર્થ—કોઇથી હણાય નહીં એવા ઉત્તમ જ્ઞાન [કેવળ જ્ઞાન] અને દર્શન [કેવળ દર્શન]ના ધારણ કરનારને; તિઃત્યું છે છદ્મસ્થપણું જેઓનું તેમને. ૭.

જિણાણં જાવયાણં, તિન્નાણં તારયાણં, બુદ્ધાણં બોહયાણં, મુત્તાણં મોઅગાણં ॥૮॥

અર્થ—રાગ-દ્વેષના જિતનારને (તથા) જિતાડનાર (સંસારથી) તરનારને (તથા) તારનારને, તત્ત્વના જાણનાર (તથા) જણાવનારને, (કર્મથી) મુક્તને (તથા) મુકાવનારને

સવ્વન્નૂણં, સવ્વદરિસીણં, સિવ-મયલ-મરુઅ-મણંત-મક્ખય-મવ્વાબાહ-મપુણરાવિત્તિ-સિદ્ધિગઇ-નામધેયં ઠાણં સંપત્તાણં, નમો જિણાણં જિઅભયાણં ॥૯॥

અર્થ—સર્વજ્ઞને, સર્વદર્શીને, કલ્યાણરૂપ, અચળ, રોગરહિત, અનંત, અક્ષય, અવ્યાબાધ, અપુનરાગમન એવી સિદ્ધિગતિ છે નામ જેનું, એવા સ્થાનને પામેલાને રાગ-દ્વેષ ક્ષય કરનાર તથા સર્વ ભયના જિતનારને નમસ્કાર હો.

જે અ અઈઆ સિદ્ધા, જે અ ભવિસ્સં-
તિ ણાગએ કાલે, સંપઈ અ વટ્ટમાણા,
સવ્વે તિવિહેણ વંદામિ ॥૧૦॥

અર્થ—ઊર્ધ્વલોકને વિષે તથા અધોલોકને વિષે અને તિરછીલોકને વિષે જેટલી જિનપ્રતિમાઓ છે. તે સર્વને હું અહીં છતો; ત્યાં છે તેને વંદના કરું છું ૧

ગાથા (૧) સંપદા (૪) પદ (૪) ગુરુ (૩)
લઘુ (૩૨) સર્વ વર્ણ (૩૫)

૧૫. જાવંત કેવિ સાહૂ સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

જાવંત-જેટલા.
કેવિ-કોઇપણ.
સાહૂ-સાધુઓ.
ભરહ-ભરતક્ષેત્રને વિષે
એરવય-ઐરવત ક્ષેત્રને વિષે.
મહાવિદેહે-મહાવિદેહક્ષેત્રને વિષે.
સવ્વેસિં-સર્વને.
તેસિં-તેને.
પણઓ-નમ્યો.
તિવિહેણ-મન, વચન, કાયાએ કરીને.
તિદંડ-ત્રણ દંડથી.
વિરયાણં-નિવર્તેલાને.

**જાવંત કેવિ સાહૂ, ભરહેરવય-મહા-
વિદેહે અ; સવ્વેસિં તેસિં પણઓ,
તિવિહેણ× તિદંડવિરયાણં ॥૧॥**

અર્થ—(પાંચ) ભરત, (પાંચ) ઐરવત, અને (પાંચ) મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે જેટલા કોઇ સાધુઓ, મન

× કરણકારણાનુમતિરૂપેણ (કરવા, કરાવવા અને અનુમોદવા રૂપે).

પાસં--પાર્શ્વનાથને.	વિસ-વિષને.
વંદામિ-હુ વાદુ છું.	નિન્નાસં-નાશ કરનારા.
કમ્મઘણ-કર્મના સમૂહથી	મંગલ-મગલ.
મુક્કં-મુકાયેલા.	કલ્લાણ-કલ્યાણના
વિસહર-વિષધર-સર્પના	આવાસં-ઘરરૂપ છે.

ભદ્રબાહુસ્વામીએ સાત ગાથાનું આ સ્તોત્ર રચ્યું. તે ભણવા ગણવા તથા સાભળવાથી મરકી શાત થઇ આથી લોકો નિરંતર આ સ્તોત્ર ભણવા લાગ્યા, તેથી ધરણેદ્રને પ્રત્યક્ષ આવવું પડતું. માટે ધરણેંદ્રની વિનંતિથી ગુરુમહારાજે છેલ્લી બે ગાથા ભડારી મુકી. અને હાલ છે તે પાચ ગાથા કાયમ રાખી આ સ્તોત્રમા શ્રી પાર્શ્વ-નાથજી તથા તેમના યક્ષ પાર્શ્વ અને પદ્માવતી તથા ધરણેદ્રની દ્વિઅર્થી સ્તુતિ છે તે જાણવાની ઇચ્છાવાળાએ ટીકા જોવી. દરેક ગાથાના પહેલા પદનો અર્થ એકત્ર કરતા પચપરમેષ્ઠિને નમસ્કાર થાય છે. તે આ પ્રમાણે-ઉવ-ઉપાધ્યાય ર વિસ-એ બે અક્ષરવડે સાધુઓ લેવા. સર્વ રસમય વિષને દેખાડનાર તે સાધુઓ. ૩ ચિટ્ઠ પદવડે આચાર્ય લેવા. તીર્થંકર મોક્ષ ગયે છતે જ્યા સુધી શાસન રહે ત્યા સુધી રહે તે અથવા તત્ત્વથી એકત્ર કરેલ દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયના સ્વરૂપમા રહેના-વાળા ૪ તુહ-પદવડે અરિહંત લેવા. તોહિંતિ-અર્દયન્તિ અર્થાત ઘાતીકર્મોને અને સકળ મગતને નાશ કરે તે અરિહત પ ઇઅ પદ વડે સિદ્ધ-ભગવત લેવા 'ઇહરૂ ગતો' અર્થાત અપુનરાવૃત્તિના-મોક્ષમા ગયા તે સિદ્ધો અહી પરમેષ્ઠીનો ક્રમ આ પ્રમાણે કર્યો તેનો હેતુ આ પ્રમાણે જાણવો સૂત્ર ઉપાધ્યાયની પાસે ભણાય, તેથી પ્રથમ ઉપાધ્યાયને નમસ્કાર કર્યો ઉપાધ્યાય સમીપે અભ્યાસ કરતા સાધુ-ઓનો સાધુ સહાય કરે, માટે બીજે સાધુને નમસ્કાર કર્યો ભણેલ સૂત્રનો અર્થ આચાર્યો કહે, તેથી ત્રીજે આચાર્યને નમસ્કાર કર્યો. આચાર્યના ઉપદેશથી અરિહતપદનુ જ્ઞાન થાય, માટે ચોથો અરિ-હંતને નમસ્કાર કર્યો અને પાચમો સર્વસિદ્ધોને નમસ્કાર કર્યો.

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ કમ્મઘણમુક્કં ॥ વિસહર-વિસનિન્નાસં, મંગલ-કલ્લાણ-આવાસં ॥૧॥

અર્થ—ઉપસર્ગને હરનાર પાર્શ્વનામનો યક્ષ સેવક છે જેનો એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન્, જેઓ કર્મના સમૂહથી મુક્ત છે. (તથા) જે સર્પના ઝેરને અતિશયે કરીને નાશ કરનાર છે (વળી) મંગલ અને કલ્યાણના ઘર છે, તેમને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧

વિસહરફુલિંગમંતં, કંઠે ધારેઇ જો સયા મણુઓ ॥ તસ્સ [1]ગહ-રોગમારી, દુટ્ઠ-જરા જંતિ ઉવસામં ॥૨॥

અર્થ—જે મનુષ્ય નિરંતર (શ્રી પાર્શ્વનાથના નામગર્ભિત) વિષધરસ્ફુલિંગ નામના મંત્રને કંઠને વિષે ધારણ કરે છે. તેના (દુષ્ટ) ગ્રહ રોગ, મરકી (અને) દુષ્ટ જ્વર-તાવ શાંતિને પામે છે ૨

૧ વિષ એટલે મિથ્યાત્વ-કષાયાદિ, તેને ધારણ કરનાર જીવોના જિન એટલે મિથ્યાભાવને નાશ કરનાર, અથવા વિષગૃહ-જિન એટલે પાણી ઉપન્ન થયા મણિકર્ણિકા નદીનું પાણી, ત્યા ગૃહ એટલે નિવાસ છે જેનો એવો મહામુનિ, તેના જિન એટલે પંચાગ્નિ પ્રમુખ કર્મને નાશ કરનાર

૨ મણુઓ-મંત્રને જાણનાર-માંત્રિક.

પાર્શ્વજિનચંદ્ર ! (મને) જન્મોજન્મને વિષે બોધિબીજ (સમ્યગ્દર્શન) આપો. ૫

ગુરુ (૨૧) લઘુ (૧૬૪) સર્વ (૧૮૫) ગાથા (૫)

---

૧૮ જયવીયરાય (પ્રાર્થના) સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

જય-જય પામો.
વીયરાય-હે વીતરાગ.
જગગુરુ-હે જગતના ગુરુ
હોઉ-થાઓ.
મમં-મને.
તુહ-તમારા.
પભાવઓ-પ્રભાવથી
ભયવં-હે ભગવન્
ભવનિવ્વેઓ-ભવનું ઉદાસપણું.
મગ્ગાણુસારિઆ-માર્ગાનુસારીપણું.
ઇટ્ઠફલસિદ્ધી-ઇષ્ટ ફળની સિદ્ધિ
લોગવિરુદ્ધચ્ચાઓ-લોકવિરુદ્ધનો ત્યાગ
ગુરુજણપૂઆ-ગુરુજનની પૂજા
[illegible]
[illegible]
[illegible]
સેવણા-અંગીકાર.
આભવં-જ્યાં સુધી ભવ કરવા પડે ત્યાં સુધી.
અખંડા-અખંડ.
વારિજ્જઇ-નિષેધ્યું છે.
જઇવિ-જો કે.
નિયાણબંધણં-નિયાણું બાંધવું.
તુહ-તમારા.
સમએ-સિદ્ધાંતમાં.
તહવિ-તો પણ
મમ-મારે.
હુજ્જ-હોજો
સેવા-સેવા
ભવેભવે-ભવોભવને વિષે
તુમ્હ-તમારા
ચલણાણં-ચરણોની.
દુક્ખક્ખઓ-દુઃખનો નાશ.
કમ્મક્ખઓ-કર્મનો નાશ.

સમાહિમરણં-સમાધિમરણ.	માંગલ્યં-મંગળરૂપ.
બોહિલાભો-બોધિબીજનો લાભ.	સર્વકલ્યાણ-સર્વ કલ્યાણનું.
સંપજ્જઉ-પ્રાપ્ત થાઓ.	કારણં-કારણરૂપ
મહ એઅં-મને, એ.	પ્રધાનં-પ્રધાન એવું.
તુહ-તમને.	સર્વધર્માણાં-સર્વ ધર્મોમાં.
નાહ-હે નાથ !	જૈનં-જૈન
પણામકરણેણં-પ્રણામ કરવાથી	જયતિ-જય પામે છે.
સર્વમંગલ-સર્વ મંગળિકમાં	શાસનં-શાસન.

જય વીયરાય ! જગગુરુ ! હોઉ મમં
તુહ પભાવઓ ભયવં ! ॥ ભવનિવ્વેઓ
મગ્ગાણુસારિઆ ઇટ્ઠફલસિદ્ધી ॥૧॥

અર્થ—હે વીતરાગ ! હે જગતના ગુરુ ! (તમે) જયવંતા વર્તો. હે ભગવત ! મને તમારા પ્રભાવથી ભવનું ઉદાસપણું, માર્ગાનુસારીપણું (અને) ઇષ્ટફળ (શુદ્ધ આત્મધર્મ) ની સિદ્ધિ હોજો ૧

લોગવિરુદ્ધચ્ચાઓ, ગુરુજણપૂઆ
પરત્થકરણં ચ ॥ સુહગુરુજોગો તવ્વય-
ણ-સેવણા આભવમખંડા[1] ॥૨॥

અર્થ—લોકવિરુદ્ધનો ત્યાગ. (માતાપિતાદિ) ગુરુજનની પૂજા તથા પરોપકાર કરવાપણું. શુદ્ધ ગુરુનો મેળાપ, તેમના

---

[1] આ સૂત્ર પ્રાર્થના સ્વરૂપ છે, પાછળની બે ગાથા ક્ષેપક છે.

વચનનો અંગીકાર (તે સર્વ) જ્યાં સુધી મારે ભવ કરવા પડે ત્યાં સુધી (મોક્ષપ્રાપ્તિ સુધી) અખંડ હોજો. ૨

વારિજ્જઇ જઇવિ નિઆણ-બંધણં
વીયરાય! તુહ સમએ ॥ તહવિ મમ
હુજ્જ સેવા, ભવેભવે તુમ્હ ચલણાણં
॥૩॥

અર્થ—હે વીતરાગ! તમારા સિદ્ધાંતમાં જો કે નિયાણાનું બાંધવું નિષેધ્યું છે, તો પણ મને ભવોભવને વિષે તમારા ચરણોની સેવા હોજો. ૩

દુક્ખક્ખઓ કમ્મક્ખઓ, સમાહિમ-
રણં ચ બોહિલાભો અ ॥ સંપજ્જઉ મહ
એઅં, તુહ નાહ! પણામકરણેણં ॥૪॥

અર્થ—હે નાથ! તમને પ્રણામ કરવાથી, મને દુઃખનો ક્ષય, કર્મનો ક્ષય સમાધિમરણ તથા બોધિનો લાભ, એ (ચાર સંપ્રાપ્ત થાઓ

સર્વ-મંગલ-માંગલ્યં, સર્વકલ્યાણ-
કારણમ્ ॥ પ્રધાનં સર્વ-ધર્માણાં,
જૈનં જયતિ શાસનમ્ ॥૫॥

અર્થ—સર્વ મંગળોમાં માંગળિક, સર્વ કલ્યાણનું કારણ (અને) સર્વ ધર્મોમાં પ્રધાન (એવું) જૈનશાસન જયવંતું વર્તે છે ૧૮

સંપદા (૯૦) ગાથા (૫) પદ (૨૦) ગુરુ (૧૯)
લઘુ (૧૭૨) સર્વ વર્ણ (૧૯૧)

૧૯ અરિહંત ચેઈઆણં (ચૈત્યસ્તવ)

શબ્દાર્થ.

અરિહંત-અરિહંતની.
ચેઇઆણં-પ્રતિમાને.
વંદણવત્તિઆએ-વાંદવાને નિમિત્તે.
પૂઅણવત્તિઆએ-પૂજા કરવાને નિમિત્તે
સક્કારવત્તિઆએ સત્કાર કરવાને નિમિત્તે
સમ્માણવત્તિઆએ-સન્માનને નિમિત્તે
બોહિલાભવત્તિઆએ-બોધિલાભને નિમિત્તે
નિરુવસગ્ગવત્તિઆએ-ઉપસર્ગ રહિત સ્થાનક (મોક્ષ) પામવા નિમિત્તે.
સદ્ધાએ-શ્રદ્ધાથી.
મેહાએ-નિર્મળ બુદ્ધિથી
ધિઈએ-ચિત્તની સ્થિરતાથી.
ધારણાએ-ધારણાપૂર્વક
અણુપ્પેહાએ-વારંવાર વિચારીને.
વડ્ઢમાણીએ-વધતા પરિણામે
ઠામિ-હું છું (કરું છું).
કાઉસ્સગ્ગં-કાયોત્સર્ગ.

અરિહંતચેઇઆણં, કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં ૧

અર્થ—અરિહંતની પ્રતિમાને (વંદનાદિ અર્થે) હું કાયોત્સર્ગ કરું છું. ૧

૧ આ સૂત્ર વડે સ્થાપનાજિનની સ્તુતિ થાય છે.

વંદણવત્તિઆએ, પૂઅણવત્તિઆએ, સક્કારવત્તિઆએ, સમ્માણવત્તિઆએ, બોહિલાભવત્તિઆએ, નિરુવસગ્ગવત્તિઆએ ૨.

અર્થ—વાંદવાને નિમિત્તે. પૂજા કરવાને નિમિત્તે. સત્કારને નિમિત્તે, સન્માનને નિમિત્તે, બોધિ (સમ્યગ્દર્શન અથવ રત્નત્રયીના લાભને નિમિત્તે, (અને) ઉપસર્ગરહિત (મોક્ષ સ્થાન પામવા નિમિત્તે. ૨

સદ્ધાએ, મેહાએ, ધિઈએ, ધારણાએ, અણુપ્પેહાએ, વડ્ઢમાણીએ, ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં ॥૩॥

અર્થ—વૃદ્ધિ પામતી શ્રદ્ધાથી, નિર્મળ બુદ્ધિપૂર્વક; ચિત્ત સ્થિરતાએ, ધારણાપૂર્વક (અને) વારંવાર વિચારણાપૂર્વ હું કાયોત્સર્ગ કરુ છું ૩ (વૃદ્ધિ પામતી એ પદ શ્રદ્ધા પાચે સાથે જોડવું) ૧૯

સંપદા (૩) પદ (૧૫) ગુરુ (૧૬) લઘુ (૭૩) સર્વવર્ણ (૮

૨૦. કલ્લાણકંદં સ્તુતિ[1]

શબ્દાર્થ.

કલ્લાણકંદં-કલ્યાણના મૂળ.
પઢમં-પહેલા.
જિણિંદં-શ્રી જિનેંદ્રને.
સંતિં-શ્રી શાંતિનાથને.
તઓ-તે પછી.
નેમિજિણં-શ્રી નેમિજિનને
મુણિંદં-મુનિઓના ઇંદ્રને.
પાસં-શ્રી પાર્શ્વનાથને
પયાસં-ત્રણ ભુવનને પ્રકાશ કરનાર.
સુગુણિક્કઠાણં-સારા ગુણના એક સ્થાનરૂપ.
ભત્તીઇ-ભક્તિથી.
વંદે-હું વંદના કરું છું.
સિરિવદ્ધમાણં-શ્રી વર્દ્ધમાનસ્વામીને.
અપાર-જેનો પાર નથી એવા
સંસારસમુદ્દ-સંસારરૂપ સમુદ્રના.
પારં-પારને.
પત્તા-પામેલાને.

સિવં-મોક્ષને.
દિંતુ-આપો.
સુઇક્કસારં-સર્વ પવિત્ર વસ્તુઓને વિષે સારરૂપ.
સવ્વે-બધા.
જિણિંદા-જિનેંદ્રો.
સુરવિંદ-દેવતાના સમૂહથી.
વંદા-વંદાએલા.
કલ્લાણવલ્લીણ-કલ્યાણરૂપ વેલના.
વિસાલકંદા-વિશાળ મૂળીયાંરૂપ.
નિવ્વાણમગ્ગે-મોક્ષમાર્ગને વિષે.
વરજાણકપ્પં-શ્રેષ્ઠ રથ સમાન.
પણાસિય-નાશ કર્યો છે.
અસેસ-બધા
કુવાઇ-કુવાદિઓના.
દપ્પં-ગર્વને,
મયં-મતને.
જિણાણ-જિનેશ્વરોના
સરણં-આધારરૂપ
બુહાણં-તત્ત્વવેત્તાઓને.

---

[1] દરેક ચોયજોડામા પહેલી સ્તુતિ અમુક તીર્થંકર અગર તીર્થંકરોની હોય, બીજી સર્વ જિનોની, ત્રીજી જ્ઞાન અગર સિદ્ધાંતની, અને ચોથી શાસનના અધિષ્ઠાયક યક્ષ-યક્ષિણીની હોય છે.

નમામિ-હું નમું છું.
નિચ્ચં-હમેશાં.
તિજગપ્પહાણં-ત્રણ જગતને વિષે પ્રધાન.
કુંદ-ડોલરનાં ફૂલ.
ઇંદુ-ચંદ્ર
ગોક્ખીર-ગાયનું દૂધ
તુસાર-હિમના જેવા
વન્ના-વર્ણવાળી
સરોજ-કમળ.
હત્થા-જેના હાથમાં

કમલે-કમળને વિષે
નિસન્ના-બેઠેલી
વાએસિરી-શ્રુતદેવી
પુત્થય-પુસ્તકનો
વગ્ગ-સમૂહ
હત્થા-જેના હાથમાં છે
સુહાય-સુખને અર્થે
સા-તે
અમ્હ-અમને.
સયા-હમેશા.
પસત્થા-ઉત્તમ.

કલ્લાણકંદં પઢમં જિણિંદં, સંતિં તઓ નેમિજિણં મુણિંદં; પાસં પયાસં સુગુણિક્કઠાણં, ભત્તીઇ વંદે સિરિવદ્ધમાણં ॥૧॥

અર્થ—કલ્યાણના મૂળ એવા પ્રથમ જિનેંદ્રને શ્રી શાંતિનાથને તથા મુનિઓના ઇંદ્ર શ્રી નેમિનાથને (ત્રણ ભુવનને) પ્રકાશ કરનારા (અને) સદ્ગુણોના એક સ્થાનરૂપ શ્રી પાર્શ્વનાથને (તથા) શ્રી વર્દ્ધમાનસ્વામીને હું ભક્તિપૂર્વક વાંદુ છું ૧

અપારસંસારસમુદ્દપારં,-પત્તા સિવં

દિંતુ સુઇક્કસારં ॥ સવ્વે જિણિંદા સુર-
વિંદવંદા, કલ્લાણ-વલ્લીણ વિસાલકંદા
॥૨॥

અર્થ—નથી છેડો જેનો એવા સંસારરૂપ સમુદ્રના પારને પામેલા, (તથા) દેવતાઓના સમૂહથી વંદાયેલા, (અને) કલ્યાણરૂપ વેલના મૂળ જેવા એવા સર્વ જિનેંદ્રો, સર્વ પવિત્ર વસ્તુઓને વિષે સારરૂપ એવું મોક્ષ (મને) આપો ૨

નિવ્વાણમગ્ગે વરજાણકપ્પં, પણા-
સિયાસેસકુવાઇદપ્પં ॥ મયં જિણાણં
સરણં બુહાણં, નમામિ નિચ્ચં તિજગ-
પ્પહાણં ॥૩॥

અર્થ—મોક્ષ માર્ગને વિષે પ્રધાન રથ સમાન, (અને) સમસ્ત કુવાદિઓના અહંકારને નાશ કરનાર, તત્ત્વવેત્તાઓને આધાર-ભૂત (અને) ત્રણ જગતને વિષે પ્રધાન, એવા જિનેશ્વરોના મતને હું નિરંતર નમસ્કાર કરું છું ૩

કુંદિંદુગોક્ખીરતુસારવન્ના, સરોજહત્થા
કમલે નિસન્ના ॥ વાએસિરી પુત્થય-
વગ્ગ-હત્થા, સુહાય સા અમ્હ સયા
પસત્થા ॥૪॥

અર્થ—મચકુંદનાં ફૂલ, ચંદ્રમા, ગાયનું દૂધ (અને) હિમ એ (ચાર)ના વર્ણ જેવો રંગ છે જેનો, હાથમાં કમળ-વાળી, કમળને વિષે બેઠેલી, પુસ્તકનો સમૂહ જેના હાથમાં છે એવી, અથવા પુસ્તકવડે ભરેલ છે હાથ જેનો એવી તથા ઉત્તમ, એવી તે શ્રુતદેવી, નિરંતર અમને સુખને અર્થે થાઓ.

---

૨૧. સંસારદાવા સ્તુતિ.[1]

શબ્દાર્થ.

સંસાર-સંસારરૂપી
દાવાનલ-દાવાનળના.
દાહ-તાપને (ઓલવવામાં).
નીરં-પાણી સમાનને.
સંમોહ-મોહરૂપી.
ધૂલી-ધૂળને
હરણે-દૂર કરવામાં.
સમીરં-પવન સમાનને
માયા-માયા-કપટરૂપી
રસા-પૃથ્વીને
દારણ-ખોદવામાં.
સાર-તીક્ષ્ણ
સીરમ્-હળ સમાનને
નમામિ-હું નમું છું
વીરં-શ્રી વીર ભગવાનને.
ગિરિસાર-મેરુપર્વત જેવા.
ધીરમ્-ધીરને.
ભાવ-ભાવપૂર્વક.
અવનામ-નમસ્કાર કરનારા.
સુર-દેવ.
દાનવ-દાનવ
માનવ-મનુષ્યના.
ઇન-સ્વામીઓના.
ચૂલા-મુગટને વિષે રહેલા.
વિલોલ-ચપળ એવા.
કમલ-કમળોની
આવલિ-શ્રેણીથી.
માલિતાનિ-પૂજાએલા
સંપૂરિત-સારી રીતે પૂરેલા છે.

---

[1] આ સ્તુતિ શ્રી હરિભદ્રસૂરિજીએ રચી છે. તે સમસંસ્કૃત ભાષામાં છે.

અભિનત-નમેલા ભક્ત
લોક-લોકોના.
સમીહિતાનિ-વાચ્છિતો જેણે
કામં-અત્યંત.
નમામિ-હું નમસ્કાર કરું છું.
જિનરાજ-જિનેશ્વર ભગવંતના
પદાનિ-ચરણોને
તાનિ-તે
બોધાગાધં-જ્ઞાનથી ગંભીર
સુપદ-સારા પદોની
પદવી-રચનારૂપ
નીરપૂર-જળના પૂરવડે.
અભિરામં-મનોહર
જીવાહિંસા-જીવોની અહિંસારૂપ
અવિરલ-આંતરા રહિત
લહરી-તરંગોના.
સંગમ-મળવાથી.

અગાહ-અગાધ.
દેહમ્-દેહસ્વરૂપવાળા.
ચૂલા-સિદ્ધાંતોની ચૂલિકારૂપ
વેલં-વેલવાળા.
ગુરુ-મોટા.
ગમ-સરખા પાઠરૂપ
મણિ-રત્નોથી.
સંકુલં-ભરપૂર.
દૂરપારં-દૂર છે કાંઠો જેનો.
સારં-પ્રધાન.
વિરાગમ-વીર ભગવાનના
આગમરૂપ.
જલનિધિં-સમુદ્રને
સાદર-આદર સહિત
સાધુ-સારી રીતે
સેવે-હું સેવું છું.

(ઇંદ્રવજ્રા છંદ.)

સંસારદાવાનલ-દાહનીરં, સંમોહ-ધૂલીહરણે સમીરં ॥ માયા-રસા-દારણ-સાર-સીરં, નમામિ વીરં ગિરિસાર-ધીરમ્ ॥૧॥

અર્થ—સંસારરૂપી દાવાનળના તાપને ઓલવવાને પાણી-સમાન, અજ્ઞાનરૂપ ધૂળને હરવા કરવાને પવનસમાન, કપટરૂપી

પૃથ્વીને ખોદવાને તીક્ષ્ણ હળ સમાન અને મેરુપર્વતની જેવા ધૈર્યવાળા એવા વીરપ્રભુને હું નમસ્કાર કરું છું ૧

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

ભાવાવનામસુરદાનવમાનવેન,—
ચૂલાવિલોલકમલાવલિમાલિતાનિ ।
સંપૂરિતાભિનતલોકસમીહિતાનિ,
કામં નમામિ જિનરાજપદાનિ તાનિ ॥૨॥

અર્થ—ભાવપૂર્વક નમસ્કાર કરી છે જેણે એવા દેવ, દાનવ અને મનુષ્યના સ્વામી, તેમના મસ્તકને વિષે રહેલા મુકુટ ઉપરના દેદીપ્યમાન (ચપળ) કમળોની શ્રેણીઓવડે જે પૂજેલા છે તથા સમ્યક્ રીતે પૂર્ણ કર્યા છે નમસ્કાર કરતારા લોકોના મનોવાંછિત જેમણે એવા જિનેશ્વર ભગવાનના તે ચરણો પ્રત્યે હું સ્વેચ્છાથી નમસ્કાર કરું છું ૨

(મંદાક્રાંતાવૃત્તમ્)

બોધાગાધં સુપદપદવીનીરપૂરાભિરામં,
જીવાહિંસાવિરલલહરીસંગમાગાહદેહં ।
ચૂલાવેલં ગુરુગમમણીસંકુલં દૂરપારં,
સારં વીરાગમજલનિધિં સાદરં સાધુ સેવે

અર્થ—ગંભીર છે જ્ઞાન જેને વિષે તથા સુંદર પદોની રચનારૂપ પાણીના સમૂહે કરી મનોહર તથા છવોની દયારૂપ આંતરારહિત તરંગોના પરસ્પર મળવા વડી અગાધ છે દેહ-સ્વરૂપ જેનું. વળી સિદ્ધાંતોની ચૂલિકારૂપી વેળા છે જેને વિષે તથા મોટા એવા રત્ના ગમરૂપ રત્નેથી ભરેલો અને અત્યંત દૂર છે કાંઠો જેનો તથા [illegible] થી વીર પર [illegible] ના આગમરૂપ સમુદ્રને આદરસહિત [illegible] પ્રકારે હું સેવું છુ ૩

શબ્દાર્થ.

આમૂલ-મૂળ સુધી
આલોલ-ડોલતુ
ધૂલી-પરાગના-રજના
બહુલ-ઘણી
પરિમલ-સુગંધને વિષે
આલીઢ-આસક્ત
લોલ-ચપળ
અલિ-ભમરાઓની
માલા-પંક્તિઓના
ઝંકાર-ઝંકારના
આરાવસાર-શબ્દોવી શ્રેષ્ઠ.
અમલ-નિર્મળ.
દલ-પત્રવાળા
કમલ-કમળરૂપ
અગાર-ઘરની
ભૂમિ-ભૂમિમાં.
નિવાસે-જેનો નિવાસ છે એવી.
છાયા-કાંતિના
સંભાર-સમૂહથી.
સારે-સુશોભિત.
વર-પ્રધાન
કમલકરે-કમળ જેના હાથમાં છે.
તાર-દેદીપ્યમાન
હાર-હારવડે.
અભિરામે-મનોહર.
વાણી-દ્વાદશાંગીરૂપ વાણીના
સંદોહ દેહે-સમૂહરૂપ દેહ જેનો.
ભવવિરહવરં-મોક્ષરૂપ વરદાન
દેહિ-આપો
મે-મને
દેવિ-હે દેવી!
સાર-પ્રધાન.

(સ્રગ્ધરાવૃત્તમ્)

આમૂલાલોલ-ધૂલીબહુલ-પરિમલા-
લીઢલોલાલિમાલા,-ઝંકારારાવસારા-
મલદલકમલાગારભૂમિ-નિવાસે ! છા-
યાસંભારસારે ! વરકમલકરે ! તારહા-
રાભિરામે! વાણીસંદોહદેહે! ભવવિર-
હવરં દેહિ મે દેવિ! સારં. ૪

અર્થ—મૂળ સુધી ડોલતું તથા પરાગની (સુગંધી કણીઆઓની) અત્યંત સુગંધને વિષે આસક્ત એવા ચપળ ભમરાઓની શ્રેણીના ગુંજારવના શબ્દોએ કરીને શોભતું, નિર્મળ પાંદડાવાળું એવું જે કમળ તેની ઉપર રહેલા ભવનના મધ્યભાગની ભૂમિને વિષે નિવાસ છે જેનો એવી, તથા કાંતિના સમૂહવડે સુશોભિત એવી તથા સુંદર કમળ છે જેના હાથને વિષે એવી, તથા દેદીપ્યમાન હારે કરી મનોહર એવી, દ્વાદશાંગીરૂપ વાણીના સમૂહરૂપી શરીર છે જેનું એવી, હે શ્રુતદેવી! મને પ્રધાન મોક્ષરૂપી વરદાન આપો! ૪

ગાથા (૪) પદ (૧૬) સંપદા (૧૬) સર્વ વર્ણ (૨૫૨)

---

૨૨ પુક્ખરવરદી શ્રુતસ્તવ સૂત્ર.[1]

શબ્દાર્થ.

પુક્ખરવર-પુષ્કરવર નામના.
દીવડ્ઢે-અર્ધ દ્વીપમાં
ધાયઈસંડે-ધાતકીખંડને વિષે.
જંબૂદીવે-જંબૂદ્વીપની અંદર.
ભરહ-ભરતક્ષેત્રને વિષે
એરવય-ઐરવતક્ષેત્રને વિષે.
વિદેહે-મહાવિદેહક્ષેત્રને વિષે
ધમ્માઇગરે-ધર્મની આદિ કરનારને.
નમંસામિ-હું નમસ્કાર કરૂં છું.
તમ-અજ્ઞાનરૂપી.
તિમિર-અંધકારના
પડલ-સમૂહને.
વિદ્ધંસણસ્સ-નાશ કરનારને.
સુરગણ-દેવતાના સમૂહ
નરિંદ-મનુષ્યોના
ઇંદ-ઇંદ્રોએ
મહિઅસ્સ-પૂજેલાને
સીમાધરસ્સ-મર્યાદામાં રાખનારાને.
વંદે-હું વંદના કરૂં છું.
પપ્ફોડિય-તોડી નાખી છે
મોહજાલસ્સ-મોહજાળ જેણે
જાઈ-જન્મ
જરા-વૃદ્ધાવસ્થા.
મરણ-મૃત્યુ.
સોગ-શોકને.
પણાસણસ્સ-નાશ કરનારને
કલ્લાણ-કલ્યાણ,
પુક્ખલ-સંપૂર્ણ.
વિસાલ-વિશાળ
સુહાવહસ્સ-મોક્ષ સુખના આપનારા.
કો-કોણ
દેવ-દેવતા.
દાણવ-દાનવ.
નર-મનુષ્યો.
ઇંદ-ઇંદ્રોના
ગણ-સમૂહે.
અચ્ચિઅસ્સ-પૂજેના.
ધમ્મસ્સ-શ્રુતધર્મના.
સારં-સારને.
ઉવલબ્ભ-પ્રાપ્ત કરીને.

---

૧ આ સૂત્રવડે સિદ્ધાંતની સ્તુતિ કરી છે તેથી શ્રુતસ્તવ નામ રાખવામાં આવેલું છે. આ સૂત્રની પહેલી ગાથાવડે ભાવ અરિહંતની સ્તુતિ કરી છે અને પાછળની ત્રણ ગાથાવડે શ્રુતની સ્તુતિ કરી છે.

કરે-કરે
પમાયં-પ્રમાદ
સિદ્ધે-સિદ્ધ એવા
ભો-હે શાશ્વત લોકો!
પયઓ-આદર સહિત,
ણમો-હું નમસ્કાર કરું છું
જિણમએ-શ્રી જિનમત (સિદ્ધાંત)ને
નંદી-વૃદ્ધિ થાઓ, મંગલકારી
સયા-હમેશા
સંજમે-ચારિત્ર માને વિષે
દેવં-વૈમાનિક દેવ.
નાગ-ભવનપતિ દેવ
સુવન્ન-જ્યોતિષી દેવ
કિન્નર-વ્યંતર દેવતાને
ગણ-સમૂહથી
સબ્ભૂઅભાવ-સદ્ભાવે કરીને.
અચ્ચિઓ-પૂજાએલા
લોગો-સર્વ લોકનું જ્ઞાન
જત્થ-જેમાં
પઇટ્ઠિઓ-રહેલ છે
જગમિણં-આ જગત,
તેલુક્ક-ત્રણ લોક.
મચ્ચ-મનુષ્ય
અસુરં-ભવનપતિ.
ધમ્મો-શ્રુતધર્મ.
વડ્ઢઉ-વૃદ્ધિ પામો.
સાસઓ-શાશ્વતો
વિજયઓ-વિજય પૂર્વક
ધમ્મુત્તરં-દેશવિરતિ સર્વવિરતિ આદિ બીજા ધર્મ.
વડ્ઢઉ-વૃદ્ધિ પામો.
સુઅસ્સ-સિદ્ધાંતને આરાધવા.
ભગવઓ-પવિત્ર

પુક્ખરવરદીવડ્ઢે, ધાયઇસંડે અ જંબૂદીવે અ ॥ ભરહેરવયવિદેહે, ધમ્માઇગરે નમંસામિ ॥૧॥

અર્થ—પુષ્કરવર નામના દ્વીપના અર્ધ ભાગમાં, ધાતકી ખંડ નામે દ્વીપમાં અને જંબૂદ્વીપમાં રહેલા પાંચ ભરત, પાંચ ઐરવત અને પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રોના ધર્મની આદિના કરનારને હું નમસ્કાર કરું છું. ૧

[illegible]

[illegible] સી[illegible] [illegible]

[illegible] ॥૨॥

અર્થ— [illegible] [illegible]ધકારના સમૂહનો નાશ કરનાર તથા દેવતાના [illegible] [illegible]મુકુટોથી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નો [illegible] [illegible] ([illegible]) [illegible]

નંદી સયા સંજમે, દેવંનાગસુવન્નકિંનર-
ગણ,-સબ્ભૂઅ-ભાવચ્ચિએ, લોગો
જત્થ પઇટ્ઠિઓ જગમિણં, તેલુક્કમ-
ચ્ચાસુરં, ધમ્મો વડ્ઢઉ સાસઓ વિજ-
યઓ ધમ્મુત્તરં વડ્ઢઉ. ૪

સુઅસ્સ ભગવઓ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં,
વંદણવત્તિઆએ. ॥

અર્થ—હે જ્ઞાનવંત લોકો ! (સર્વનય પ્રમાણથી) સિદ્ધ એવા જિનમત (સિદ્ધાંત)ને આદરસહિત નમસ્કાર કરો. તે (જિનમત) ચારિત્રધર્મને વિષે નિરંતર મંગલકારી છે, વૈમાનિક દેવો, ભવનપતિ દેવો, જ્યોતિષી દેવો અને વ્યંતર દેવોના સમૂહથી સત્ય ભાવે કરીને પૂજાએલો છે વળી જે જિનમતને વિષે લોકનું તથા આ લોક સંબંધી મનુષ્ય, ભવનપતિ પ્રમુખ સર્વ દેવતા અને ઉપલક્ષણથી તિર્યંચ અને નારકી એ સર્વ લોકનું જ્ઞાન જેમાં પ્રતિષ્ઠિત છે, એવો શાશ્વત સિદ્ધાન્તરૂપ શ્રુતધર્મ વિજયપૂર્વક વૃદ્ધિ પામો ! તે શ્રુતધર્મ દે. વિરતિ-સર્વવિરતિ આદિ ધર્મની વૃદ્ધિ કરો ! ૪ હે ભગવન ! શ્રુતજ્ઞાનને આરાધવા હું કાઉસ્સગ્ગ કરું છું.

પદ (૧૬) સંપદા (૧૬) ગાથા (૪) ગુરુ (૩૪) લઘુ (૧૮૨)
સર્વ વર્ણ (૨૧૬)

નારિં વા-નારીઓ સ્ત્રીને.
ઉજ્જિંતસેલ-ગિરનાર પર્વતના.
સિહરે-શિખર ઉપર
દિક્ખા-દીક્ષાકલ્યાણક.
નાણં-કેવલજ્ઞાન કલ્યાણક.
નિસીહિઆ-મોક્ષ કલ્યાણ
જસ્સ-જેના થયા છે.
તં-તે
ધમ્મચક્કવટ્ટિં-ધર્મના ચક્રવર્તી એવા.
અરિટ્ઠનેમિં-અરિષ્ટનેમિને
નમંસામિ-હું નમસ્કાર કરું છું.
ચત્તારિ-ચાર
અટ્ઠ-આઠ.
દસ-દશ.
દો-બે.
વંદિયા-વંદાએલા છે.
જિણવરા-જિનવરો.
ચઉવ્વીસં-ચોવીશ.
પરમટ્ઠ-પરમાર્થથી
નિટ્ઠિઅટ્ઠા કૃતાર્થ થયેલા.
સિદ્ધા-સિદ્ધ થયા છે.
સિદ્ધિં-સિદ્ધિને
મમ-મને
દિસંતુ-આપો.

સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં, પારગયાણં પરં-પરગયાણં ॥ લોઅગ્ગમુવગયાણં, નમો સયા સવ્વસિદ્ધાણં ૧

[illegible]—સિદ્ધને [illegible] સંસારસમુદ્રનો પાર પામેલાને, [illegible] ને, લોકના અગ્રભાગને [illegible] નમસ્કાર કરું છું ૧

જો દેવાણવિ દેવો, જં દેવા પંજલી નમંસંતિ ॥ તં દેવદેવમહિઅં, સિરસા વંદે મહાવીરં ॥૨॥

[illegible]

[illegible] છે, તો [illegible]
તેઉને [illegible] છે, વળી દેવોના દેવ (૭૬)ની જે
પ્રતીમા છે, તે [illegible] જાણીને [illegible] વાંદુ છું. ૨

[illegible] વિનાશકારિ, ત્રિભુવનવસ્તુ[illegible]
[illegible] સંસારસાગરતારિ, [illegible]

બંધ:થયેલા વળી પરમાર્થથી કૃતકૃત્ય થયેલા અને સિદ્ધ થયેલા ચોવીશ જિનવરો મને મોક્ષ આપો। ૫

પદ (૨૦) સંપદા (૨૦) ગાથા (૫) ગુરુ (૨૫) લઘુ (૧૫૧) સર્વવર્ણ (૧૭૬)

---

૨૪. વેયાવચ્ચગરાણં સૂત્ર.

વેયાવચ્ચ-વૈયાવચ્ચના.
ગરાણં-કરનાર.
સંતિગરાણં-શાંતિના કરનાર.
સમ્મદ્દિટ્ઠિ-સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવોને (દેવોને આશ્રયીને)
સમાહિગરાણં-સમાધિના કરના

વેયાવચ્ચગરાણં, સંતિગરાણં, સમ્મદ્દિટ્ઠિસમાહિગરાણં ॥ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં ॥ અન્નત્થ૦ ॥

અર્થ—શ્રી જિનશાસનની વૈયાવચ્ચના કરનાર, શાંતિના કરનાર અને સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવોને સમાધિના કરનાર દેવોને આશ્રયીને; હું કાઉસ્સગ્ગ કરું છું.

---

૨૫. ભગવાનાદિ વંદન.

[1]ભગવાન્‌હં, આચાર્યહં, ઉપાધ્યાયહં સર્વસાધુહં.

---

૧ અહીં સર્વત્ર હ મૂકેલ છે તે ષષ્ઠી વિભક્તિનો નિશાન છે.

કાઈઓ-કાયા સંબંધી.
વાઈઓ-વચન સંબધી.
માણસિઓ-મન સંબંધી
ઉસ્સુત્તો-જિનાગમ વિરુદ્ધ બોલવાથી.
ઉમ્મગ્ગો-ઉન્માર્ગને સેવવાથી.
અકપ્પો-અકલ્પ્યપણાથી ઉત્પન્ન થયેલ.
અકરણિજ્જો-નહિ કરવા યોગ્ય કરવાથી.
દુજ્ઝાઓ-દુર્ધ્યાન ધ્યાવાથી.
દુવ્વિચિંતિઓ-દુષ્ટ ચિંતન કરવાથી
અણાયારો-અનાચારથી
અણિચ્છિઅવ્વો-જે ઈચ્છવા યોગ્ય નથી તેથી.
અસાવગપાઉગ્ગો-શ્રાવકને જે ઉચિત નથી તે કરવાથી
નાણે-જ્ઞાનને વિષે.
દંસણે-દર્શનને વિષે
ચરિત્તાચરિત્તે-દેશવિરતિરૂપ શ્રાવક ધર્મને વિષે
સુએ-શ્રુત-સિદ્ધાંતને વિષે.
સામાઈએ-સામાયિકને વિષે.
તિણ્હં-ત્રણ.
ગુત્તીણં-ગુપ્તિને વિષે.
ચઉણ્હં-ચાર.
કસાયાણં-કષાયે કરી
પંચણ્હં-પાંચ
અણુવ્વયાણં-અણુવ્રત મધ્યેથી.
તિણ્હં-ત્રણ.
ગુણવ્વયાણં-ગુણવ્રત મધ્યેથી.
ચઉણ્હં-ચાર.
સિક્ખાવયાણં-શિક્ષાવ્રત મધ્યેથી.
બારસવિહસ્સ-બાર પ્રકારના વ્રતરૂપ.
સાવગધમ્મસ્સ-શ્રાવકધર્મ માહેથી.
જં-જે.
ખંડિઅં-દેશથકી ભાગ્યું હોય.
જં-જે
વિરાહિઅં-સર્વથકી વિરાધ્યું હોય.

ઈચ્છામિ ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં.

ઈચ્છામિ-ઈચ્છું છું. ઠામિ-કરું છું. કાઉસ્સગ્ગં-કાઉસ્સગ્ગ

જો મે દેવસિઓ, અઈઆરો કઓ

કાઈઓ, વાઈઓ, માણસિઓ.

અર્થ— જે બે ભિન્ન [illegible] થી ભિન્ન થયો હોય, જેમ
દે-દ [illegible], [illegible], [illegible]

ઉદ્દ્રુતો. ઉર ઝેઓ. આકુરપો, આકુર-
ભિગલો. દુ[illegible]ઓ. દુવિહવિભિઓ.
આગુાચારો. [illegible], સહઆઠવો [illegible]-
પાઉઝો.

અટ્ઠિણ્હં કસાયાણં, પંચણ્હ-મણુવ્વ-
યાણં, તિણ્હં ગુણવ્વયાણં, ચઉણ્હં
સિક્ખાવયાણં, બારસવિહસ્સ સાવગ-
ધમ્મસ્સ, જં ખંડિઅં, જં વિરાહિઅં,
તસ્સ મિચ્છા મિ દુક્કડં ॥

અર્થ—ચાર કષાયે કરી, પાચ અણુવ્રત મધ્યેથી, ત્રણ ગુણવ્રત મધ્યેથી અને ચાર શિક્ષાવ્રત મધ્યેથી (અર્થાત્) બાર પ્રકારના વ્રત રૂપ જે શ્રાવક ધર્મ તે માંહેથી જે દેશ થકી ખંડયું હોય તથા જે સર્વ થકી વિરાધ્યું હોય, તે મારું પાપ નિષ્ફલ થાઓ।

ગુરુ (૨૯) લઘુ (૧૩૮) સર્વવર્ણ (૧૬૭)

૨૮. અતિચારની (પંચાચારની)[1] આઠ ગાથા

શબ્દાર્થ.

નાણંમિ-જ્ઞાનને વિષે	તવંમિ-તપને વિષે
દંસણંમિ-દર્શનને વિષે	તહ ય-તેમજ
ચરણંમિ-ચારિત્રને વિષે	વીરિઅંમિ-વીર્યને વિષે

[1] આ સૂત્રવડે દિવસ રાત્રીના મન વચન કાયાવડે શ્રાવક [illegible] થાય છે. માટે બોલતી વખતે [illegible] દિવસમાં જે જે પાપાચરણ સેવ્યાં [illegible] તે તે [illegible] પશ્ચાતાપ કરવો. (આ સૂત્રમાં જ્ઞાનાચારાદિ પાંચ આચારનું વર્ણન કરેલું છે.)

આયુષ્મન્—હે આયુષ્મન્
આચાર્યો—ને [illegible] કહેવાય છે.
[illegible] રીતે
[illegible]— [illegible] આચાર્ય.
[illegible]
[illegible]

નિશંકિત—[illegible]
[illegible]
નિષ્કાંક્ષિત—[illegible]
[illegible]
નિર્વિચિકિત્સા—[illegible]
અમૂઢદૃષ્ટિ—[illegible]
[illegible]

નાયવ્વો–જાણવા યોગ્ય
બારસવિહંમિ–બાર પ્રકારના
તવે–તપને વિષે.
સબ્ભિંતર–૭ પ્રકારે અભ્યંતર.
બાહિરે–૭ પ્રકારે બાહ્ય
કુસલદિટ્ઠે–કુશળ પુરુષ–તીર્થં–
કરોએ ઉપદેશેલા.
અગિલાઇ–દુગંછા ભાવ રહિત.
અણાજીવી–આજીવિકા દોષરહિત.
નાયવ્વો–જાણવો.
સો–તે.
તવાયારો–તપ આચાર
અણસણં–ચાર પ્રકારના આહા-
રનો ત્યાગ તે અણસણ
ઊણોઅરિયા–પાંચ સાત કોળીયા
ઓછા ખાવા અથવા ઓછા
વસ્ત્ર પાત્ર રાખવા તે ઊણોદરી.
વિત્તીસંખેવણં–દ્રવ્ય વગેરેનો
સંક્ષેપ કરવો તે વૃત્તિસંક્ષેપ.
રસચ્ચાઓ–વિગઇ પ્રમુખ રસનો
થોડો વા અધિક ત્યાગ તે
રસત્યાગ
કાયકિલેસો–કાયાને કષ્ટ આપવા.
લોચ કરાવવો તે કાયક્લેશ
સંલીણયા–ઇંદ્રિયોની ચેષ્ટા
કરવી નહિ તેમ જ અંગોપાંગ
સંકોચી રાખવા તે સંલીનતા.
બજ્ઝો–બાહ્ય.
તવો–તપ
હોઇ છે.
પાયચ્છિત્તં–લાગેલા દોષોનો ગુરુ
પાસે પ્રકાશ કરી તેના નિવા-
રણને અર્થે ગુરુ જે આલો-
યણ આપે તે કરવું તે પ્રાય-
શ્ચિત તપ
વિણઓ–જ્ઞાન તથા જ્ઞાનીનો
વિનય કરવો તે વિનય તપ.
વેયાવચ્ચં–ગુરુ પ્રમુખની આહાર
વગેરેથી ભક્તિ કરવી તે
વૈયાવચ્ચ તપ
તહેવ–તેમજ.
સજ્ઝાઓ–વાચના, પૃચ્છના પ્રમુખ
પાંચ પ્રકારનો અભ્યાસ કરવો
તે સ્વાધ્યાય તપ
ઝાણં–આર્ત તથા રૌદ્ર ધ્યાન
નિવારી ધર્મ તથા શુક્લ
ધ્યાનમાં પ્રવર્તવું તે ધ્યાન.
ઉસ્સગ્ગો–કર્મ ક્ષય અર્થે કાયાને
વોસરાવવી તે કાયોત્સર્ગ તપ.
વિઅ–નિશ્ચે
અબ્ભિંતરઓ–અભ્યંતર.
તવો–તપ
અભિગૂહિઅ–ગુપ્ત છે
(છુપાવ્યું નથી)
બલવીરિઓ–બલવીર્ય જેનું.
પરક્કમઇ–પરાક્રમ કરે છે.

અને શુદ્ધ ભણવા તે તદુભય, એ આઠ પ્રકારે જ્ઞાનાચાર કહ્યો છે ૨

નિસ્સંકિઅ નિક્કંખિઅ, નિવ્વિતિ-
ગિચ્છા અમૂઢદિટ્ઠી અ ॥ ઉવવૂહ થિરી-
કરણે, વચ્છલ્લ પભાવણે અટ્ઠ ॥૩॥

અર્થ—વીતરાગના વચનમાં શંકા ન કરવી તે નિઃશંકિત, જિનમત વિના અન્યમતની ઇચ્છા ન કરવી તે નિઃકાંક્ષિત, સાધુ-સાધ્વીના મલિન વસ્ત્ર, ગાત્ર દેખી દુગંછા ન કરવી તે નિર્વિતિગિચ્છા, મિથ્યાત્વીના કષ્ટ, મંત્ર, ચમત્કાર દેખી તેનાથી વ્યામોહિત ન થવુ તે અમૂઢદૃષ્ટિ, સમકિતધારીના અલ્પ ગુણની પણ શુદ્ધ મનથી પ્રશંસા કરવી તે ઉપબૃંહણ, યોગ્ય જીવોને જિનધર્મમાં જોડવા તથા તે પામેલાને સ્થિર કરવા તે સ્થિરીકરણ; સાધર્મી બંધુનું અનેક પ્રકારે હિતચિંતવન તે વાત્સલ્ય, અને અન્યદર્શનીઓ પણ જૈનશાસનની અનુમોદના કરે તેવા કાર્ય કરવાં તે પ્રભાવના. આ આઠ લક્ષણો દર્શનાચારના જાણવાં. ૩

પણિહાણજોગજુત્તો, પંચહિં સમિ-
ઈહિં તીહિં ગુત્તીહિં ॥ એસ ચરિત્તાયારો,
અટ્ઠવિહો હોઈ નાયવ્વો ॥૪॥

અર્થ—પ્રણિધાન યોગ અર્થાત્ એકાગ્ર-સાવધાનપણે કરી મન, વચન કાયાના સર્વ યોગ ચારિત્ર પાળવાને વિષે યુક્ત,

પાયચ્છિત્તં વિણઓ, વેયાવચ્ચં તહેવ સજ્ઝાઓ ॥ ઝાણં ઉસ્સગ્ગોવિ અ, અબ્ભિંતરઓ તવો હોઈ ॥૭॥

અર્થ—લાગેલા દોષને ગુરુ પાસે પ્રકાશ કરી તેના નિવારણાર્થે ગુરુ જે આલોયણ આપે તે કરવી તે પ્રાયશ્ચિત્ત, જ્ઞાન તથા જ્ઞાનીનો વિનય કરવો તે વિનય તપ, ગુરુ પ્રમુખની આહારાદિકથી ભક્તિ કરવી તે વૈયાવચ્ચ, તેમજ વાચના, પૃચ્છના પ્રમુખ પાંચ પ્રકારથી અભ્યાસ કરવો તે સ્વાધ્યાય, આર્ત્ત તથા રૌદ્ર ધ્યાન નિવારી, ધર્મ અને શુક્લધ્યાનમાં પ્રવર્તવું તે ધ્યાન, કર્મક્ષય અર્થે કાયાને વોસિરાવવી તે કાયોત્સર્ગ, નિશ્ચયથી એ છ પ્રકારે અભ્યંતર તપ છે. ૭

અણિગૂહિઅબલવીરિઓ પરક્કમઈ જો જહુત્તમાઉત્તો ॥ જુંજઈ અ જહાથામં, નાયવ્વો વીરિયાયારો ॥૮॥

અર્થ—પ્રગટ કિ (નથી છુપાવેલું) બળ-વીર્ય જેનું, વળી જે કેવળજ્ઞાની તીર્થંકર દેવે કહ્યું કે તેમજ પરાક્રમ કરે છે, અર્થાત્ સર્વ પ્રકારથી ધર્મને વિષે ઉદ્યમ કરે, વળી સાવધાનપણે પોતાની શક્તિના અનુસાર ધર્મકાર્યને વિષે પ્રવર્તે, તે વીર્યાચાર જાણવો.૧

---

૧ એ પ્રકારે જ્ઞાનાચાર દર્શનાચાર, ચારિત્રાચાર, તપઆચાર અને વીર્યાચાર એ પાંચ આચારની આચરણાના ભેદ જણાવ્યા છે. તે

જવણિજ્જં ચ-ઇન્દ્રિય અને
નોઇન્દ્રિયથી પીડા નહિ
પામતું શરીર છે?
ખામેમિ-હું ખામું છું.
દેવસિઅં-દિવસ સંબંધી
વઇક્કમં-અપરાધને.
આવસ્સિઆએ-આવસ્યક ક્રિયા
સેવતાં લાગેલા અતિચારથી.
પડિક્કમામિ-હું નિવર્તું છું.
ખમાસમણાણં-ક્ષમાશ્રમણ
સંબંધી

દેવસિઆએ આસાયણાએ-
દિવસે થયેલી આશાતનાએ કરી.
તિત્તીસન્નયરાએ-તેત્રીશ
આશાતના માહેલી.
જંકિંચિ-જે કાંઇ
મિચ્છાએ-મિથ્યાભાવરૂપ
આશાતનાએ કરીને.
મણદુક્કડાએ-મન સંબંધી પાપ
તે રૂપ આશાતનાએ કરીને.
વયદુક્કડાએ-વચન સંબંધી પાપ
તે રૂપ આશાતનાએ કરીને.

મસ્તક નમાવવા વડે વંદન થાય તે ફીટાવંદન એ ખમાસમણ દેવાવડે વંદન થાય તે થોભવંદન અને બે વાંદણાં દેવાવડે દ્વાદશાવર્ત્તવંદન થાય છે. એ ત્રણ વંદનના અનુક્રમે જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ એમ ત્રણ ભેદ થાય છે.

આ વાંદણાં દેતાં પચ્ચીશ આવસ્યક સાચવવા જોઇએ. તે ન સાચવે તો વંદન કરનાર પણ નિર્જરાનું ફળ પામે નહિ. તે આવસ્યક આ પ્રમાણે—

'ઇચ્છામિ ખમાસમણો' થી 'અણુજાણહ' પર્યંત બોલતાં [illegible] અર્ધું શરીર નમાડી [illegible] આવે તે પ્રથમ અવનત અને [illegible] તે [illegible] કરતા બીજું અવનત [illegible] જન્મ થતી વખતે [illegible] આકારની [illegible] જેવી [illegible] હોય તેવી નગ્ન મુદ્રા [illegible] જેવી [illegible] ૩૫) વંદન કરતી વખતે [illegible] કરેલી [illegible] 'અહો કાયં. કાય' ૩૫ 'જત્તા ભે' [illegible] ૭, એક વખતના વંદનનાં [illegible] ૧૨ આવર્ત (ગુરુ

અર્થ—હે ક્ષમાશ્રમણ! શક્તિએ નિષેધ (હિંસાદિક નિવૃત્તિરૂપ પ્રયોજનવાળા) મારા શરીરવડે (આપને) વાંદવાને ઇચ્છું છું (ગુરુ વંદાવવાને સાવધાન હોય તો છંદેણ કહે.)

અણુજાણહ, મે મિઉગ્ગહં ॥૨॥

અર્થ—મિતઅવગ્રહ (સાડા ત્રણ હાથ પ્રમાણ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરવાની)ની મને રજા આપો. (ગુરુ કહે-અણુજાણામિ-હું આજ્ઞા આપું છું.)

નિસીહિ, અ-હો-કા-યં, કા-ય-સંફાસં ખમણિજ્જો ભે કિલામો, અપ્પકિલંતાણં બહુસુભેણ ભે, દિવસો વઇક્કંતો ।૩

અર્થ—પછી શિષ્ય, માત્ર ગુરુવંદન સિવાય અન્ય ક્રિયા-રૂપ વ્યાપાર નિષેધ્યો છે જેણે એવો છતો (અવગ્રહમાં પેસીને વિધિપૂર્વક બેસી, સાધુ ડાબા ઢીંચણ ઉપર અને શ્રાવક ચરવળા ઉપર મુહપત્તિ મૂકી બે હાથ લલાટે લગાડી, ગુરુના ચરણોને સ્પર્શવાને) આ પ્રમાણે કહે—

"અહોકાયં, કાયસંફાસં."

અર્થ—અધઃકાય ... આપના પગોને મારા હાથ અને લલાટે કરી ... સ્પર્શ કરવાને મને આજ્ઞા આપો! (ગુરુની આજ્ઞા ... ચરણ ... પોતાના હાથ તથા ... કરી સ્પર્શ ... મસ્તકે બે હાથ લગાડી ...)

૩૦. દેવસિઅં આલોઉં સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

દેવસિઅં-દિવસ સબંધી અતિચાર.
આલોઉ-પ્રકાશું.
ઈચ્છં આલોએમિ-આપનુ વચન અંગીકાર કરું છુ અને પ્રકાશું છું.
જો-જે
મે-મે.

ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! દેવસિઅં આલોઉં? ઈચ્છં, આલોએમિ. જો મે૦

અર્થ-હે ભગવંત! આપની ઈચ્છાપૂર્વક આજ્ઞા આપો (તો) દિવસ સબંધી (જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે) પ્રકાશું ગુરુ કહે "આલોએહ" પ્રકાશો શિષ્ય કહે-આપનું વચન અંગીકાર કરું છુ અને પ્રકાશુ છું [જો મે ઇત્યાદિ બાકીનો પાઠ ઇચ્છામિ ઠામિ' પેઠે સમજવો.]

---

૩૧. સાત લાખ સૂત્ર.[1]

સાત લાખ પૃથ્વીકાય, સાત લાખ

---

૧ યોનિ એટલે જીવને ઉપજવાનાં સ્થાનક, તે બધા જીવોના મળીને ૮૪ લાખ ઉત્પત્તિસ્થાન છે. સ્થાનક તો તે કરતાં પણ વધારે

અપ્કાય, સાત લાખ તેઉકાય, સાત લાખ વાઉકાય, દશ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય, ચૌદ લાખ સાધારણ વનસ્પતિકાય, બે લાખ બેઇંદ્રિય, બે લાખ તેઇંદ્રિય, બે લાખ ચૌરિંદ્રિય, ચાર લાખ દેવતા, ચાર લાખ નારકી, ચાર લાખ તિર્યંચ પંચેંદ્રિય, ચૌદ લાખ મનુષ્ય, એવંકારે ચોરાશી લાખ જીવયોનિમાંહિ, મ્હારે જીવે જે કોઈ જીવ હણ્યો હોય, હણાવ્યો હોય, હણતાં પ્રત્યે અનુમોદ્યો

છે, પણ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ અને સંસ્થાન વડે કરી જેટલા સ્થાનક સરખા હોય તે એક સ્થાનક ગણાય તેની ગણતરી આ પ્રમાણે છે– પૃથ્વીકાયના મૂળભેદ ૩૫૦ તેને પાંચ વર્ણે ગુણતા ૧૭૫૦) થયા, તેને બે ગંધે ગુણતા ૩૫૦૦)થયા, તેને પાંચ રસે ગુણતા ૧૭૫૦૦)થયા, તેને આઠ સ્પર્શે ગુણતાં ૧૪૦૦૦૦) થયા, તેને પાંચ સંસ્થાને ગુણતા સાત લાખ ભેદ પૃથ્વીકાયના થયા એમ બધાની ગણતરી કરવી. ઉપરોક્ત ૮૪ લાખ જીવયોનિ માંહે ઉત્પન્ન થયેલ હરકોઈ જીવને હણ્યો હોય, હણાવ્યો હોય, અગર હણતાને અનુમતિ આપી હોય, તે સંબંધી મિથ્યાદુષ્કૃત આ સૂત્રવડે દેવાનું છે.

અર્થ–પરજીવના પ્રાણુનો નાશ ચિંતવવો તે પ્રાણાતિપાત, અસત્ય બોલવાના પરિણામ તે મૃષાવાદ, પારકી વસ્તુ ધણીની સંમતિ વિના લઈ લેવાની વૃત્તિ તે અદત્તાદાન, વિષયભોગની વાંછા રૂપ પરિણામ તે મૈથુન; નવ પ્રકારે બાહ્ય અને ચૌદ પ્રકારે અભ્યંતર× વસ્તુ આદિની વાંછા અથવા મૂર્છા તે પરિગ્રહ, પરની ઉપર તીવ્ર પરિણામે મુખાદિ અવયવ તપાવવા તે ક્રોધ, પ્રાપ્ત વા અપ્રાપ્ત વસ્તુનો અહંકાર તે માન, ગુપ્તપણે સ્વાર્થવૃત્તિ સિદ્ધ કરવાની વાંછા તે માયા, ધનાદિ સંપત્તિને એકઠી કરી સંગ્રહ કરી રાખવાની મનોવૃત્તિ તે લોભ, પૌદ્ગલિક વસ્તુ ઉપર પ્રીતિ તે રાગ; અણુગમતા જીવાદિ પદાર્થો ઉપર અરુચિ તે દ્વેષ, પરની સાથે વિખવાદ કરવાની વૃત્તિ તે કલહ, પરજીવને નહીં દીઠેલું, નહીં સાંભળેલું આળ દેવું તે અભ્યાખ્યાન, પર જીવના દોષની ચાડી ખાવી તે પૈશુન્ય, સુખ–દુઃખ આવ્યે હર્ષ શોક કરવો તે રતિ–અરતિ, ગુણી વા નિર્ગુણી જીવની નિંદા કરવી તે પરપરિવાદ; કપટવૃત્તિથી અસત્ય બોલી છળ કરીને લોકોને ઠગવાના પરિણામ તે માયામૃષાવાદ, વ્યવહારથી કુદેવ કુગુરુ અને કુધર્મ સેવવાની અભિલાષા અને નિશ્ચયથી આત્મસ્વરૂપના અનુભવને વિઘ્નકર્તારૂપ આત્માના પરિણામ તે મિથ્યાત્વ શલ્ય, એ અઢાર પ્રકારે જીવને ચિત્તમાં જે પાપરૂપ ભાવ ઉત્પન્ન થાય તે ભાવપાપ અને ભાવની ચિકાશથી જીવને સત્તામાં કર્મના દળિયા લાગે તે દ્રવ્યપાપ કહેવાય છે.

× મિથ્યાત્વ, ત્રણ વેદ, હાસ્યાદિ ષટ્ક અને ચાર કષાય. આ ચૌદ પ્રકારે અભ્યંતર પરિગ્રહ છે.

૩૩. *વંદિત્તા સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

વંદિત્તુ-વાંદીને
સવ્વસિદ્ધે-સર્વજ્ઞ એવા તીર્થંકર તથા સિદ્ધ ભગવાનને.
ધમ્માયરિએ-ધર્માચાર્યને.
સવ્વસાહૂ અ-આચાર્ય ઉપાધ્યાય વગેરે સર્વ સાધુઓને
ઇચ્છામિ--હુ ઇચ્છું છુ.
પડિક્કમિઉં-પ્રતિક્રમવાને
સાવગધમ્માઇઆરસ્સ-શ્રાવક ધર્મને વિષે લાગેલા અતિચારથી
જો મે-જે મારે
વયાઇઆરો-વ્રતોને વિષે અતિચાર લાગ્યો હોય.
નાણે-જ્ઞાનને વિષે
તહ-તથા.
દંસણે-દર્શનને વિષે.
ચરિત્તે-ચારિત્રને વિષે.
સુહુમો-સૂક્ષ્મ.
બાયરો વા-અથવા બાદર
દુવિહે-બે પ્રકારના.
પરિગ્ગહમ્મિ-પરિગ્રહને વિષે.
સાવજ્જે-સાવદ્ય-પાપવાળા.
બહુવિહે-બહુ પ્રકારના.
આરંભે-આરંભ.
કારાવણે-બીજાની પાસે કરાવવાથી.
કરણે-પોતાની જાતે કરવાથી.
અ-અનુમોદવાથી
પડિક્કમે-પડિક્કમું છું.
દેસિઅં-દિવસ સંબંધી
સવ્વં-સર્વ અતિચાર પ્રત્યે.
બદ્ધં-બાંધ્યુ હોય.
ઇંદિએહિં-ઇન્દ્રિયો વડે કરી.
ચઉહિં-ચાર.
કસાએહિં-કષાયે કરી.
અપ્પસત્થેહિં-અપ્રશસ્ત ભાવે કરી.
રાગેણ-રાગે કરી.
વ-અથવા
દોસેણ-દ્વેષે કરી
આગમણે-જતાં.

---

* શ્રાવકને દિવસ સંબંધી લાગેલા અતિચારને આલોચવાને અર્થે આ સૂત્ર સાંજે સૂર્ય અર્ધ અસ્ત પામેલો હોય તે વખતે કહેવાનું છે. શ્રાવકના બાર વ્રત વગેરેમાં લાગેલા ૧૨૪ અતિચાર આ સૂત્રવડે આલોવવામાં આવે છે.

નિગ્ગમણે-આવતાં.
ઠાણે-મિથ્યાત્વીઓના સ્થાને ઊભા રહેતાં
ચંકમણે-આમતેમ ફરતા.
અણાભોગે-ઉપયોગ વિના.
અભિઓગે-રાજા અથવા ઘણા લોકોના આગ્રહથી
નિઓગે-પરાધીનતાના કારણથી.
સંકા-જિનવચનમાં શંકા.
કંખ-અન્ય મતની ઇચ્છા.
વિગિચ્છા-સાધુ-સાધ્વીની મલિનતા દેખી દુગંછા કરવી અથવા ધર્મના ફળનો સંદેહ
પસંસ-મિથ્યાત્વીની પ્રશંસા.
તહ-તેમજ.
સંથવો-પરિચય
કુલિંગીસુ-મિથ્યાત્વીનો.
સમ્મત્તસ્સ-સમકિતના
છક્કાય-છ કાયના
સમારંભે-સમારંભને વિષે
પયણે-પોતે રાંધતાં
પયાવણે-બીજાની પાસે રંધાવતા.
જે-જે
દોસા-દોષ લાગ્યા હોય.
અત્તટ્ઠા-પોતાને અર્થે.
પરટ્ઠા-પરને અર્થે
ઉભયટ્ઠા-પોતાને તથા પરને બન્નેને અર્થે.

ચેવ-નિશ્ચે.
પંચણ્હ-પાંચ
અણુવ્વયાણં-અણુવ્રતને વિષે.
ગુણવ્વયાણં-ગુણવ્રતને વિષે
તિણ્હં-ત્રણ
સિક્ખાણં-શિક્ષાવ્રતને વિષે.
ચઉણ્હં-ચાર
પડિક્કમે-હું પડિક્કમું છું.
પઢમે-પહેલા
અણુવ્વયંમિ-અણુવ્રતને વિષે.
થૂલગ-સ્થૂલ
પાણાઇવાય-પ્રાણાતિપાતની.
વિરઇઓ-વિરતિનું ઉલ્લંઘન કરીને.
આયરિઅં-જે આચરણ સેવ્યાં હોય.
અપ્પસત્થે-અપ્રશસ્તભાવે વર્તતા.
ઇત્થ-અહીં આ.
પમાયપ્પસંગેણં-પ્રમાદના પ્રસંગથી.
વહ-જીવને મારવો.
બંધ-દોરડા વડે બાંધવો.
છવિચ્છેએ-તેના અવયવને છેદવા.
અઇભારે-તેના ઉપર ઘણો ભાર ભરવો.
ભત્તપાણ-ભાતપાણી-ચારનો.
વુચ્છેએ-અંતરાય કરવો
પઢમવયસ્સ-આ પહેલા વ્રતના.
અઇયારે-અતિચારમાં.

વંદિત્તુ સવ્વસિદ્ધે, ધમ્માયરિએ અ
સવ્વસાહૂ અ ॥ ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં[1]
સાવગધમ્માઈઆરસ્સ[2] ॥૧॥

અર્થ—સર્વજ્ઞ એવા તીર્થંકર તથા સિદ્ધ ભગવંતને, વળી ધર્માચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વ સાધુને વાંદીને, શ્રાવક ધર્મને વિષે લાગેલા અતિચાર થકી પ્રતિક્રમવાને હું ઇચ્છું છું. ૧

સામાન્યથી સર્વવ્રતના અતિચાર.

જો મે વયાઈઆરો, નાણે તહ દંસણે
ચરિત્તે અ ॥ સુહુમો અ બાયરો વા,
તં નિંદે તં ચ ગરિહામિ ॥૨॥

અર્થ—જ્ઞાનને વિષે તથા દર્શનને વિષે તથા ચારિત્રને વિષે અને ચ શબ્દથકી તપને વિષે તથા વીર્યને વિષે અને સંલેખનાને વિષે વળી (જે અતિચાર) મને વ્રતોને વિષે સૂક્ષ્મ વા બાદર લાગ્યો હોય, તેને નિંદુ છુ અને ગુરુની સમક્ષ ગહું છું. ૨

પરિગ્રહના અતિચાર.

દુવિહે પરિગ્ગહંમિ, સાવજ્જે બહુ-

---

૧ સ્વસ્થાનાત્ યત્પરસ્થાન, પ્રમાદસ્ય વશાદ્ ગતઃ ।
તત્રૈવ ક્રમણં ભૂયઃ, પ્રતિક્રમણમુચ્યતે ॥
૨ પંચમીસ્થાને ષષ્ઠી યદ્વા કર્મણિ ષષ્ઠી

વિહે અ આરંભે; કારાવણે અ કરણે

પડિકમે દેસિઅં સવ્વં ॥૩॥

અર્થ—બે પ્રકારનો પરિગ્રહ-સચિત્ત અને અચિત્ત તેમજ સાવદ્ય-પાપવાળો અને બહુ પ્રકારનો આરંભ તે બંનેને કરાવવાથી, પોતે કરવા થકી અને બીજા કરનારાઓને રૂડું મોદવા થકી, જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચાર પ્રત્યે પ્રતિક્રમું છું. ૩

જ્ઞાનના અતિચાર.

જં બદ્ધમિંદિએહિં; ચઉહિં કસાએહિં

અપ્પસત્થેહિં ॥ રાગેણ વ દોસેણ વ, તં

નિંદે તં ચ ગરિહામિ ॥૪॥

અર્થ—ઇંદ્રિયો વડે કરી તથા ચાર કષાયે કરી, અપ્રશસ્ત ભાવે કરી, રાગે કરી વા દ્વેષ વડે કરી જે અતિચારરૂપ અશુભકર્મ બાંધ્યુ હોય, તેને આત્માની સાખે નિંદુ છું અને ગુરુની સાખે ગર્હું છું ૪

સમ્યગ્દર્શનના અતિચાર.

આગમણે નિગ્ગમણે, ઠાણે ચંકમણે

---

૧ ગમન, ૧ ફિરવું, આગમિઅ, મ વરહરિઅ વા મથા- ગોસર. આ ઇત્યાદ અતિગોપ

આણાભોગે ાા અભિઓગે આ નિઓગે;
પડિક્કમે દેસિઅં સવ્વં ાાપાા

અર્થ—ઉપયોગરહિતપણે રાજાના વા ઘણા લોકના આગ્રહ વડી તથા પરાધીનતાના કારણથી (મિથ્યાત્વીના મંદિરાદિકને વિષે) જતાં આવતાં, તેમના સ્થાનકે ઉભા રહેતાં, ત્યાં જ ગમન તેમ ફરતાં જે અતિચારરૂપ પાપકર્મ બાંધ્યું હોય તે દિવસ સંબધી સર્વને પ્રતિક્રમું છું. પ

સમ્યક્ત્વના અતિચાર.

સંકા કંખ વિગિચ્છા, પસંસ તહ
સંથવો કુલિંગીસુ ાા સમ્મત્તસ્સઈઆરે,
પડિક્કમે દેસિઅં સવ્વં ાા૬ાા

અર્થ—જિનવચનમા શંકા અન્યમતની વાંછા ધર્મના ફળનો સંદેહ વા સાધુ-સાધ્વીના મલિન ગાત્ર તથા વસ્ત્ર દેખી દુગંછા કરવી, મિથ્યાત્વીની પ્રશંસા તથા તેનનો પરિચય, એ સમ્યક્ત્વના અતિચાર સબંધે દિવસ સંબંધી જે પાપ બાંધ્યું હોય તે સર્વને પડિક્કમું છું ૬

છક્કાયસમારંભે, પયણે અ પયાવણે
અ જે દોસા ાા અત્તટ્ઠા ય પરટ્ઠા, ઉભયટ્ઠા
ચેવ તં નિંદે ાા૭ાા

અર્થ—પોતાને અર્થે તથા પરને અર્થે વળી પોતાને તથા પરને એ બન્નેને અર્થે (અશનાદિ આહારને) પોતે રાંધતાં બીજા પાસે રંધાવતાં અને બીજા રાંધતા હોય તેને અનુમોદન દેતાં છકાયના સમારંભને વિષે પ્રવર્તવા થકી જે (કર્મબંધરૂપ) દોષ લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૭

સામાન્યથી બાર વ્રતના અતિચાર.

પંચણ્હ-મણુવ્વયાણં[૧], ગુણવ્વયાણં[૨] ચ તિણ્હમઇયારે ॥ સિક્ખાણં[૩] ચ ચઉણ્હં; પડિક્કમે દેસિઅં સવ્વં ॥૮॥

અર્થ—પાંચ અણુવ્રતને વિષે ત્રણ ગુણવ્રતને વિષે, ચાર શિક્ષાવ્રતને વિષે અને તપ સંલેષણાદિને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું.૮

પઢમે અણુવ્વયંમિ; થૂલગ-પાણાઇ-

---

૧ મહાવ્રતની [illegible] અણુવ્રત

૨ તે [illegible] માટે ગુણવ્રત તે [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] શિક્ષાવ્રત [illegible] (દેશા-[illegible]) [illegible]

વાયવિરઈઓ ॥ આયરિય-મપ્પસત્થે

ઈત્થ પમાયપ્પસંગેણં ॥૯॥

અર્થ—અહીંયા પહેલા અણુવ્રતને વિષે; પ્રમાદના પ્રસંગ થકી અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં. થકાં સ્થૂલ પ્રાણાતિપાતની નિવૃત્તિનું ઉલ્લંઘન કરીને જે આચરણ સેવ્યાં હોય તે જેમ કે-૯

વહ-બંધ-છવિચ્છેએ, અઈભારે ભત્ત-

પાણવુચ્છેએ ॥ પઢમવયસ્સ-ઈઆરે,

પડિક્કમે દેસિઅં સવ્વં ॥૧૦॥

અર્થ—(દ્વિપદાદિ જીવને) [1]મારવો, દોરડાવડે બાંધવો; તેના અવયવને છેદવા; તેના ઉપર ઘણો ભાર ભરવો, તેને ભાત-પાણી-ચારાનો અંતરાય કરવો; આ પહેલા વ્રતના અતિચાર સંબંધે જે અતિચાર દિવસ સંબંધી લાગ્યા હોય તે સર્વને હું પરિક્કમું છું ૧૦

શબ્દાર્થ.

બીઓ-બીજા.
અણુવ્વયંમિ-અણુવ્રતને વિષે
પરિથૂલગ-અતિ મોટા
અલિઅવયણ—જૂઠા વચનની.
વિરઇઓ-વિરતિનું ઉલ્લંઘન કરીને
સહસા-અણુવિચારે
રહસ્સ-એકાંતે (છાની વાત કરનાર ઉપર રાજ્યવિરુદ્ધ ગુન્હો મુકતા)
દારે-સ્ત્રીએ કહેલી વાત પ્રગટ કરતાં.

---

૧. અહિં કોઇ શંકા કરે કે પ્રાણાતિપાત વિરમણ વ્રતવાળાને વધાદિ અતિચાર લાગે નહિ, કારણ કે પ્રાણાતિપાત શબ્દે વધાદિનું

મોસુવએસે-ખોટો ઉપદેશ આપતાં.
કૂડલેહે-જુઠા દસ્તાવેજ કરવા.
બીઅ-બીજા.
વયસ્સઈયારે-વ્રતના અતિચારને.
તઇએ-ત્રીજા.
અણુવ્વયંમિ-અણુવ્રતને વિષે.
થૂલગ-મોટા (બાદરપણે).
પરદવ્વ-પારકા દ્રવ્યના.
હરણ-હરણની.
વિરઈઓ-વિરતિથી.
તેનાહડપ્પઓગે-ચોરીનો માલ લેવો, ચોરને સહાય આપવી.
તપ્પડિરૂવે-ખોટી વસ્તુને ખરી જેવી કરી વેચવી.
વિરુદ્ધગમણે-દાણચોરી વગેરે રાજ્યવિરુદ્ધ આચરવું.
કૂડતુલ-ખોટા તોલ રાખવા.
કૂડમાણે-ખોટાં માપ રાખવાં.
ચઉત્થે-ચોથા
અણુવ્વયંમિ-અણુવ્રતને વિષે.
નિચ્ચં-નિત્યે.
પરદારગમણ-પરસ્ત્રી સાથે ગમન કરવાની

અપરિગ્ગહિઆ-કુંવારી કન્યા અથવા વિધવાની સાથે વિષય સેવવો.
ઇત્તર-બીજાએ થોડા વખત માટે રાખેલી વેશ્યાની સાથે વિષય સેવવો.
અણંગ-ભિન્ન અંગોથી ક્રીડા કરવી.
વિવાહ-પોતાના પુત્ર પુત્રી સિવાય બીજાના વિવાહ કરવા.
તિવ્વઅણુરાગે-કામભોગને વિષે તીવ્ર અનુરાગ કરવો.
ચઉત્થ-ચોથા.
ઇત્તો-એ પછી.
અણુવ્વએ-અણુવ્રતને વિષે.
પંચમંમિ-પાંચમા.
પરિમાણપરિચ્છેઓ-પરિગ્રહના પરિમાણનું ઉલ્લંઘન કરવાથી.
ધણ-ધન.
ધન્ન-ધાન્ય.
ખિત્ત-ક્ષેત્ર.
વત્થુ-ઘર-હાટ.
રૂપ્પ-રૂપું.

[illegible] નહિ, તેથી અતિચાર ન લાગે. તેને માટે ઉત્તર આપે છે કે જેમ [illegible] પ્રાણાતિપાતનું જ પચ્ચક્ખાણ થાય છે તો પણ વધાદિક પ્રાણાતિપાતના હેતુ હોવાથી તેનું પણ પચ્ચક્ખાણ આવી ગયું, માટે વધાદિ કરવાથી અતિચાર લાગે.

સુવન્ને-સોનું.
કુવિઅ-સોના રૂપા સિવાય બીજી ધાતુઓની વસ્તુને.
પરિમાણે-પરિણામ ઉપરાંત રાખવાથી.
દુપએ-દાસદાસીઓ વગેરે બે પગવાળાં.
ચઉપ્પયંમિ-ઘોડા વગેરે ચાર પગવાળાં પ્રાણીઓને.
ગમણસ્સ-જવાના.
પરિમાણે-પરિણામથી અધિક જતાં.
દિસાસુ-દિશિમાં.
ઉડ્ઢં-ઉર્ધ્વ દિશિ.
અહે-અધોદિશિ.
તિરિઅં-તિર્છી દિશિ
વુડ્ઢિ-પરિમાણ વધારતાં.
સઇઅંતરદ્ધા-માર્ગમાં અમુક હદની સ્મૃતિનો ભ્રંશ થવાથી વધારે જતાં.
પઢમંમિ-પહેલાં.
ગુણવ્વએ-ગુણવ્રતને વિષે.
મજ્જંમિ-મદિરા.
મંસંમિ-માંસ.
પુપ્ફે-પુષ્પ.
ફલે-ફળ.
ગંધ-બરાસ પ્રમુખ ગંધ.
મલ્લે-પુષ્પની માળા.
ઉવભોગ-પરિભોગે-ઉપભોગ પરિભોગ નામના.
બીઅંમિ-બીજા.
ગુણવ્વએ-ગુણવ્રતને વિષે.

બીજા વ્રતના અતિચાર.

બીએ અણુવ્વયંમિ, પરિથૂલગ-અલિ-
અવયણવિરઈઓ ॥ આયરિઅમપ્પસ-
ત્થે, ઇત્થ પમાયપ્પસંગેણં ॥૧૧॥

અર્થ—અહીંયા, બીજા અણુવ્રતને વિષે, પ્રમાદના પ્રસંગ

થકી અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં દર્પે અતિશયે કરીને મોટા [1]જૂઠાની વિરતિનું ઉલ્લંઘન કરીને જે આચરણ કરેલું હોય તે જેમકે-૧૧.

સહસા રહસ્સ દારે, મોસુવએસે અ
કૂડલેહે અ ॥ બીઅવયસ્સ-ઈઆરે, પડિ-
ક્કમે દેસિઅં સવ્વં ॥૧૨॥

અર્થ—અણવિચારે કોઈના ઉપર આળ મૂકતાં, એકાંતે છાની વાત કરનાર ઉપર રાજ્યવિરુદ્ધ ગુન્હો મૂકતાં, સ્ત્રીએ કહેલી વાત પ્રગટ કરતાં, ખોટો ઉપદેશ આપતાં અને જૂઠા દસ્તાવેજ કરતાં, બીજા વ્રતને વિષે જે કોઈ અતિચાર લાગ્યો હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૧૨

---

૧ મોટા જૂઠાણા પાંચ છે તે આ પ્રમાણે— ૧ દ્વેષાદિવડે અવિષ-કન્યાને વિષકન્યા કહેવી વગેરે કન્યા સંબંધી ફેરફાર બોલવું તે કન્યાલીક. ૨ થોડા દુધવાળી ગાય (ઉપલક્ષણથી દુઝણા જાનવર) ને ઘણા દુધવાળી અને ઘણા દુધવાળીને થોડા દુધવાળી કહેવી ઇત્યાદિ કહેવું તે ગવાલીક. ૩ પારકી ભૂમિને પોતાની ભૂમિ કહેવી વગેરે ભૂમ્યલીક ૪ ધન-ધાન્યાદિ પારકી થાપણ રાખી હોય છતાં નથી રાખી એમ જૂઠું બોલી ઓળવવી તે ન્યાસાપહાર. (અદત્ત વસ્તુને ગ્રહણ કરવાથી અદત્તાદાન લાગે છે છતાં વચનની મુખ્યતા હોવાથી અહીં મૃષાવાદપણું ગણ્યું છે.) અને ૫ લાંચ લઇને અગર મત્સર વડે ખોટી સાક્ષી પૂરવી તે કૂટસાક્ષિત્વ. આ પાંચ પૈકી પહેલામાં દ્વિપદ મનુષ્ય સંબંધી અને બીજામાં ચતુષ્પદ માત્ર સંબંધી અલીકનો સમાવેશ છે. ન્યાસાપહાર તથા કૂટસાક્ષિત્વ એ બેનો દ્વિપદાદિના જૂઠાણામાં અંતર્ભાવ થાય છે છતાં પણ લોકમાં અત્યંત નિંદિત હોવાથી જુદા ગણ્યા છે.

ત્રીજા વ્રતના અતિચાર.

તઈએ અણુવ્વયંમિ, થૂલગપરદવ્વહ-
રણવિરઈઓ ॥ આયરિઅ—મપ્પસત્થે,
ઈત્થ પમાયપ્પસંગેણં ॥૧૩॥

અર્થ—અહીંયા ત્રીજા અણુવ્રતને વિષે પ્રમાદના પ્રસંગ થકી અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં થકા બાદરપણે પરદ્રવ્યના હરણની વિરતિનું ઉલ્લંઘન કરીને જે આચરણ સેવ્યું હોય તે જેમકે—૧૩.

તેનાહડપ્પઓગે, તપ્પડિરૂવે વિરુ-
દ્ધગમણે અ ॥ કૂડતુલકૂડમાણે, પડિક્કમે
દેસિઅં સવ્વં ॥૧૪॥

અર્થ—ચોરની આણેલી વસ્તુ અર્થાત્ ચોરીનો માલ લેવો, ચોરને સહાય આપવી, ખોટી વસ્તુ ખરી જેવી કરી વેચવી, દાણચોરી પ્રમુખ રાજ્યવિરુદ્ધ કાર્યો આચરવાં અગર શત્રુ રાજાના દેશમાં ગમન તરફથી જવાનો નિષેધ કર્યો હોય છતાં વ્યાપારાદિ પ્રસંગે જવું, ખોટા તોલ રાખવા, ખોટા માપ રાખવા; તેથી જે પાપ લાગ્યું હોય તે સંબંધી સર્વને હું પડિક્કમું છું. ૧૪

ચોથા વ્રતના અતિચાર.

ચઉત્થે અણુવ્વયંમિ, નિચ્ચં પરદા-

રગસ્સણુ-વિરઇઓ ।। આયરિઅમપ્પ-
સત્થે, ઇત્થ પમાયપ્પસંગેણું ।।૧૫।।

અર્થ—અહીંયા ચોથા અણુવ્રતને વિષે પ્રમાદના પ્રસંગ થકી અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં થકાં, નિરંતર પરદારા સાથે ગમન કરવાની વિરતિનું ઉલ્લંઘન કરીને જે આચરણ સેવ્યું હોય તે જેમકે—૧૫

અપરિગ્ગહિઆ ઇત્તર, અણંગ વિવાહ
તિવ્વ—અણુરાગે ।। [1]ચઉત્થવયસ્સ—ઇ-
આરે, પડિક્કમે દેસિઅં સવ્વં ।।૧૬।।

અર્થ—અપરિગ્રહીતા અર્થાત્ કુંવારી કન્યા અથવા વિધવાની સાથે મૈથુન કરવું, બીજાએ થોડા વખત માટે રાખેલી વેશ્યાની સાથે મૈથુન કરવું, અનંગક્રીડા કરવી (સૃષ્ટિ નિયમ વિરુદ્ધ અંગથી વિષયક્રીડા કરવી.) પોતાના પુત્ર-પુત્રી સિવાય બીજાના વિવાહ કરવા, કામભોગને વિષે તીવ્ર અનુરાગ કરવો, (આ પાંચ) ચોથા વ્રતના અતિચાર મધ્યેથી જે કોઇ અતિચાર દિવસ સંબંધી મને લાગ્યો હોય તે સર્વને હું પડિક્કમું છું. ૧૬.

૧ આ ચોથું વ્રત બે પ્રકારે ગ્રહણ થઇ શકે છે, તેથી સ્વદારાસંતોષીને છેલ્લા ત્રણ અતિચાર અને પહેલા બે અનાચાર તો વ્રતભંગ જ થાય અને પરસ્ત્રીગમનવિરમણવાળાને પાંચ અતિચાર સમજવા. અહીં પુરુષને આશ્રયીને કહ્યું છે તે પ્રમાણે સ્ત્રીને પુરુષ આશ્રયી અતિચાર અનાચાર વિગેરે સમજી લેવું.

પાંચમા વ્રતના અતિચાર.

ઇત્તો અણુવ્વએ પંચમંમિ, આયરિ-
અમપ્પસત્થંમિ ॥ પરિમાણપરિચ્છેએ,
ઇત્થ પમાયપ્પસંગેણં ॥૧૭॥

અર્થ—એ પછી, અહીંયાં પાંચમા અણુવ્રતને વિષે પ્રમાદના પ્રસંગ થકી, અપ્રશસ્ત ભાવે વર્તતાં થકાં પરિગ્રહના પ્રમાણનો પરિચ્છેદ કરવા થકી જે આચરણ સેવ્યું હોય તે જેમકે—૧૭.

[1]ધણધન્ન-ખિત્તવત્થૂ, રુપ્પસુવન્ને અ
કુવિઅ-પરિમાણે ॥ દુપએ ચઉપ્પયંમિ
ય, પડિક્કમે દેસિઅં સવ્વં ॥૧૮॥

અર્થ—ધન-ધાન્ય, ખેતર-ઘરહાટ, રૂપું-સોનું અને રૂપા સોના સિવાય બીજી ધાતુની વસ્તુઓને પરિણામ ઉપરાંત રાખવાથી તથા દાસ દાસી વિગેરે બે પગવાળા અને ઘોડા વિગેરે ચાર પગવાળાં પ્રાણીઓને પરિણામ ઉપરાંત રાખવાથી લાગેલા દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૧૮

---

૧ ધન ચાર પ્રકારનું છે તે આ પ્રમાણે ૧ ગણી શકાય તે ગણિમ સોપારી નાળીએર વિગેરે. ૨ તોળી શકાય તે ધરિમ ગોળ, ઘી વિગેરે ૩ માપી શકાય તે મેય કાપડ જમીન તેલ દૂધ વિગેરે અને ૪ પરીક્ષા કરવા યોગ્ય તે પારિછેદ્ય માણેક મોતી રૂપાનાણું વિગેરે.

છઠ્ઠા વ્રતના અતિચાર.

ગમણસ્સ ય પરિમાણે, દિસાસુ ઉડ્ઢં અહે અ તિરિઅં ચ ॥ વુડ્ઢિ સઈઅંતરદ્ધા, પઢમંમિ ગુણવ્વએ નિંદે ॥૧૯॥

અર્થ—ઉર્ધ્વદિશિ, અધોદિશિ અને તિરછીદિશિમાં જવાના પરિણામથી અધિક જતાં, એક દિશિમાં જવાનું ઘટાડી બીજી દિશિમા તે પરિણામ વધારતાં અને કરેલા પ્રમાણની વિસ્મૃતિ થવાથી વધારે જતા, પહેલા ગુણવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને આત્માની સાખે નિંદું છું. ૧૯

સાતમા વ્રતના અતિચાર.

મજ્જંમિ અ મંસંમિ અ, પુપ્ફે અ ફલે અ ગંધમલ્લે અ ॥ ઉવભોગપરિભોગે, બીયંમિ ગુણવ્વએ નિંદે ॥૨૦॥

અર્થ—મદિરા તથા માસ અને બીજા પણ નહીં ખાવા યોગ્ય પદાર્થ તથા પુષ્પ, ફળ, બરાસ પ્રમુખ ગંધ અને પુષ્પની માળાને ભોગવવાથી, ઉપભોગ-પરિભોગ નામના બીજા ગુણવ્રતને વિષે લાગેલા અતિચારને હું નિંદું છું. ૨૦

શબ્દાર્થ.

સચિત્તે-સચિત્ત વસ્તુ વાપરવી
પડિબદ્ધે-સચિત્ત સાથે
જોડાએલી વસ્તુ વાપરવી
અપોલ-ન હ પકાવેલા પદાર્થ
વાપરવા
દુપ્પોલિઅ-અડધા કાચા પદાર્થ.
આહારે-ખાવાથી
તુચ્છોસહિ-તુચ્છ પદાર્થ.
ભક્ખણયા-ભક્ષણ કરવાથી.
ઈંગાલી-અંગાર કર્મ-એટલે
કુંભાર અને ભાડભુંજા વિગે-
રેના અગ્નિ સબંધી કર્મ.
વણ-વનકર્મ-એટલે ફળ, ફુલ
વનસ્પતિ, અનાજ વિગેર, ઉગા-
ડવાં, તથા છેદવાનું કર્મ.
સાડી શકટકર્મ-એટલે ગાડા એલ
વગેરે વેચવા, વેચાવવાનું કર્મ.
ભાડી-ભાટિકકર્મ-એટલે ઘોડા,
ઉંટ, બળદ વગેરે ભાડે
આપવા-અપાવવાનું કર્મ.
ફોડી-સ્ફોટિકકર્મ-કુવા, વાવ વિગેરે
ખોદવા-ખોદાવવાનું કર્મ
સુવજ્જએ-અલ્પ તપણે વર્જવા.
કમ્મં-કર્મ.
વાણિજ્જ-વેપાર.
ચેવ-વળી નિશ્ચે.

દંત-હાથીદાંત મુક્તાફળ વગેરેનો
વેપાર
લક્ખ-લાખનો વેપાર
રસ-રસનો વ્યાપાર-ઘી તેલ
ગોળ વગેરેનો વ્યાપાર.
કેસ-કેશનો વ્યાપાર મોર, પોપટ,
મનુષ્ય અને પશુનો વ્યાપાર.
વિસવિસયં-ઝેરનો વ્યાપાર.
અફીણ સોમલ વિગેરેનો તથા
શસ્ત્રાદિના વ્યાપાર
એવં-એ પ્રમાણે.
ખુ-નિશ્ચયથી
જંતપિલ્લણ-ઘંટી ચરખા
પ્રમુખ, યંત્રમાં શેરડી, તલ
વિગેરે પીલાવવા.
કમ્મ-કર્મ
નિલ્લંછણં-નાક, કાન વીંધવા,
વીંધાવવા.
ચ-અને.
દવદાણં-અગ્નિદાહ દેવો.
સર-સરોવર
દહ-દ્રહ
તલાય-તળાવને
સોસં-સુકાવી નાખવા
અસઈપોસં-હિંસક જીવો તથા
નઠારી સ્ત્રી વિગેરેનું પોષણ કરવું.

વજ્જિજજા-વર્જવા
સત્થ-શસ્ત્ર
અગ્ગિ-અગ્નિ.
મુસલ-સાંબેલુ
જંતગ-યંત્ર
તણ-તૃણ
કટ્ઠે-કાષ્ઠ.
મંત-મર્પ વગેરેને ઉતારવાના મંત્ર.
મૂલ-નાગદમણી પ્રમુખ જડી-બુટ્ટી.
ભેસજ્જે-ગોળા ચૂરણ વગેરે
વસ્તુઓ.
દિન્ને-આપવાથી
દવાવિએ-બીજાની પાસે અપા-
વવાથી.
વા-અથવા.
ન્હાણ-અણગળ પાણીથી ન્હાવું.
ઉવ્વટ્ટણ-પીઠી વગેરે ચોળી
શરીરનો મેલ ઉતારવો
વન્નગ-અળતો, ગુલાલ વગેરેથી
રંગ કરવો.
વિલેવણે-કેસર ચંદન વગેરેનું
વિલેપન કરવું.
સદ્દ-શબ્દ
રૂવ-રૂપ
રસ-રસ
ગંધ-ગંધ.
વત્થ-વસ્ત્ર.

આસણ-આસન
આભરણે-આભૂષણ.
પડિક્કમે-હું પડિક્કમું છું.
દેસિઅં-દિવસ સંબંધી
કંદપ્પે કામભોગની કથા કરવી
કુક્કુઇએ-લોકોને હાસી આવે
એવી કાયચેષ્ટા કરવી
મોહરિ-વાચાળપણે અઘટિત
વચન બોલવા.
અહિગરણ-શસ્ત્ર વગેરે સજ્જ
કરવા.
ભોગઅઇરિત્તે-ઉપભોગ-પરિ-
ભોગની વસ્તુ ખપ કરતા
વિશેષ રાખવાં.
દંડમિ અણટ્ઠાએ-અનર્થદંડ
વિરમણ નામના.
તઇઅંમિ-ત્રીજા
ગુણવ્વએ-ગુણવ્રતને વિષે.
તિવિહે-ત્રણ પ્રકારના.
દુપ્પણિહાણે-દુઃપ્રણિધાન-દુષ્ટ
યોગ વ્યાપારમાં.
અણવટ્ઠાણે-અવિનયપણે, બે
ઘડી કરતા ઓછા વખતે
સામાયિક પારવું
સઇવિહૂણે-પ્રમાદથી સામાયિક
લીધુ છે કે નહિ તે યાદ ન રહેવું.
વિતહકએ-વિતથપણે અર્થાત્
ખોટી રીતે કરતાં.

પઢમે-પ્રથમ.
સિક્ખાવએ-શિક્ષાવ્રતને વિષે
આણવણે-નિયમિત ભૂમિમાં બહારથી કાંઈ ચીજ મંગાવવી
પેસવણે-પરિણામ ઉપરાંત ભૂમિને વિષે પોતાના કાર્ય માટે બીજાને મોકલવા.
સદ્દે-પરિમાણ ઉપરાંત ભૂમિએ રહેલાને ખોંખારાદિકથી જણાવવું
રૂવે-રૂપ દેખાડીને પોતાની જાણ કરવી
પુગ્ગલક્ખેવે-પદાર્થ નાખી પોતાપણું જણાવવું.
દેસાવગાસિઅંમિ-દેશાવકાશિક નામના
બીએ-બીજા
સિક્ખાવએ-શિક્ષાવ્રતને વિષે
સંથારા-સંથારા સંબંધી
ઉચ્ચારવિહી-લઘુનીતિ તથા વડીનીતિ સંબંધી
પમાય-પ્રમાદ.
તહ ચેવ-તેમ વળી.
ભોયણાભોએ-ભોજન સંબંધી ચિન્તા કરવી
પોસહવિહિ-પોસહનો વિધિ.
વિવરીએ-વિપરીત કરવાથી
તઈએ-ત્રીજા.
સિક્ખાવએ-શિક્ષાવ્રતને વિષે
સચ્ચિત્તે-સચિત્ત વસ્તુ
નિક્ખિવણે-નાખવી
પિહિણે-દેવા યોગ્ય વસ્તુને સચિત્ત પદાર્થવડે ઢાંકવી
વવએસ-નહિ દેવાની બુદ્ધિએ પોતાની વસ્તુને પરની કહેવી. અને પરની વસ્તુને પોતાની કહેવી.
મચ્છરે-ક્રોધ, અભિમાન, ઇર્ષ્યા કરતા દાન દેવું.
ચેવ-નિશ્ચે
કાલાઇક્કમદાણે-ગોચરીનો કાળ વીતી જતા મુનિને આમંત્રણ કરવું
ચઉત્થે-ચોથા

સચ્ચિત્તે પડિબદ્ધે, અપોલ દુપ્પો-
લિઅં[1] ચ આહારે ॥ તુચ્છોસહિ-ભ-
ક્ખણયા, પડિક્કમે દેસિઅં સવ્વં ॥૨૧॥

---

[1] દુપ્પલિઅ આ (પ્રત્યન્તરે)

અર્થ—સચિત્તનો ત્યાગ વા પરિમાણ છતાં પ્રમાદના વશથી અણિઇ સચિત્ત વાપરવાં, સચિત્ત સાથે જોડાયેલી વસ્તુ વાપરવી, નહી પકાવેલા પદાર્થ વાપરવા. અર્ધપક્વ તથા અર્ધ કાચા પદાર્થ વાપરવા અને તુચ્છ પદાર્થ ભક્ષણ કરવા, એ સચિત્તના ત્યાગના પાંચ અતિચાર મધ્યેથી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબધી સર્વને હું પડિક્કમુ છું ૨૧

ઈંગાલી-વણ-સાડી,-ભાડી-ફોડી સુવ-
જ્જએ કમ્મં ।। વાણિજ્જં ચેવ દંત,
લક્ખરસ-કેસ-વિસવિસયં ।।૨૨।।

અર્થ—કુંભાર અને ભાડભુંજા વિગેરેના અગ્નિ સંબંધી કર્મ તે અંગારકર્મ; પુષ્પ, ફળ, વનસ્પતિ, અનાજ વિગેરે ઉગાડવા તથા છેદવા તે વનકર્મ, ગાડા બેલ વિગેરે વેચવા, વેચાવવા તે શકટકર્મ; ઘોડા, ઉંટ, બળદ વિગેરે ભાડે આપવા તે ભાટિક કર્મ, કુવા વાવ વિગેરે ખોદવા ખોદાવવા તે સ્ફોટિક કર્મ, આ પાંચ કર્મ શ્રાવકે અત્યંતપણે વર્જવા વળી નિશ્ચયે પાંચ વાણિજ્ય-તેમા હાથીદાંત મુક્તાફળ વિગેરે જ્યાં નિપજતા હોય તે સ્થાનકે જઇ ખરીદ કરવાં તે દંતકુવાણિજ્ય; લાખ, કસુંબો, હરતાલ વિગેરેનો વ્યાપાર તે લાખકુવાણિજ્ય; ઘી. તેલ, ગોળ, વિગેરેનો વ્યાપાર તે રસકુવાણિજ્ય, મોર, ચોપટ અને મનુષ્ય અને પશુનો વ્યાપાર તે કેશકુવાણિજ્ય; અફીણ, સોમલ વિગેરે તથા શસ્ત્રાદિનો વ્યાપાર તે વિષવિષયકુવાણિજ્ય; એ પાંચ કુવાણિજ્યને શ્રાવકે વર્જવા. ૨૨

એવં ખુ જંતપિલ્લણ-કમ્મં નિલ્લંછણં
ચ દવદાણં ।। સર-દહ-તલાય-સોસં,
અસઈપોસં ચ વજ્જિજ્જા ।।૨૩।।

અર્થ—એ પ્રમાણે નિશ્ચયથી ઘંટી રહેંટ પ્રમુખ યંત્રમાં શેરડી તલ વિગેરે પીલાવવા, નાક કાન વીંધવા-વીંધાવવા, અગ્નિદાહ દેવો; સરોવર દ્રહ અને તળાવ વિગેરેને સુકાવી નાખવા, હિંસક જીવો તથા વ્યભિચારી સ્ત્રી વિગેરેનું પોષણ કરવું આ પાંચ સામાન્ય કર્મને શ્રાવકે વર્જવા ૨૩

આઠમા વ્રતના અતિચાર.

સત્થગ્ગિ-મુસલ-જંતગ,-તણ-કટ્ઠે-
મંતમૂલ-ભેસજ્જે ।। દિન્ને દવાવિએ વા,
પડિક્કમે દેસિઅં સવ્વં ।।૨૪।।

અર્થ—શસ્ત્ર, અગ્નિ, યંત્ર, તૃણ, કાષ્ઠ સર્પ વિગેરેને ખીલવવાના (સ્થિર કરવાના) મંત્ર નાગદમણીપ્રમુખ જડીબુટ્ટી અને ગોળી ચૂરણ વિગેરે ઉપદ્રવકારી વસ્તુઓ બીજાને આપવા થકી બીજાની પાસે અપાવવાથકી તથા આપનારને અનુમોદવાથકી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું ૨૪

ન્હાણુ-વ્વટ્ટણ-વન્નગ, વિલેવણે સદ્દ-

સદ્દ-રૂવ-રસ-ગંધે ॥ વત્થાસણ-આભરણે,
પડિક્કમે દેસિઅં સવ્વં ॥૨૫॥

અર્થ—અણગળ પાણી વિગેરેથી ન્હાવું, પીઠી ચોળી શરીરનો મેલ ઉતારવો, અબીલ ગુલાલ અલતાદિક તથા કેશર ચંદનાદિનું વિલેપન કરવું; શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, વસ્ત્ર, આસન, આભરણ ઇત્યાદિ અનેક ઉપભોગ સંબંધી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે દિવસ સંબંધી સર્વ અતિચારને હું પડિક્કમું છું. ૨૫

કંદપ્પે કુક્કુઇએ, મોહરિ અહિગરણ
ભોગઅઇરિત્તે ॥ દંડંમિ [1]અણટ્ઠાએ, તઇ-
અંમિ ગુણવ્વએ નિંદે ॥૨૬॥

અર્થ—કામ ભોગની કથા કરવી, લોકોને હાંસી આવે એવી કાયચેષ્ટા કરવી, વાચાળપણે અઘટિત વચન બોલવાં, શસ્ત્ર વિગેરે સજ્જ કરવાં, ઉપભોગ—પરિભોગની વસ્તુ ખપ કરતાં વિશેષ રાખવી; અનર્થદંડવિરમણ નામના ત્રીજા ગુણવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૨૬

તિવિહે દુપ્પણિહાણે, અણવટ્ઠાણે તહા

---

[1] [illegible] નિરર્થક કરાય તે અનર્થદંડ તેના [illegible] કે જેને કેટલા કારણે અનર્થ— [illegible] ગાથામાં [illegible] છે.

સઈવિહૂણે ।। સામાઈઅ વિતહકએ,
પઢમે સિક્ખાવએ નિંદે ।।૨૭।।

અર્થ—મન, વચન, કાયા એમ ત્રણ પ્રકારના દુઃપ્રણિધાન અર્થાત્ દુષ્ટ યોગ વ્યાપારના ત્રણ અતિચાર, અવિનયપણે બે ઘડી કરતાં ઓછા વખતે સામાયિક પારવું, પ્રમાદથી સામાયિક લીધું છે કે નહિં તે યાદ ન કરવું, એવી રીતે સામાયિક વિતથપણે અર્થાત્ ખોટી રીતે કરતાં; પ્રથમ શિક્ષાવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૨૭

દશમા વ્રતના અતિચાર.

આણવણે પેસવણે, સદ્દે રૂવે અ પુગ્ગ-
લક્ખેવે ।। દેસાવગાસિઅંમિ, બીઓ
સિક્ખાવએ નિંદે ।।૨૮।।

અર્થ—નિયમિત ભૂમિમાં બહારથી કોઇ ચીજ મંગાવવી, પરિમાણ ઉપરાંત ભૂમિને વિષે પોતાના કાર્ય માટે બીજાને મોકલવા. પરિમાણ ઉપરાંત ભૂમિએ રહેલાને ખોંખારાદિથી જણાવવું, તેને રૂપ દેખાડવું. તેવે સ્થળે કાંઇક પદાર્થ નાખી પોતાપણું જણાવવું, આ પાંચ અતિચાર લાગેલી દેસાવગાસિક નામના બીજા શિક્ષાવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૨૮

અગ્યારમા વ્રતના અતિચાર.

સંથારુચ્ચારવિહિ,-પમાય તહ-ચેવ ભોયણાભોએ ॥ પોસહવિહિ-વિવરીએ, તઇએ સિક્ખાવએ નિંદે ॥૨૯॥

અર્થ—સંથારા સંબંધી બે પ્રકારના અર્થાત્ સંથારાને ન પડિલેહે, ન પ્રમાર્જે તથા પડિલેહે, પ્રમાર્જે તો કંઇક કરે અને કંઇક ન કરે અને લઘુનીતિ અને વડીનીતિ સંબંધી બે પ્રકારના અર્થાત્ લઘુનીતિ અને વડીનીતિનું પરઠવવાની ભૂમિને ન પડિલેહવી, ન પ્રમાર્જવી અને પડિલેહે, પ્રમાર્જે તો કાંઇક કરે અને કાંઇક ન કરે એવા ચાર તથા ભોજન સંબંધી ચિંતા કરવી; અથવા પોસહ લીધો છે કે નહિ તે યાદ ન રહેવું એ રીતે *પોસહનો વિધિ વિપરીત કરવાથી ત્રીજા શિક્ષાવ્રતને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું ૨૯

બારમા વ્રતના અતિચાર.

સચ્ચિત્તે નિક્ખિવણે, પિહિણે વવ-એસ મચ્છરે ચેવ ॥ કાલાઇક્કમદાણે, †ચઉત્થે સિક્ખાવએ નિંદે ॥૩૦॥

---

* ધર્મની પુષ્ટિ કરે તે પૌષધ.

† જે તિથિ પર્વાદિ લૌકિક વ્યવહારનો ત્યાગ કરે તે અતિથિ, તેને આત્માર્થે નિર્દોષ અન્નાદિનું દાન કરવું તેને અતિથિસંવિભાગ નામે ચોથું શિક્ષાવ્રત જાણવું.

અર્થ—સાધુને દેવાયોગ્ય ભોજન ઉપર સચિત્ત વસ્તુ મૂકવી; દેવાયોગ્ય વસ્તુને સચિત્ત પદાર્થ વડે ઢાંકવી; નહીં દેવાની બુદ્ધિએ પોતાની વસ્તુને પારકી કહેવી, અને દેવાની બુદ્ધિએ પરની વસ્તુને પોતાની કહેવી, ક્રોધ, અભિમાન; ઇર્ષ્યા કરતા દાન દેવું ગોચરીનો કાળ વીતી જતાં મુનિને આમંત્રણ કરવું. ચોથા શિક્ષાવ્રતને વિષે પૂર્વોક્ત અતિચાર મધ્યેથી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદું છું. ૩૧

શબ્દાર્થ.

સુહિએસુ—જ્ઞાનાદિકને વિષે જેનું હિત છે એવા સુવિહિતને વિષે અથવા સુખીને વિષે
દુહિએસુ—વ્યાધિથી પીડાએલા તપે કરી દુર્બળ એવા દુઃખીને વિષે.
જા—જે.
મે—મને.
અસ્સંજએસુ—અ—નથી, સ્સં—સ્વછંદે, યત—યત્ન એટલે પોતાની ઇચ્છાએ વિચરવા વાળા નહી પણ ગુરુની આજ્ઞાએ વિચરવાવાળા એવા સુસાધુને વિષે અથવા પાસત્થાને વિષે.
અણુકંપા—અનુકંપા—દયા.
સાહૂસુ—સાધુને વિષે.
સંવિભાગો—સંવિભાગ.
ચરણ—ચરણસિત્તરી.
કરણ—કરણસિત્તરી.
જુત્તેસુ—સહિત એવા
સંતે—હોતા જતાં
ફાસુઅદાણે—નિર્દોષ અશનાદિક.
ઇહલોએ—આલોકને વિષે.
પરલોએ—પરલોકને વિષે.
જીવિઅ—જીવવાની.
મરણે—મરવાની
આસંસપઓગે—વાંછાનો—મનનો વ્યાપાર.
પંચવિહો પાંચ પ્રકારના
મા—ન
મજઝ—મને.
હુજ્જ—હોજો
મરણંતે—મરણાંત સુધી.

છે ઇત્યાદિ બુદ્ધિઓ)વા દ્વેષથી (આ સાધુઓને કોઇ દેતું નથી, મલિન શરીરવાળા છે, આશ્રય વિનાના છે ઇત્યાદિ બુદ્ધિએ) રાગે જે અન્નાદિ દેવારૂપ અનુકંપા થઈ હોય તેને હું નિંદું છું અને ગુરુની સાખે ગહું છું, અથવા વસ્ત્રાદિકે સુખી, રોગવડે દુઃખી એવા અસંયતી પાસત્થાદિકને રાગથી (આશીર્ભાવથી અથવા પરિચયાદિ કારણે) અથવા દ્વેષથી જે મને દયા થઈ હોય તેને નિંદું છું અને ગુરુની સાખે ગહું છું. અથવા અસંયત એટલે છકાયનો વધ કરનારા બ્રાહ્મણ, ભીખારી આદિ સુખી અગર દુઃખીને રાગ-દ્વેષ કરીને દાન આપતાં જે અતિચાર લાગ્યો હોય તેને નિંદું છું અને ગુરુની સાખે ગહું છું. ૩૧

સાહૂસુ સંવિભાગો, ન કઓ તવ-
ચરણ-કરણ-જુત્તેસુ ॥ સંતે ફાસુઅદાણે,
તં નિંદે તં ગરિહામિ ॥૩૨॥

અર્થ—તપ તથા ચરણસિત્તરી અને કરણસિત્તરીએ સહિત એવા સાધુઓને વિષે, નિર્દોષ અશનાદિક હોવા છતાં મારે જીવે સંવિભાગ (આતિથ્ય) ન કીધો હોય, તેથી જે અતિચાર લાગ્યા હોય તેને હું નિંદુ છું અને ગુરુની સાખે ગહું છું ૩૨

સંલેખણાના અતિચાર.

ઈહલોએ પરલોએ, જીવિઅ—મરણે
અ આસંસપઓગે ॥ પંચવિહો અઈ-
આરો, મા મજ્ઝ હુજ્જ મરણંતે ॥૩૩॥

અર્થ—ધર્મના પ્રભાવથી આ લોકને વિષે સુખની વાંછા; તથા પરલોકમાં દેવેંદ્રાદિના સુખની વાછા; અનશનને લીધે સન્માન દેખી જીવવાની વાછા; તથા દુખ આવે મરવાની વાછા, અને ચ શબ્દ થકી, કામભોગને વિષે તીવ્ર ઇચ્છા; સંલેષણા સબંધી આ પાચ પ્રકારના અતિચાર મને મરણાત સુધી ન હોજો ૩૩

ત્રણ યોગ વડે સર્વ વ્રતના અતિચાર.

કાએણ કાઈઅસ્સ, પડિક્કમે વાઈ- અસ્સ વાયાએ ॥ મણસા માણસિ- અસ્સ, સવ્વસ્સ વયાઈઆરસ્સ ॥૩૪॥

અર્થ—કાયાથી વધાદિકે કરાએલા અતિચારને કાયોત્સ- ર્ગાદિ જે કાયાના શુભવ્યાપાર તેણે કરી, આળ પ્રમુખ દેવાના વચનના અતિચારને જિનસ્તવનાદિ શુભવચનના વ્યાપારે કરીને અને દેવતત્ત્વાદિને વિષે શંકા પ્રમુખ મનના અતિચારને અનિ ત્યાદિ ભાવનાના શુભ ચિતવને કરીને; એમ સર્વ વ્રતના અતિચારને હુ પડિક્કમું છું ૩૪

વંદણવયસિક્ખાગા,—રવેસુ સન્ના ક-

---

૧ ચૈત્યવંદન અને ગુરુવંદન. ૨ સ્થૂલપ્રાણાતિપાતવિરમણ આદિ શ્રાવકના બાર વ્રત ૩ ગ્રહણ અને આસેવનરૂપ બે પ્રકારની શિક્ષા- તેમા શ્રાવક સામાયિક આદિ સૂત્રાર્થ શીખે તે ૧ ગ્રહણશિક્ષા અર્થાત જઘન્યથી અષ્ટ પ્રવચનમાતા અને ઉત્કૃષ્ટી દશવૈકાલિકના છજ્જી-

'સાયઢંડેસુ° ।। ગુત્તીસુ અ સમિઈસુ અ,
જો અઇઆરો [2]અ તં નિંદે ।।૩૫।।

અર્થ—બે પ્રકારનાં વદન, બાર પ્રકારનાં વ્રત, બે પ્રકારની શિક્ષા (ગ્રહણ અને આસેવન રૂપ), ત્રણ ગારવ, ચાર સંજ્ઞા, ચાર કષાય, ત્રણ દંડ, ત્રણ ગુપ્તિ, પાંચ સમિતિ અને ચ શબ્દથી શ્રાવકની અગિયાર પડિમા તેને વિષે જે અતિચાર લાગ્યો હોય તેને હું નિંદુ છું ૩૫

સમ્મદ્દિટ્ઠિ જીવો, જઇવિ હુ પાવં
સમાયરે કિંચી ।। અપ્પો સિ હોઇ બંધો,
જેણ ન નિદ્ધંધસં કુણઇ ।।૩૬।।

અર્થ—સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવ જો કે થોડું પણ પાપ કરે, તો

વણીયા અધ્યયન સુધી અર્થ સાથે શીખે. ૨ આસેવન શિક્ષા તે નવકારથી માંડી શ્રાવકના દિવસ સંબંધી સર્વ ધર્માનુષ્ઠાન સેવે-પાળે તે. અર્થાત્ ઉઠતી વખતે નવકાર ગણીને જાગે. પછી પોતાનું સ્વરૂપ વિચારે ઇત્યાદિ શ્રાદ્ધદિનકૃત્ય આદિ ગ્રંથોમાં કહેલા શ્રાવકના આચાર પાળે ૪ રસગારવ, ઋદ્ધિગારવ અને શાતાગારવ. ૫ ચાર, દશ, અથવા સોળ સંજ્ઞા.

૧ કષ એટલે સંસાર તેનો આય એટલે લાભ જેનાથી થાય તે કષાય ચાર છે, ક્રોધ માન, માયા અને લોભ ૨ જેનાવડે ધર્મ-ધનથી આત્મા દંડાય તે દંડ ત્રણ છે મન, વચન, અને કાયા અથવા મિથ્યાત્વદંડ, માયાદંડ અને નિયાણદંડરૂપ છે.

૩ તયં ઇતિ પાઠાન્તરં ૪ સમાયરેઇ ઇતિ પાઠાન્તરમ્.

પણ તેને અલ્પ બંધ હોય, કારણ કે તે નિર્દયપણે હિંસાદિ વ્યાપાર કરતો નથી. ૩૬

તંપિ હુ સપડિક્કમણું, સપ્પરિઆવં સઉત્તરગુણં ચ ॥ ખિપ્પં ઉવસામેઈ, વાહિવ્વ સુસિક્ખિઓ વિજ્જો ॥૩૭॥

અર્થ—પ્રતિક્રમણ કરવે કરી, વળી પશ્ચાત્તાપ કરવે કરી તેમજ ગુરુએ દીધેલા પ્રાયશ્ચિત્તને કરવે કરી યુક્ત શ્રાવક, જેમ રૂડી રીતે શિખેલો વૈદ્ય વ્યાધિને ઉપશમાવે છે તેમ, નિશ્ચયથી તે અલ્પ કર્મના બંધને શીઘ્રપણે ઉપશમાવે છે ૩૭

જહા વિસં કુટ્ઠગયં, મંતમૂલવિસારયા ॥ વિજ્જા હણંતિ મંતેહિં, તો તં હવઈ નિવ્વિસં ॥૩૮॥

અર્થ—જેમ શરીરમા વ્યાપેલા સર્પાદિકના વિષને, મંત્ર મૂળના જાણનારા વૈદ્ય, મંત્રોએ કરીને નાશ કરે છે. તે વારે તે શરીર વિષરહિત થાય છે. ૩૮

એવં અટ્ઠવિહં કમ્મં, રાગદોસ-સમ-જ્જિઅં ॥ આલોઅંતો અ નિંદંતો, ખિપ્પં હણઈ સુસાવઓ ॥૩૯॥

અર્થ—એજ પ્રમાણે ગુરુની સમીપે પોતાના પાપ પ્રકાશતો વળી આત્મસાખે નિંદતો એવો ભલો શ્રાવક. રાગ-દ્વેષથી બાંધેલાં એવા આઠે પ્રકારનાં કર્મને શીઘ્ર હણે છે. ૩૯

કયપાવોવિ [1]મણુસ્સો, આલોઇય નિંદિઅ ગુરુસગાસે ॥ હોઇ અઇરેગ લહુઓ, ઓહરિઅભરુવ્વ ભારવહો ॥૪૦॥

અર્થ—જેમ ભારને વહન કરનાર ભારને ઉતારીને હળવો થાય છે તેમ કરેલાં છે પાપ જેણે એવો મનુષ્ય ગુરુની સમીપમા જ પાપને પ્રકાશ કરતો થકો તથા આત્મસાખે નિંદા કરતો થકો પાપથી અત્યંત હળવો થાય છે. ૪૦

શબ્દાર્થ.

આવસ્સએણ—આવશ્યક કરવાથી
બહુરઓ—આરંભ તથા પરિગ્રહથી ઘણા પાપવાળો.
દુક્ખાણં—પાપરૂપ દુઃખનો
અંતકિરિયં—નાશ.
કાહી—કરશે.
અચિરેણ—થોડા
કાલેણ—કાળમા
આલોયણા—આલોચના શક્તિ
બહુવિહા—ઘણા પ્રકારની છે
સંભરિઆ—સાભરી હોય
પડિક્કમણકાલે—પ્રતિક્રમણ કરવાને અવસરે.
મૂલગુણ—મૂળગુણને વિષે
ઉત્તરગુણે—ઉત્તરગુણને વિષે.
નિંદે—હુ નિંદું છું.
ગરિહામિ—ગુરુની સાખે ગર્હું છું.
ધમ્મસ્સ—શ્રાવક ધર્મને
કેવલિપન્નત્તસ્સ—કેવળીભાષિત
અબ્ભુટ્ઠિઓમિ—હુ ઉઠયો છું.

---

[1] મણુઓ. ઇતિ પાઠાન્તરમ્

આરાહણાએ-આરાધનાને માટે.
વિરઓમિ-હું નિવર્ત્યો છું.
વિરાહણાએ-ધર્મની વિરાધનાથી.
પડિક્કંતો-પાપથી નિવર્ત્યો થકો
ચિર-સંચિય-લાંબા કાળથી એકઠા કરેલા.
પણાસણીઈ-નાશ કરનારી.
ભવ-ભવને.
સયસહસ્સ-શતસહસ્ર-લાખ
મહણીએ-હણનારી
વિણિગ્ગય-મુખથી નીકળેલી.
કહાઇ-કથાઓ કરવે કરીને.
વોલંતુ-વ્યતીત થાઓ
દિઅહા-દિવસો.
મમ-મારે
મંગલં-મંગળરૂપ હો.
અરિહંતા-અરિહંત ભગવાન.
સિદ્ધા-સિદ્ધ ભગવાન.
સાહૂ-સાધુ મહારાજ
સુઅં-શ્રુતધર્મ
ધમ્મો-ચારિત્ર ધર્મ.
સમ્મદ્દિટ્ઠી-સમ્યગ્દષ્ટિ
દેવા-દેવતાઓ.
દિંતુ-આપો.
સમાહિં-ચિત્તની સ્થિરતા.
બોહિં-સમ્યક્ત્વ.

પડિસિદ્ધાણં-નિષેધવા યોગ્ય અશુભ કાર્ય
કરણે-કરવાથી.
કિચ્ચાણં-કરવા યોગ્ય શુભ કાર્ય.
અકરણે-ન કરવાથી.
પડિક્કમણં-પ્રતિક્રમણ છે.
અસદ્દહણે-સૂક્ષ્મ વિચાર ઉપર શ્રદ્ધા ન કરવાથી.
વિવરીય-વિપરીત.
પરૂવણાએ-પ્રરૂપણા કરવાથી.
ખામેમિ-ખમાવું છું
સવ્વજીવે-સર્વ જીવોને.
સવ્વે-સર્વ.
જીવા-જીવો.
ખમંતુ-ખમજો.
મે-મને
મિત્તી-મૈત્રી છે
સવ્વભૂએસુ-સર્વ જીવોની સાથે.
વેરં-વૈરભાવ
મજ્ઝં-મારે.
કેણઇ-કોઇ જીવ સાથે
અહં-મેં
આલોઇઅ-પાપ આલોચ્યું.
(પ્રકાશ્યું.)
નિંદિઅ-આત્માની સાખે નિંદા કરી
ગરહિઅ-ગુરુ સાખે ગર્હણા કરી.
દુગંછિઅં-દુગંછા કરીને.

શુભ ભાવની પ્રાર્થના.

ચિરસંચિયપાવપણાસણીઈ, ભવસય-સહસ્સમહણીએ ॥ ચઉવીસ-જિણ-વિણિગ્ગય-કહાઈ, વોલંતુ મે દિઅહા ॥૪૬॥

અર્થ—ચિરકાળથી એકઠાં કરેલાં પાપને નાશ કરનારી, શતસહસ્ર અર્થાત્ લક્ષ ભવને હણનારી, એવી ચોવીશ તીર્થંકરોના મુખથી નિકળેલી કથા કરવે કરીને મારા દિવસો વ્યતીત થાઓ. ૪૬

મમ મંગલમરિહંતા, સિદ્ધા સાહૂ સુઅં ચ ધમ્મો અ ॥ [1]સમ્મદ્દિટ્ઠી દેવા, દિંતુ સમાહિં ચ બોહિં ચ ॥૪૭॥

---

૧ અહીં કોઇ શંકા કરે કે દેવો સમાધિ બોધિ આપવાને સમર્થ છે કે નહિ ? સમર્થ હોય તો સર્વને શા માટે નથી આપતા ? અને અસમર્થ હોય તો પ્રાર્થના કરવી ફોગટ છે. કદાચ યોગ્યતાવાળાને જ આપે એમ કહેશો તો પછી બકરીના ગળાના આંચળની માફક તેઓની પ્રાર્થના કરવે કરીને શું ? તેનું શાસ્ત્રકાર સમાધાન કરે છે કે—તત્ત્વ યોગ્યતા એજ પ્રમાણ છે પરંતુ જેમ ઘડો બનાવવાને માટીની યોગ્યતા છે ખરી તો પણ કુંભાર, ચક્ર, ચીવર, દંડાદિક સર્વ તેના મદદગારી કારણ છે તેમ અહીં પણ ભવ્ય જીવની યોગ્યતા છતાં કુંભાર આદિ કારણની પેઠે બીજાની સહાયની જરૂર પડે છે. એટલે નડતા વિઘ્નોનું નિવારણ કરી દેનારાએ સમાધિ બોધિ આપી શકે છે માટે પ્રાર્થના કરવી યોગ્ય છે.

અર્થ—શ્રીઅરિહંત, સિદ્ધ ભગવાન, વળી સાધુ મહારાજો, શ્રુતધર્મ તથા ચારિત્ર ધર્મ એ મારે મંગળરૂપ છે. વળી સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવતાઓ મને ધર્મને વિષે ચિત્તની સ્થિરતા તથા પરભવે સમ્યક્ત્વ (જિનધર્મની પ્રાપ્તિ) આપો । ૪૭

કયા કારણે પ્રતિક્રમણ કરવું ?

પડિસિદ્ધાણં કરણે, કિચ્ચાણમકરણે પડિક્કમણં[1] ॥ અસદ્દહણે અ તહા, વિવરીયપરૂવણાએ અ ॥૪૮॥

અર્થ—નિષેધવા યોગ્ય (શંકા વધાદિ અશુભ કાર્યને) કરવે કરી તથા કરવા યોગ્ય (દેવપૂજા સામાયિકાદિ શુભ કાર્યને) ન કરવે કરી. વળી (નિગોદાદિ સૂક્ષ્મ વિચારને અણસદ્દહવે કરી અને જિનાગમથી વિરુદ્ધ પ્રરૂપણા કરવે કરી જે પાપ લાગ્યું હોય તે દૂર કરવાને પ્રતિક્રમણ (કરવાનું) છે. ૫૮

સર્વ જીવ પ્રત્યે ક્ષામણા.

ખામેમિ સવ્વજીવે, સવ્વે જીવા ખમંતુ મે ॥ મિત્તી મે સવ્વભૂએસુ, વેરં મજ્ઝ ન કેણઈ ॥૪૯॥

---

૧ આ ગાથાથી વ્રતધારી અને અવ્રતી સર્વ જીવોએ અવશ્ય પ્રતિક્રમણ કરવું જોઈએ એમ સિદ્ધ થાય છે.

જે અપરાધ તે સર્વ અપરાધને મસ્તકની ઉપર બે હાથ જોડીને ખમાવીને તે સર્વના કરેલા અપરાધને હું પણ ખમું છું. ૨.

સવ્વસ્સ જીવરાસિસ્સ, ભાવઓ ધમ્મ-નિહિય-નિયચિત્તો ॥ સવ્વં ખમાવઈત્તા, ખમામિ સવ્વસ્સ અહયંપિ ॥૩॥

અર્થ—ભાવથી ધર્મને વિષે સ્થાપ્યું છે પોતાનું ચિત્ત જેણે એવો હું સર્વ જીવોના સમૂહના સંબંધમાં કરેલા અપરાધ પ્રત્યે, સર્વને ખમાવીને, હું પણ સર્વ પ્રત્યે ખમું છું. ૩

ગાથા (૩) પદ (૧૨) ગુરુ (૧૯) લઘુ (૯૧) સર્વવર્ણ (૧૧૦)

ઇતિ ખામણા સૂત્ર ૩૫.

૩૬. નમોઽસ્તુ વર્દ્ધમાનાય*

શબ્દાર્થ.

ઇચ્છામો—અમે ઇચ્છીએ છીએ.
અણુસટ્ઠિં—ગુરુ આજ્ઞાને
ખમાસમણાણં—ક્ષમાશ્રમણને.
અસ્તુ—થાઓ
વર્દ્ધમાનાય—વર્દ્ધમાનસ્વામીને.
સ્પર્દ્ધમાનાય—સ્પર્દ્ધા કરનાર

કર્મણા—કર્મની સાથે.
તજ્જયાય—તે કર્મના જયથી.
અવાપ્તમોક્ષાય—મોક્ષને પ્રાપ્ત થએલ.
પરોક્ષાય—આંખથી પર.
કુતીર્થિનામ્—મિથ્યાત્વીઓને.
યેષાં—જેઓના.

---

* સંધ્યા પ્રતિક્રમણની અંદર છ આવશ્યક પૂરા થયા પછી તેના હર્ષ નિમિત્તે આ શ્રી વીરપરમાત્માની સ્તુતિ બોલાય છે.

વિકચ-ખીલેલા.
અરવિંદ-કમળોની.
રાજ્યા-પંક્તિ વડે.
ધાય:-પ્રશંસા કરવા યોગ્ય.
ક્રમ-ચરણરૂપ.
કમલાવલિં-કમળની શ્રેણીને.
દધત્યા-પોતાની ઉપર ધારણ કરતી.
સદ્દશૈ:-સરખાની સાથે.
ઇતિ-એ પ્રકારે.
સંગતં-મળવું.
પ્રશસ્યં-પ્રશંસનીય.
કથિતં-કહેલું છે.
સંતુ-થાઓ
શિવાય-મોક્ષને અર્થે.
તે-તે
જિનેંદ્રા:-જિનેંદ્રો.
કપાયતાપ-કપાયરૂપ તાપથી.
અર્દિત-પીડિત એવા.

જંતુ-પ્રાણીઓને.
નિવૃર્તિં-શાંતિ.
કરોતિ-કરે છે.
યો-જે.
જૈન-ગણધરના.
મુખ-મુખરૂપી.
અંબુદ-મેઘથી.
ઉદ્‌ગત:-નીકળેલો.
સ-તે
શુક્રમાસ-જેઠ માસમાં.
ઉદ્‌ભવ-ઉત્પન્ન થયેલા.
વૃષ્ટિ-વર્ષાદના
સંનિભ:-જેવો.
દધાતુ-દ્યો.
તુષ્ટિં-સંતોષ.
મયિ-મારે વિષે.
વિસ્તરો-વિસ્તાર.
ગિરાં-વાણીનો.

ઇચ્છામો અણુસટ્ઠિં નમો ખમાસ્સ-
મણાણં ॥ નમોऽર્હત્‌૦ ॥

અર્થ—અમે ગુરુ આજ્ઞાને ઇચ્છીએ છીએ, ક્ષમાશ્રમણને નમસ્કાર થાઓ.

નમોऽસ્તુ વર્દ્ધમાનાય, સ્પર્દ્ધમાનાય

કર્મણા ॥ તજ્જયાવાપ્તમોક્ષાય, પરો-
ક્ષાય કુતીર્થિનામ્ ॥૧॥

અર્થ—કર્મની સાથે સ્પર્ધાના કરનાર, તે કર્મનો જય કરીને મોક્ષ પ્રાપ્ત કરનાર અને કુતીર્થિઓથી પરોક્ષ એવા વર્દ્ધમાનસ્વામિને નમસ્કાર થાઓ. ૧

યેષાં વિકચારવિન્દરાજ્યા, જ્યાયઃ
ક્રમ-કમલાવલિં દધત્યા ॥ સદૃશૈરિતિ
સંગતં પ્રશસ્યં, કથિતં સન્તુ શિવાય
તે જિનેન્દ્રાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ—જે જિનેન્દ્રોની પ્રશંસનીય ચરણકમળની શ્રેણીને (પોતાની ઉપર) ધારણ કરતી એવી વિકસ્વર કમળોની શ્રેણી તેનું સરખાની સાથે મળવું તે અતિ પ્રશંસનીય છે એમ કહેલું છે, તે જિનેન્દ્રો મોક્ષને અર્થે થાઓ ૨.

કષાયતાપાર્દિત-જન્તુનિર્વૃતિં, કરો-
તિ યો જૈનમુખામ્બુદોદ્ગતઃ ॥ સ શુક્ર-
માસોદ્ભવવૃષ્ટિસંનિભો, દધાતુ તુષ્ટિં
મયિ વિસ્તરો ગિરામ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ—જે [illegible] આગમના મુખરૂપી મેઘ થકી નિક-
ળેલો વાણીનો વિસ્તાર, કષાયરૂપ તાપથી પીડિત એવા પ્રાણી-

ગોને શાંતિ કરે છે, વળી જે જ્યેષ્ઠ માસમાં ઉત્પન્ન થયેલા વરસાદ સરખો છે, તે (સિદ્ધાંતરૂપ વાણીનો વિસ્તાર) મારે વિષે સંતોષ કરો. ૩

૩૭. વિશાલલોચન[1]

શબ્દાર્થ.

વિશાલ-વિશાલ છે	સુરેંદ્રા-દેવતાના ઇંદ્રો.
લોચનદલં-નેત્રરૂપી પત્ર જેના.	તૃણમપિ-તૃણ તુલ્ય પણ.
પ્રોદ્યત્-પ્રકાશમાન	ગણયંતિ-ગણતા.
દંતાંશુ-દાંતના કિરણરૂપ	નૈવ-નથી જ
કેસરં-કેસરવાળું.	નાકમ્-સ્વર્ગને
પ્રાતઃ-પ્રાતઃકાળ.	પ્રાતઃ-પ્રાતઃકાળે
વીરજિનેંદ્રસ્ય-શ્રી વીર ભગવાનનું.	સંતુ-થાઓ.
મુખપદ્મં-મુખરૂપી કમળ	શિવાય-મોક્ષને અર્થે.
પુનાતુ-પવિત્ર કરો	તે-તે.
વઃ-તમને.	જિનેંદ્રાઃ-જિનેંદ્રો.
યેષાં-જે જિનેંદ્રોનું.	કલંક-કલંકથી.
અભિષેકકર્મ-સ્નાન કર્મ.	રહિતમ્-રહિત
કૃત્વા-કરીને	અમુક્ત-નથી મુકાણી
મત્તા-ઉન્મત્ત થયેલા	પૂર્ણતં-પૂર્ણતા જેની
હર્ષભરાત્-હર્ષના સમૂહથી.	કૃતર્કે-કુતર્ક કરનારા રૂપ
સુખં-સુખરૂપ	ગતિરૂપ.

---

[1] પ્રભાત સમયે રાઈ પ્રતિક્રમણના છ આવશ્યક પછી આ સ્તુતિ બોલાય છે માટે પ્રાભાતિક-વીર-સ્તુતિઃ એ નામ પણ આપવામાં આવેલ છે.

રાહુ-રાહુને.	ભાષતં-આગમને.
ગ્રસનં-ભક્ષણ કરનાર	દિનાગમે-પ્રભાત સમયે.
સદોદયં-હંમેશા ઉદય પામેલા.	નૌમિ-હું નમસ્કાર કરૂં છું
અપૂર્વચંદ્રં-અપૂર્વ ચંદ્રરૂપ	બુધૈઃ-પંડિતોએ
જિનચંદ્ર-જિનચંદ્રના	નમસ્કૃતં-નમસ્કાર કરેલા

વિશાલ-લોચન-દલં, પ્રોદ્યદ્-દંતાંશુકે-સરમ્ ॥ પ્રાતર્વીરજિનેન્દ્રસ્ય, મુખપદ્મં પુનાતુ વઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે મુખકમળને વિષે વિશાળ નેત્રોરૂપ પત્ર છે તથા અત્યંત ઝળહળતા એવા દાંતના કિરણરૂપ કેસર (સુગંધના કણીયા) છે, તે વીર જિનેંદ્રનું મુખકમળ પ્રભાત સમયે તમને પવિત્ર કરો. ૧

યેષામભિષેકકર્મ કૃત્વા, મત્તા હર્ષ-ભરાત્ સુખં સુરેન્દ્રાઃ ॥ તૃણમપિ ગણયન્તિ નૈવ નાકં, પ્રાતઃ સન્તુ શિવાય તે જિનેન્દ્રાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ—જે જિનેંદ્રોના અભિષેક કાર્યને કરીને, હર્ષના સમૂહમાં મગ્ન થયેલા એવા દેવેંદ્રો, દેવલોક સંબંધી સુખને તૃણ તુલ્ય પણ ગણતા નથી જ, તે જિનેન્દ્રો પ્રભાત સમયે મોક્ષને અર્થે થાઓ. ૨

કલંકનિર્મુક્તમમુક્તપૂર્ણતં, કુતર્કરાહુગ્રસનં સદોદયમ્ ॥ અપૂર્વચન્દ્રં જિનચન્દ્રભાષિતં, દિનાગમે નૌમિ બુધૈર્નમસ્કૃતમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ—જે જિનચંદ્રનું આગમ કલંક રહિત છે, નથી મુકાણી પૂર્ણતા જેની એવું છે. કુતર્ક કરનારા પરદર્શની રૂપ રાહુને ભક્ષણ કરનાર છે, નિરંતર ઉદય પામેલા અપૂર્વ ચંદ્ર સમાન છે અને જેને પંડિતોએ નમસ્કાર કરેલો છે, તે જિનચંદ્રના આગમને હું પ્રભાત સમયે નમસ્કાર કરું છું. ૩

૩૮. શ્રુતદેવતાની સ્તુતિ[1]

શબ્દાર્થ.

સુઅદેવયાએ-શ્રુતદેવતાને અર્થે.
સુઅદેવયા-શ્રુતદેવતા
ભગવઈ-ભગવતી
નાણાવરણીય-જ્ઞાનાવરણીય
કમ્મસંઘાયં-કર્મના સમૂહને
તેસિં-તેઓના
ખવેઉ-ક્ષય કરો
સયયં-નિરંતર.
જેસિં-જેઓની.
સુઅસાયરે-શ્રુતરૂપ સાગરને વિષે.
ભત્તી-ભક્તિ છે.

---

૧ અહીં વંદણવત્તિઆએ ન કહેતાં અન્નત્થ ઊસસિએણં કહેવું. તેનું કારણ એ છે કે દેવતાઓ અવિરતિ હોવાથી તેમને વંદન પૂજન થાય નહિ, સ્મરણ પ્રાર્થના તો થાય, તે વાત વંદિત્તાની ફુટનોટમાં જણાવેલ છે.

સુઅદેવયાએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં ॥ સુઅદેવયા ભગવઈ, નાણાવરણીઅકમ્મ-સંઘાયં ॥ તેસિં ખવેઉ સયયં, જેસિં સુઅસાયરે ભત્તી ॥ ૧ ॥

અર્થ—શ્રુતદેવતાને (સ્મરણ કરવા) અર્થે કાઉસ્સગ્ગ કરું છું. ભગવતી શ્રુતદેવતા (સરસ્વતી) જેઓની શ્રુત-સાગરને વિષે નિરંતર ભક્તિ છે તેઓના જ્ઞાનાવરણીય કર્મના સમૂહને ક્ષય કરો !

ગાથા (૧) પદ (૪) સંપદા (૪) ગુરુ (૨) લઘુ (૩૫) સર્વ વર્ણ (૩૭)

---

૩૯. ક્ષેત્રદેવતાની સ્તુતિ.

શબ્દાર્થ.

જીસે-જેના
ખિત્તે-ક્ષેત્રને વિષે.
સાહૂ-સાધુઓ
દંસણ-દર્શન.
નાણેહિં-જ્ઞાન વડે.
ચરણ-ચારિત્ર
સહિએહિં-સહિત.
સાહંતિ-સાધે છે
મુક્ખમગ્ગં-મોક્ષમાર્ગને,
સા-તે
દેવી-દેવી
હરઉ-હરણ કરો
દુરિયાઇં-પાપોને.

ખિત્તદેવયાએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં૦

જીસે ખિત્તે સાહૂ, દંસણ-નાણેહિં
ચરણ-સહિએહિં ॥ સાહંતિ મુક્ખમગ્ગં,
સા દેવી હરઉ દુરિઆઇં ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેના ક્ષેત્રને વિષે સાધુ મુનિરાજ ચારિત્ર સહિત દર્શન જ્ઞાનવડે મોક્ષમાર્ગને સાધે છે, તે દેવી દુરિતો (પાપો) ને હરણ કરો.

ગાથા (૧) પદ (૪) સંપદા (૪) લઘુ (૩૩) ગુરુ (૩)
સર્વ વર્ણ (૩૬)

૪૦. કમલદલ સ્તુતિ[1]

કમલદલ-કમળનાં પત્ર જેવા.	કમલે-કમળમાં
વિપુલ-વિશાળ	સ્થિતા-રહેલી
નયના-નેત્રવાળી	ભગવતી-ભગવતી.
કમલમુખી-કમળના જેવા મુખવાળી.	દદાતુ-આપો
કમલગર્ભ-કમળના ગર્ભના.	શ્રુતદેવતા શ્રુતદેવતા-સરસ્વતી.
સમ-સમાન	
ગૌરી-ગૌરવર્ણવાળી.	સિદ્ધિં-સિદ્ધિને.

૧ આ થોય શ્રાવિકાએ શ્રુતદેવતાની સ્તુતિના બદલે કહેવાની છે. અને સમસ્ત સંસ્કૃત ભાષામાં છે.

કમલ-દલ-વિપુલ-નયના, કમલમુખી કમલગર્ભ-સમગૌરી ॥ કમલે સ્થિતા ભગવતી, દદાતુ શ્રુતદેવતા સિદ્ધિમ્ ॥૧॥

અર્થ—કમળના પત્ર સરખા વિસ્તીર્ણ નેત્રોવાળી, કમળ જેવા મુખવાળી, કમળના ગર્ભની જેવા ગોરવર્ણવાળી અને કમળને વિષે રહેલી એવી ભગવતી શ્રુતદેવતા સિદ્ધિ આપો.

ગાથા (૧) પદ (૪) લઘુ (૪૦) ગુરુ (૪) સર્વ વર્ણ (૪૪)

૪૧. અડ્ઢાઇજ્જેસુ (મુનિવંદન[1]) સૂત્ર.

શબ્દાર્થ.

અડ્ઢાઇજ્જેસુ—અઢી
દીવસમુદ્દેસુ—દ્વીપ અને બે સમુદ્ર સંબંધી
પનરસસુ—પંદર
કમ્મભૂમીસુ—કર્મ ભૂમિને વિષે
રયહરણ—રજોહરણ—ઓઘો
ગુચ્છ—ગુચ્છક
પડિગ્ગહ—પાત્રાને
ધારા ધરનારા
પંચ-પાંચ
મહવ્વય—મહાવ્રતને
ધારા—ધારણ કરનારા
અટ્ઠારસ—અઢાર.
સહસ્સ—હજાર,
સીલંગધારા—શીલના અંગને ધરનારા
અક્ખય—સંપૂર્ણ
આયાર—આચારરૂપ
ચરિત્તા—ચારિત્રના પાળનારા.
સિરસા—મસ્તકે
મણસા—મન કરી.
મત્થએણ વંદામિ—હું વંદના કરું છું.

[1] આ સૂત્રવડે અઢી દ્વીપ અને બે સમુદ્રમાં રહેલા સર્વ મુનિ મહારાજોને વંદન છે. માટે મુનિવંદન સૂત્ર.

અડ્ઢાઇજ્જેસુ દીવસમુદ્દેસુ, પન્નરસસુ કમ્મભૂમીસુ ॥ જાવંત કેવિ સાહૂ, રયહરણગુચ્છ–પડિગ્ગહધારા ॥

અર્થ—અઢી દ્વીપ તથા બે સમુદ્ર સંબંધી પંદર કર્મ-ભૂમિને વિષે જેટલા કોઇ સાધુ, રજોહરણ (ઓઘો) પાત્રાની ઝોળી અને પાત્રા વિગેરે ધર્મોપકરણના ધારણ કરનારા વળી,

પંચમહવ્વયધારા, અટ્ઠારસસહસ્સ-સીલંગધારા ॥ [1]અક્ખુયાયારચરિત્તા, તે સવ્વે સિરસા મણસા મત્થએણ વંદામિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—પાંચ મહાવ્રતને ધારણ કરનારા, અઢાર હજાર શીલ-ચારિત્રના અંગના ધરનારા, સંપૂર્ણ આચારરૂપ ચારિત્રના પાળનારા, તે સર્વને, મસ્તકે કરીને, મને કરીને હું વાંદું છું. ૧

લઘુ (૭૨) ગુરુ (૧૩) સર્વ વર્ણ (૮૫)

---

[1] અક્ખયાયાર ઇતિ પાઠાન્તરે.

અર્થ—સમસ્ત ચોત્રીશ અતિશયરૂપ મહાન સંપત્તિવાળા પ્રશંસા કરવા યોગ્ય અને ત્રણ લોકના જીવોથી પૂજીત એવા શ્રી શાંતિનાથને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ. ૩

સર્વામરસુસમૂહસ્વામિકસંપૂજિતાય [1]નિજિતાય ॥ ભુવનજનપાલનોદ્યતતમાય સતતં નમસ્તસ્મૈ ॥ ૪ ॥

અર્થ—સમસ્ત દેવતાઓના સુંદર સમૂહ, તેમના સ્વામિ જે ચોસઠ ઇંદ્રો તેમનાથી પૂજાએલા; દેવતાઓથી પણ નહીં જીતાએલા; ત્રણ ભુવનના લોકનું પાલન કરવામાં સાવધાન એવા તે (શાંતિનાથ)ને નિરંતર નમસ્કાર થાઓ ૪

સર્વદુરિતૌઘનાશનકરાય સર્વાશિવપ્રશમનાય ॥ દુષ્ટગ્રહભૂતપિશાચશાકિનીનાં પ્રમથનાય ॥ ૫ ॥

અર્થ—સર્વ પાપના સમૂહનો નાશ કરનાર, સર્વ ઉપદ્રવને ટાળી શાંતિ કરનાર, દુષ્ટ ગ્રહ ભૂત પિશાચ ને શાકિનીના ઉપદ્રવનો નાશ કરનાર એવા શાંતિનાથને નમસ્કાર થાઓ. ૫

---

[1] નિર્જિતાય ઇતિ પાઠાન્તરઃ

શબ્દાર્થ.

યસ્ય-જે શાંતિનાથનો.
ઇતિ-એ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલ.
નામમંત્ર-નામ રૂપ મંત્ર.
પ્રધાન-તે વડે સર્વોત્તમ એવું.
વાક્ય-જે વચન.
ઉપયોગ તેના ઉપયોગથી.
કૃતતોષા-જેણે સંતોષ કર્યો છે એવી
વિજયા-વિજયાદેવી
કુરુતે-કરે છે.
જનહિતં-લોકોનું હિત
ઇતિ ચ-અને એ પ્રમાણે.
નુતા-સ્તવેલી છે
નમત-નમસ્કાર કરો.
ભવતુ-થાઓ.
તે-તમોને.
ભગવંતિ-હે ભગવંતિ
વિજયે-વિજયાદેવી
સુજયે-સારા જયવાળી
પરાપરૈ:-બીજા દેવોથી
અજિતે-નહિ જીતાએલી
અપરાજિતે-કોઈ ઠેકાણે
પરાભવ નહિ પામેલી
જગત્યાં-જગતને વિષે
જયતિ-જય પામે છે
જયાવહે-જય કરનારી ભવ

ભવતિ-તમે.
સર્વસ્ય-બધા.
અપિ-પણ
સંઘસ્ય-સંઘને.
ભદ્ર-સુખ.
કલ્યાણ-ઉપદ્રવ રહિતપણું.
મંગલ-મંગળને.
પ્રદદે-પ્રકર્ષે કરી આપનારી.
સાધૂનાં-સાધુઓને.
સદા-નિરંતર.
શિવ-નિરુપદ્રવપણું.
સુતુષ્ટિ-ચિત્તની શાંતિ.
પુષ્ટિ-ધર્મની વૃદ્ધિને.
પ્રદે-આપનારી.
જયાઃ-જય પામો.
ભવ્યાનાં-ભવ્ય પ્રાણીઓને.
કૃતસિદ્ધે-સિદ્ધિ કરનારી.
નિર્વૃતિ-ચિત્તની સમાધિ
નિર્વાણ-મોક્ષ
જનનિ-ઉત્પન્ન કરનારી
સત્ત્વાનાં-સર્વ જીવોને
અભયપ્રદાન-અભય આપવામાં
નિરતે-તત્પર.
નમોસ્તુ-હો
સ્વસ્તિપ્રદે-કલ્યાણ આપનારી.

ભક્તાનાં-ભક્ત.
જંતૂનાં-જીવોને.
શુભાવહે-કલ્યાણ કરનારી.
નિત્યં-નિરંતર.
ઉદ્યતે-તત્પર
દેવી-દેવી
સમ્યગ્દૃષ્ટીનાં-સમ્યગ્દૃષ્ટિજીવોને.

ધૃતિ-ધીરજ.
રતિ-પ્રીતિ
મતિ-મતિ, દીર્ઘદૃષ્ટિ.
બુદ્ધિ-બુદ્ધિ (ચાલુ વિષયને જાણનારી)
પ્રદાનાય-આપવાને.

યસ્યેતિ નામમંત્ર,-પ્રધાનવાક્યો-
પયોગકૃતતોષા ॥ વિજયા કુરુતે જનહિત,-
મિતિ ચ નુતા નમત તં શાંતિમ્ ॥૬॥

અર્થ—જે શાંતિજિનનો પૂર્વોક્ત નામરૂપ મંત્ર તેણે કરી સર્વોત્તમ પવિત્ર એવું જે વચન તેના ઉપયોગે કરી કર્યો છે ચિત્તને વિષે સંતોષ જેણે એવી જે વિજયા દેવી, જે મનુષ્યનું હિત કરે છે તથા આગળ કહેશે એ પ્રકારે સ્તુતિ કરાયેલી છે તે શાંતિનાથને હે ભવ્યજનો! તમે નમસ્કાર કરો.

ભવતુ નમસ્તે ભગવતિ ! વિજયે
સુજયે પરાપરૈરજિતે ! ॥ અપરાજિતે !
જગત્યાં, જયતીતિ જયાવહે ભવતિ ! ॥૭॥

અર્થ—હે ભગવતિ વિજયા, સુજયા, બીજા દેવોથી નહિં જિતાએલી એવી હે અજિતા, કોઇ ઠેકાણે પરાભવ ન પામેલી એવી હે અપરાજિતા, તમો પૃથ્વીને વિષે જયવંતા

વતો; એમ સ્તુતિ કરતે છતે સ્તુતિ કરનાર ભક્તજનને જયની આપનારી થાય છે, એવી હે હરેક દેવીઓ! તમોને નમસ્કાર થાઓ. ૭

સર્વસ્યાપિ ચ સંઘસ્ય, ભદ્રકલ્યાણ-
મંગલપ્રદદે ॥ સાધૂનાં ચ સદા શિવ,-
સુતુષ્ટિપુષ્ટિપ્રદે જીયાઃ ॥૮॥

અર્થ—ચતુર્વિધ સર્વ સંઘને સૌખ્ય, નિરુપદ્રવપણું અને મંગલને પ્રકર્ષે કરી આપનારી હે દેવી! વળી મોક્ષને સાધનાર મુનિઓને નિરંતર નિરુપદ્રવપણું, ચિત્તની શાંતિ અને ધર્મની વૃદ્ધિ આપનારી હે દેવી! તમે જયવંતી હો. ૮

ભવ્યાનાં કૃતસિદ્ધે! નિર્વૃતિનિર્વાણજ-
નનિ! સત્ત્વાનામ્ ॥ અભયપ્રદાનનિ-
રતે! નમોઽસ્તુ સ્વસ્તિપ્રદે! તુભ્યમ્ ॥૯॥

અર્થ—ભવ્ય જીવોને કરી છે સિદ્ધિ જેણે એવી તથા પ્રાણીઓને ચિત્તની સમાધિ તથા મોક્ષ ઉત્પન્ન કરનારી એવી તથા ઉત્કૃષ્ટ રીતે નિર્ભયપણું દેવાને તત્પર એવી તથા પ્રકર્ષે કરી કલ્યાણને આપનારી એવી હે દેવી! તને નમસ્કાર હો. ૯

ભક્તાનાં જંતૂનાં, શુભાવહે! નિત્ય-

સુધરે! દેવિ! ॥ સમ્યગ્દૃષ્ટિનાં ધૃતિ-
રતિ-મતિબુદ્ધિપ્રદાનાય ॥૧૦॥

અર્થ—શાન્ત જીવોને કલ્યાણ પમાડનારી તથા સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવોને ધૈર્ય, પ્રીતિ, મતિ તથા બુદ્ધિ પ્રકર્ષે કરી આપવાને માટે નિરંતર સાવધાન છે દેવી! તમો છો ૧૦

શબ્દાર્થ.

જિનશાસન-જિનશાસનમાં.
નિરતાનાં-તત્પરને
નતાનાં-નમસ્કાર કરનારાં.
જગતિ-જગતમાં
જનતાનાં-જન સમુદાયને
શ્રી-લક્ષ્મી
સંપત્-સંપત્તિ
કીર્તિ-કીર્તિ-એક દિગ્વ્યાપી યશ
યશઃ-યશને-સર્વ દિગ્વ્યાપી યશ
વર્દ્ધન-વધારનારી.
જયદેવિ હે જયદેવી
વિજયસ્વ-તમે વિજય પામો.
સલિલ-જળ
અનલ-અગ્નિ
વિષ-ઝેર
વિષધર-સર્પ
રાજરોગ-લોભી રાજા, રોગ.
રણ-લડાઈના.
ભયતઃ-ભયથી
રાક્ષસ-રાક્ષસના.
રિપુગણ-શત્રુઓનો સમૂહ
મારી-મરકી
ચૌર-ચોર
ઈતિ-સાત ઈતિ (ભય)
શ્વાપદાદિભ્યઃ-ફાડી ખાનાર પ્રાણી વગેરેથી.
અથ-હવે
રક્ષ રક્ષ-રક્ષણ કરો રક્ષણ કરો.
સુશિવં-અતિશય નિરુપદ્રવપણું.
કુરુ કુરુ-કરો કરો.
શાન્તિં-કલ્યાણને.
ત્વં-તમે.

ધૃતિ એટલે સંતોષ, મતિ એટલે દીર્ઘદૃષ્ટિ

ભગવતિ-હે ભગવતિ.
ગુણવતિ-હે ગુણવાળી.
શિવશાંતિ-કલ્યાણ શાંતિ.
ઇહ-આ લોકમાં.
એવં-એવી રીતે
યશાક્ષર-જેના નામના અક્ષરોના.
પુરસ્સરં-મંત્રપૂર્વક.
સંસ્તુતા-સ્તુતિ કરેલી.

જિનશાસન-નિરતાનાં, શાંતિનતાનાં ચ જગતિ જનતાનામ્ ।। શ્રી-સંપત્કીર્તિયશોવર્દ્ધનિ ! જયદેવિ ! વિજયસ્વ ।। ૧૧ ।।

અર્થ—જિનશાસનને વિષે તત્પર અને શ્રી શાંતિનાથને નમસ્કાર કરનારા જગત મધ્યેના જનસમુદાયને લક્ષ્મી, સંપત્તિ, કીર્તિ અને યશને વધારનારી એવી હે જયાદેવી ! તમે જય પામો ! ૧૧

સલિલાનલવિષવિષધર,-દુષ્ટગ્રહરાજ-રોગરણભયતઃ ।। રાક્ષસરિપુગણમારી,-ચૌરેતિશ્વાપદાદિભ્યઃ[2] ।। ૧૨ ।।

---

* એક દેશવ્યાપી ખ્યાતિ તે કીર્તિ અને સર્વ દિશાવ્યાપી તે યશ. અથવા દાન-પુણ્ય કરવાથી પ્રખ્યાત થાય તે કીર્તિ અને પરાક્રમ વડે નામ થાય તે યશ.

૨ આદિ શબ્દથી ડાકિની, શાકિની, ભૂત વગેરે લેવા.

અર્થ—પાણી, અગ્નિ, ઝેર, સર્પ, માઠા ગ્રહ, રાજા, રોગ, લડાઇના ભયથકી (અને) રાક્ષસ શત્રુઓના સમૂહ, મરકી, ચોર, સાત [1]ઇતિ (ભય) અને મદોન્મત્ત ફાડી ખાનારા પ્રાણીઓ વગેરેના ભયથી. ૧૨

અથ રક્ષ રક્ષ સુશિવં, કુરુ કુરુ શાંતિં ચ કુરુ કુરુ સદેતિ ॥ તુષ્ટિં કુરુ કુરુ પુષ્ટિં, કુરુ કુરુ સ્વસ્તિં ચ કુરૂ કુરૂ ત્વમ્ ॥૧૩॥

અર્થ—હવે રક્ષણ કર, રક્ષણ કર, અતિશય નિરુપદ્રવપણું કર કર, વળી શાંતિ કર કર, અને નિરંતર એજ પ્રમાણે કર કર; તુષ્ટિ પુષ્ટિ અને કલ્યાણ કર કર, એટલા વાનાં તું કર ૧૩

ભગવતિ ! ગુણવતિ ! શિવશાંતિ-તુષ્ટિ-પુષ્ટિ-સ્વસ્તીહ કુરૂ કુરૂ જનાનામ્ ॥ ઓમિતિ નમો નમો હ્રૂઁ હ્રૂઁ હ્રૂઁ હ્રૂઃ યઃ ક્ષઃ હ્રૂઁ ફુટ્ ફુટ્ સ્વાહા ॥૧૪॥

---

૧ અતિવૃષ્ટિ (ઘણો વરસાદ,) અનાવૃષ્ટિ (વરસાદ ન થાય તે), ઉંદર, તીડ, પોપટ, સ્વચક્ર, (પોતાના રાજાના સૈન્યનો) ભય તથા પરચક્ર ભય એ સાત પ્રકારે ઇતિ જાણવી.

*હ્રૂઁ ફુટ્; ફુટ્ ફુટ્ સ્વાહા ઇતિ પાઠાંતરં.

અર્થ—હે ભગવતિ ! હે ગુણવતિ ! પૃથ્વીને વિષે તું મનુષ્યોને કલ્યાણ, શાંતિ તુષ્ટિ, પુષ્ટિ અને ક્ષેમ (કલ્યાણ) કર કર. જ્યોતિસ્વરૂપિણી એવી હે દેવી ! તને નમસ્કાર થાઓ. હ્રાઁ-હ્રીઁ-હ્રૂઁ-હ્રઃ-યઃ-ક્ષઃ-હ્રીઁ-ફુટ્-ફુટ્-સ્વાહા. આ સર્વે મંત્રાક્ષર છે. તેમાં પ્રથમના સાત શાંતિમંત્રના બીજ છે. અને બાકીના ત્રણ વિઘ્નના વિનાશ કરનારા મંત્રબીજ છે. ૧૪

એવં યન્નામાક્ષર,-પુરસ્સરં સંસ્તુતા જયાદેવી ॥ કુરુતે શાંતિં નમતાં (પાઠાંતરે-કુરુતે શાંતિનિમિત્તં) નમો નમઃ શાંતયે તસ્મૈ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ—એ પ્રમાણે જે (શાંતિનાથ)ના નામાક્ષર મંત્રપૂર્વક સ્તુતિ કરાયેલી એવી જયાનામની દેવી શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુને નમસ્કાર કરનારાઓને શાંતિ કરે છે (પાઠાંતરે શાંતિના હેતુને કરે છે) તે શાંતિનાથને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ. ૧૫

શબ્દાર્થ.

ઇતિ-એ પ્રમાણે
પૂર્વસૂરિ-પૂર્વાચાર્યોએ
દર્શિત-બતાવેલા.
મંત્રપદ-મંત્રના પદથી.
વિદર્ભિતઃ-ગર્ભિત એવું.
સ્તવઃ-સ્તવન.
શાંતેઃ-શાંતિનાથનું.
સલિલાદિ-જળ વિગેરેના
ભયવિનાશી-ભયનો નાશ કરનાર.
શાંત્યાદિકરઃ-શાંતિ વગેરેને કરનાર.

ભક્તિમતામ્-ભક્તિ કરનારા મનુષ્યોને.
યઃ-જે.
એનં-આ સ્તવને.
પઠતિ-ભણે છે.
સદા-હંમેશા.
શૃણોતિ-સાંભળે છે.
ભાવયતિ-મનમાં સ્મરે છે.
યથાયોગં-સાવધાન યોગ રાખીને.
હિ-અવશ્ય
શાંતિપદં-શાતિના સ્થાનને
યાયાત્-પામે
સૂરિઃશ્રીમાનદેવઃ-શ્રીમાનદેવસૂરિ.
ઉપસર્ગાઃ-ઉપમગો.
ક્ષયં-ક્ષયને.
યાંતિ-પામે છે
છિદ્યન્તે-છેદાય છે
વિઘ્ન-વિઘ્નરૂપ
વલ્લયઃ-વેલાઓ.
મનઃ-મન.
પ્રસન્નતાં-પ્રસન્નપણાને
એતિ-પામે છે.
પૂજ્યમાને-પુજન કરતા.
જિનેશ્વરે-જિનેશ્વરનું.
માંગલ્યં-મંગલરૂપ.

ઈતિ પૂર્વસૂરિદર્શિત,-મંત્રપદવિદર્ભિતઃ સ્તવઃ શાંતેઃ ॥ સલિલાદિભયવિનાશી, શાંત્યાદિકરશ્ચ ભક્તિમતામ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—એ પ્રમાણે પૂર્વાચાર્યે બતાવેલા એવા મંત્રના પદથી ગર્ભિત એવું શાતિનાથનું સ્તવન તે જલ પ્રમુખના ભયનો નાશ કરનાર છે અને ભક્તિ કરનારા મનુષ્યોને શાતિ આદિ સુખનું કરનાર છે

યશ્ચૈનં પઠતિ સદા, શૃણોતિ ભાવ-

યતિ વા યથાયોગમ્ ॥ સ હિ શાંતિપદં યાયાત્, (પાઠાંતરે-શિવશાંતિપદં યા-યાત્) સૂરિઃ શ્રીમાનદેવશ્ચ ॥૧૭॥

અર્થ—જે માણસ આ સ્તવનને નિરંતર ભણે છે સાવધાન ધ્યાન રાખી જે સાંભળે છે વા મનમાં સ્મરણ કરે છે તે માણસ અવશ્ય શાંતિપદ પામે (પાઠાંતરે-કલ્યાણ અને શાંતિનું સ્થાન પામે) અને માનદેવસૂરિ પણ તે પદ પામે. ૧૭

ઉપસર્ગાઃ ક્ષયં યાન્તિ, છિદ્યન્તે વિઘ્ન-વલ્લયઃ ॥ મનઃ પ્રસન્નતામેતિ, પૂજ્ય-માને જિનેશ્વરે ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—શ્રી જિનેશ્વર ભગવાન પૂજાતાં છતાં, ઉપસર્ગો નાશ પામે છે, વિઘ્નરૂપી વેલો કપાય છે, મન પ્રસન્નતાને પામે છે ૧૮

સર્વ-મંગલ-માંગલ્યં, સર્વ-કલ્યાણ-કારણમ્ ॥ પ્રધાનં સર્વધર્માણાં, જૈનં જયતિ શાસનમ્ ॥ ૧૯ ॥

---

૧ મન, વચન અને કાયા.

અર્થ—સર્વ મંગલોમાં માંગલિક, સર્વ કલ્યાણનું કા સર્વ ધર્મમાં મુખ્ય એવું જૈનશાસન જયવંતુ વર્તે છે.

ઇતિ શ્રી લઘુશાંતિ સ્તવ. ૪૩

---

૪૪. ચઉક્કસાય[1]

શબ્દાર્થ.

ચઉક્કસાય ચાર કષાય રૂપ	ભુવણત્તય-ત્રણ ભુવનના.
પડિમલ્લ-વેરીને.	સામિઉ-સ્વામિ.
ઉલ્લુરણ-ઉચ્છેદનાર.	જસુ-જેના.
દુજ્જય-દુર્જય.	તણુ-શરીરની.
મયણ-કામદેવના	કંતિ-કાંતિ.
બાણ-બાણને.	કડપ્પ-સમૂહ
મુસુમૂરણ-ભાંગનાર	સિણિદ્ધઉ-સ્નગ્ધ.
સરસ-રસવાલી-નીલી	સોહઇ-શોભે છે.
પિઅંગુ-રાયણ જેવા	ફણિ-ફેણનું.
વન્નુ-વર્ણવાળા.	મણિ-મણિ (રત્ન)
ગય-હાથી જેવી.	આલિદ્ધઉ-વ્યાપ્ત.
ગામિઉ-ગતિવાળા	નં-નિશ્ચે.
જયઉ-જયવંતા વર્તો	નવ-નવો.
પાસુ-પાર્શ્વનાથ.	જલહર-મેઘ

---

૧ ગાનીએ સઝ્ઝાયપોરિસિમાં આ સૂત્ર ચૈત્યવંદન તરીકે બોલવામાં આવે છે. દરેક શ્રાવક સંથારાપોરિસી ભણાવી શકતા નથી તેથી દેવસિ પ્રતિક્રમણના અંતે સામાયિક પારતી વખતે લોગસ્સ કહ્યા પછી કહેવાનો વિધિ શ્રાવકોને માટે છે.

તડિત્-વિજળી | જિણુ-જિન
લય-લતા | પાસુ-પાર્શ્વનાથ
લચ્છિઉ-સહિત | પયચ્છઉ-આપો
સો-તે | વંછિઉ-વંછિત

ચઉક્કસાયપડિમલ્લુલ્લૂરણુ, દુજ્જય-
મયણુબાણુમુસુમૂરણુ, ॥ સરસપિયંગુ-
વન્નુ ગયગામિઉ, જયઉ પાસુ ભુવણ-
ત્તયસામિઉ ॥ ૨ ॥

અર્થ—ચાર કષાયરૂપ વૈરીના ઉચ્છેદનાર; દુઃખે જિતાય એવા કામદેવના બાણુને તોડનાર, સ્નિગ્ધ નીલી એવી રાયણુના (જેવા શરીરના) વર્ણવાળા; અને હસ્તિની જેવી ગતિવાળા ત્રણ ભુવનના સ્વામી શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ જયવંતા વર્તો. ૧

જસુ તણુકંતિકડપ્પ સિણિદ્ધઉ, સોહઇ ફણિમણિકિરણાલિદ્ધઉ[1] ॥ નં નવ-
જલહર-તડિલ્લય-લંછિઉ, સો જિણુ
પાસુ પયચ્છઉ વંછિઉ ॥ ૨ ॥

અર્થ—જેના શરીરની કાન્તિનો સમૂહ સ્નિગ્ધ છે, વળી જે નાગેન્દ્રની ફણાની ઉપર રહેલા મણિના કિરણોથી વ્યાપ્ત

---

૧ હુદ્ધઉ ઇતિ પાઠાન્તરં.

છે વળી જે જિનજીની લતાએ કરી ગહિત એવા નવા મેઘની જેવા શોભે છે; તે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુ મારા વાંછિત પૂર્ણ કરો. ૨

---

૪૫. [1] ભરહેસરની સજઝાય

ભરહેસર બાહુબલી, અભયકુમારો અ ઢંઢણકુમારો ॥ સિરિઓ અણિઆ-ઉત્તો, અઈમુત્તો નાગદત્તો અ ॥૧॥

અર્થ—શ્રી ભરતેશ્વર, બાહુબલજી, અભયકુમાર તથા ઢંઢણકુમાર, શ્રી સ્થૂલભદ્રજીના નાનાભાઈ શ્રીયક, અન્નિકાપુત્ર આચાર્ય, અતિમુક્તકુમાર તથા નાગદત્ત ૧

મેઅજ્જ થૂલભદ્દો, વયરરિસી નંદિ-સેણ સીહગિરી ॥ કયવન્નો અ સુકોસલ, પુંડરીઓ કેસી કરકંડૂ ॥ ૨ ॥

અર્થ—મેતાર્યમુનિ, સ્થૂલભદ્રજી, વજ્રઋષિ, નંદિષેણજી, સિંહગિરી મહારાજ (શ્રી વજ્રસ્વામીના ગુરુ), કૃતપુણ્ય કુમાર સુકોશલમુનિ, પુંડરીકસ્વામી કેશીકુમાર, કરકંડુ પ્રત્યેકબુદ્ધ ૨

---

[1] આ સજ્ઝાયમાં શીલવ્રતને દૃઢતાથી પાળનાર ઉત્તમ સત્ત્વશાળી પુરુષો અને સતીઓનું નામોચ્ચારપૂર્વક સ્મરણ થાય છે.

હલ્લ વિહલ્લ સુદંસણ સાલ મહા-
સાલ સાલિભદ્દો અ ॥ ભદ્દો દસન્નભદ્દો
પસન્નચંદો અ જસભદ્દો ॥ ૩ ॥

અર્થ—હલ્લ અને વિહલ્લ બંને શ્રેણિકના પુત્રઃ સુદર્શન શેઠ, શાલમુનિ, મહાશાલમુનિ, શાલિભદ્ર (પ્રસિદ્ધ ભોગી,) ભદ્રબાહુસ્વામી, દશાર્ણભદ્ર, પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ તથા શ્રી યશોભદ્રસૂરિ.

જંબુપહૂ વંકચૂલો, ગયસુકુમાલો
અવંતિસુકુમાલો ॥ ધન્નો ઇલાઇપુત્તો,
ચિલાઇપુત્તો અ બાહુમુણી ॥ ૪ ॥

અર્થ—જંબૂસ્વામી, વંકચૂલ રાજકુમાર, ગજસુકુમાલ, અવન્તિસુકુમાલ, ધન્નાશેઠ, ઈલાચી ? ચિલાતીપુત્ર અને યુગબાહુ મુનિ ૪

અર્થ—યક્ષા, યક્ષદત્તા, ભૂતા તથા વળી નિશ્ચયથી ભૂતદત્તા, સેણા, વેણા, રેણા, આ સાત સ્થૂલભદ્રની બહેનો છે. ૧૨

ઇચ્ચાઇ મહાસઇઓ, જયંતિ અકલંકસીલકલિઆઓ ॥ અજ્જવિ વજ્જઇ જાસિં, જસપડહો તિહુઅણે સયલે ॥૧૩॥

અર્થ—ઇત્યાદિ મોટી સતીઓ નિર્મલ શિયળગુણે કરી સહિત જયવંતી વર્તે છે વળી આજ પણ સકલ ત્રિભુવનને વિષે જેઓના યશનો ડંકો વાગે છે. ૧૩

ઇતિ ભરહેસર સજ્ઝાય. ૪૫

૪૬. તીર્થવંદના*

સકલ તીર્થ વંદું કરજોડ, જિનવર નામે મંગલ કોડ ॥ પહેલે સ્વર્ગે લાખ બત્રીશ, જિનવર ચૈત્ય નમું નિશદિશ ॥૧॥ બીજે લાખ અઠ્ઠાવીશ કહ્યાં,

* આ તીર્થ[illegible] આ સૂત્રની ભાષા [illegible] હોવાથી સુગમ છે માટે [illegible] કર્યો [illegible] જેના [illegible] મા[illegible] [illegible] જિનચૈત્યોને વંદના કરાય છે

ત્રીજે બાર લાખ સદ્દહ્યાં ॥ ચોથે સ્વર્ગે અડ લખ ધાર, પાંચમે વંદું લાખ જ ચાર ॥૨॥ છટ્ઠે સ્વર્ગે સહસ પચાસ, સાતમે ચાલીશ સહસ પ્રાસાદ ॥ આઠમે સ્વર્ગે છ હજાર, નવ દશમે વંદું શત ચાર ॥૩॥ અગ્યાર બારમેં ત્રણશેં સાર, નવ ગ્રૈવેયકે ત્રણશેં અઢાર ॥ પાંચ અનુત્તર સર્વે મળી, લાખ ચોરાશી અધિકા વળી ॥૪॥ સહસ સત્તાણું ત્રેવીશ સાર, જિનવરભવનતણો અધિકાર ॥ લાંબાં સો જોજન વિસ્તાર, પચાસ ઉંચાં બહોંતેર ધાર ॥ ૫ ॥ એકસો એંશી બિંબ પ્રમાણ, [1]સભા-

૧ બાર દેવલોક સુધીના ઇંદ્રોને, દરેક વિમાને ૧ મજ્જન સભા, ૨ અલંકાર સભા. ૩ જ્ઞાન સભા. ૪ સિદ્ધાયતન સભા અને ૫ વ્યવસાય સભા એમ પાંચ પાંચ સભા હોય છે દરેક સભા ત્રણ ત્રણ દ્વારવાળી હોય છે અને દરેક દ્વારે એકેક મુખમંડપ એટલે ચાર

૧૨

સહિત એક ચૈત્યે જાણુ ।। સો ક્રો
બાવન ક્રોડ સંભાલ, લાખ ચોરાણુ
સહસ ચોંઆલ ।।૬।। સાતશેં ઉપ
સાઠ વિશાલ, સવિ બિંબ પ્રણમું ત્રણ
કાલ ।। સાત ક્રોડ ને બહોંતેર લાખ
ભવનપતિમાં દેવલ ભાખ ।।૭।। એકસે
એંશી બિંબ પ્રમાણ, એક એક ચૈત્યે
સંખ્યા જાણ ।। તેરશેં ક્રોડ, નેવ્યાસી
ક્રોડ, સાઠ લાખ વંદું કર જોડ ।।૮।।
બત્રાશેં ને ઓગણસાઠ, તીર્છાલોકમાં

ચાર પ્રતિમાજી હોય એટલે એક સભાના ૧૨ માટે ૫ સભાના ૬
પ્રતિમાજી મહારાજ થયા મૂલ ચૈત્ય ત્રણ દ્વારવાળાં હોય છે તેન
ગભારામાં ૧૦૮ પ્રતિમાજી અને ત્રણ દ્વારના ત્રણ ચોમુખજીના ૧
મળી ૧૨૦ પ્રતિમાજી તેમાં હોય તેમા પાચ સભાના ૬૦ મેળવત
૧૮૦ પ્રતિમાજી સભા સહિત એક ચૈત્યમા સમજવાં નવ ગ્રૈવે
અને પાચ અનુત્તરમાં ઇંદ્રો નથી તેથી સભાઓ નથી, માટે ત્યાંન
૩૨૩ ચૈત્યોમા ૧૨૦ પ્રતિમાજી દરેકના ગણવા અને ૮૪૯૬૭૦
ચૈત્યમા ૧૮૦ પ્રતિમાજી દરેકમા ગણવા જેથી અહીં બતાવેલ સંખ્ય
મળી રહેશે.

ચૈત્યનો પાઠ ॥ [2]ત્રણ લાખ ચોરાણું
હજાર ત્રણશેં વીશ તે બિંબ જુહાર
॥૯॥ વ્યંતર જ્યોતિષીમાં વળી જેહ-
શાશ્વતા જિન વંદું તેહ ॥ ઋષભ ચંદ્રા-
નન વારિષેણ, વર્દ્ધમાન નામે ગુણસેણ
॥૧૦॥ સમેતશિખર વંદું જિન વીશ,
અષ્ટાપદ વંદું ચોવીશ ॥ વિમલાચલ ને
ગઢ ગિરનાર, આબુ ઉપર જિનવર
જુહાર ॥ ૧૧ ॥ શંખેશ્વર કેસરિયો
સાર, તારંગે શ્રી અજિત જુહાર ॥
અંતરિક્ષ વરકાણો પાર્શ્વ, જીરાવલો ને
થંભણપાસ ॥૧૨॥ ગામ નગર પુર
પાટણ જેહ, જિનવર ચૈત્ય નમું ગુણ-

---

૧ તીર્છી લોકમાં નંદીશ્વરદ્વીપના ૫૨ (બાવન) ચૈત્ય, રૂચકદ્વીપના ૪ ચૈત્ય અને કુંડલદ્વીપના ૪, ... ૧૦ ... એ રીતે બધાંનાં ૩૨૫૯ ચૈત્ય ... તેમાં ... વાળાઓમાં ૩૨૪ અને ... ૧૨૦ પ્રતિમાઓ છે

ગેહ ॥ વિહરમાન વંદું જિન વીશ. સિદ્ધ અનંત નમું નિશદિશ ॥૧૩॥ અઢીદ્વીપમાં જે અણગાર, અઢાર સહસ શીલાંગના ધાર ॥ પંચ મહાવ્રત સમિતિ સાર, પાલે પલાવે પંચાચાર ॥૧૪॥ બાહ્ય અભ્યંતર તપ ઉજમાલ, તે મુનિ વંદું ગુણમણિમાલ ॥ નિત નિત ઉઠી કીર્તિ કરું, જીવ કહે ભવસાયર તરું ॥૧૫॥

---

૪૭ ×મન્નહ જિણાણં સજ્ઝાય.

મન્નહ-માનવી.
જિણાણં-જિનેશ્વરની.
આણં-આજ્ઞા.
મિચ્છં-મિથ્યાત્વનો.
પરિહરહ-ત્યાગ કરવો.

ધરહ-ધારવું
સમ્મત્તં-સમકિતને.
છવ્વિહ-છ વિધ, છ પ્રકારના.
આવસ્સયંમિ-આવશ્યકને વિષે
ઉજ્જુત્તો-ઉદ્યમવંત.

× આ સજ્ઝાયમાં શ્રાવકને યોગ્ય સદાચારના છત્રીશ પ્રકારના કૃત્યોનું વર્ણન છે. દરેક શ્રાવકે તે કરવામાં યથાશક્તિ ઉદ્યમવંત થવાની જરૂર છે.

હોઇ-હોય
પઇદિવસં-પ્રતિદિવસ, હમેશા.
પવ્વેસુ-પર્વ દિવસે
પોસહવયં-પૌષધવ્રત
દાણ-સુપાત્રે દાન કરવું.
સીલ-શિયળ પાળવું
તવો-તપ કરવો.
ભાવો-ભાવના.
સજ્ઝાય-સ્વાધ્યાય
નમુક્કારો-નમસ્કાર.
પરોવયારો-પરોપકાર.
અ-વળી
જયણા-યતના, રક્ષા
જિણપૂઆ-જિનપૂજા
જિણથુણણં-જિનેશ્વરની સ્તુતિ
ગુરુથુઅ-ગુરુસ્તુતિ
સાહમ્મિઆણ-સાધર્મિકોનું
વચ્છલ્લં-વાત્સલ્ય
વવહારસ્સ-વ્યવહારની
સુદ્ધી-શુદ્ધિ
રહજત્તા-રથયાત્રા.
તિત્થજત્તા-તીર્થયાત્રા
ઉવસમ-ઉપશમ.

વિવેગ-વિવેક
સંવર-સંવર.
ભાસાસમિઇ-ભાષાસમિતિ.
છજીવ-છકાય જીવની
કરુણા-દયા
ધમ્મિઅજણ-ધાર્મિકજનનો
સંસગ્ગો-સંસર્ગ, હવાસસ
કરણ-ઇન્દ્રિયોનું.
દમો-દમન
ચરણ-ચારિત્રનો
પરિણામો-પરિણામ.
સંઘોવરિ-સંઘની ઉપર
બહુમાણો-બહુમાન.
પુત્થય-પુસ્તક.
લિહણં-લખાવવું.
પભાવણા-પ્રભાવના
તિત્થે-તીર્થમાં
સડ્ઢાણ-શ્રાવકના.
કિચ્ચ-કૃત્ય
એયં-એ
નિચ્ચં-નિત્ય
સુગુરુ-સદ્ગુરુના
ઉવએસેણં-ઉપદેશવડે

[1]મન્નહ જિણાણં આણં, મિચ્છં પરિ-

---

૧ મન્નહ જિણાણમાણં ઇતિ પાઠાંતરં.

હરહ ધરહ સમ્મત્તં ॥ છવ્વિહ-આવસ્સ-
યંમિ 'ઉજ્જુત્તો હોઈ પઈદિવસં ॥૧॥

અર્થ—જિનેશ્વર ભગવાનની આજ્ઞા માનવી, મિથ્યાત્વનો ત્યાગ કરવો, સમ્યક્ત્વ ધારણ કરવું, છ પ્રકારના આવશ્યકમાં પ્રતિદિવસ ઉદ્યમવંત થવું. ૧

પવ્વેસુ પોસહવયં, દાણં સીલં તવો
અ ભાવો અ ॥ સજ્ઝાય નમુક્કારો, પરો-
વયારો અ જયણા અ ॥૨॥

અર્થ—પર્વ દિવસને વિષે પોસહ વ્રત કરવું, દાન, શિયળ તપ અને ભાવના, સ્વાધ્યાય, નમસ્કાર અને પરોપકાર તથા જયણા રાખવી. ૨

જિણપૂઆ જિણથુણણં, ગુરુથુઅ સા-
હમ્મિઆણ વચ્છલ્લં ॥ વવહારસ્સ ય
સુદ્ધી, રહજત્તા તિત્થજત્તા ય ॥૩॥

અર્થ—જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજા, જિનેશ્વર ભગવાનની સ્તુતિ, ગુરુની સ્તુતિ, અને સાધર્મીને વિષે વાત્સલ્ય. વ્યવહારની શુદ્ધિ, રથયાત્રા અને તીર્થયાત્રા ૩

---

૧ 'ઉજ્જુત્તા હોહ' ઇતિ પાઠાંતર.

ઉવસમ [1]વિવેગ સંવર, ભાસાસમિઈ
[2]છજીવકરુણા ય ॥ ધમ્મિઅજણસંસ-
ગ્ગો, કરણદમો ચરણપરિણામો ॥૪॥

અર્થ—ઉપશમ, વિવેક, સંવર, ભાષાસમિતિ અને ષટ્કાય જીવની દયા, ધાર્મિક માણસનો સંસર્ગ, ઇંદ્રિયોનું દમન અને ચારિત્રનો પરિણામ. ૪

સંઘોવરિ બહુમાણો, પુત્થયલિહણં
પભાવણા તિત્થે ॥સડ્ઢાણ કિચ્ચ-એઅં
નિચ્ચં સુગુરૂવએસેણં ॥૫॥

અર્થ—શ્રી સંઘ ઉપર બહુમાન રાખવું. પુસ્તક લખાવવા અને તીર્થની પ્રભાવના કરવી, શ્રાવકનાં આ કૃત્ય છે, તે નિરંતર સગ્ગુરુના ઉપદેશથી જાણવાં.

૪૮ પોસહનું પચ્ચક્ખાણું[1]

કરેમિ *ભંતે! પોસહં, આહારપોસહં દેસઓ સવ્વઓ, સરીરસક્કાર-પોસહં

---

૧ આ સૂત્ર વડે પોસહનું પચ્ચક્ખાણુ લેવાય છે. પ્રત્યાખ્યાન શબ્દનો અર્થ ત્યાગ કરવું અને પાલવું-સેવન કરવું, એમ બંને પ્રકારે થાય છે. તેથી **આહારપોસહં** એટલે આહારનો ત્યાગ કરવા રૂપ પોસહ કરું છું એમ અર્થ થાય છે. તેવી જ રીતે **સરીરસક્કાર પોસહં** એટલે શરીરની શોભા ન કરવા રૂપ પોસહ કરું છું. એ બંને બાબત ત્યાગ કરવાની છે. **બંભચેરપોસહં** અને **અવ્વાવારપોસહં** એટલે બ્રહ્મચર્યને પાળવારૂપ અને અવ્યાપાર (મન, વચન અને કાયાના સાવદ્ય યોગ અકરણરૂપ)ને પાળવારૂપ પોસહ કરું છું એમ બને પદનો અર્થ પાલન કરવાનો થાય છે. સામાયિક અને પોસહમા ત્રણ કાળ સબંધી પચ્ચક્ખાણુ થાય છે તે આ પ્રમાણે-**કરેમિ** પદ વડે વર્તમાન કાળે સાવદ્ય યોગનો ત્યાગ કરવા રૂપ પચ્ચક્ખાણુ થાય છે. **તસ્સ** પદ વડે અતીતકાળે (ભૂતકાળે) કરેલા સાવદ્ય યોગનું પ્રતિક્રમણુ થાય છે. અને પોસહમા ઠામિ પદ વડે અનાગત કાળે બે બાબતનો ત્યાગ અને બે બાબતનું પાલન કરીશ એ પ્રકારનો (ધર્મની પુષ્ટિ આપે તે) પોસહ કરીશ એમ પચ્ચક્ખાણુ કરાય છે.

* **ભંતે** એ પદના ભદંત (કલ્યાણુકારી). ભયાન્ત (ભયનો અંત કરનાર) અને ભવાન્ત (ભવનો અંત કરનાર) એવા ત્રણુ અર્થ થાય છે, **ભંતે** એ પ્રકારે ભગવતને આમન્ત્રણુ કરવા વડે કરીને ગુરુકુલવાસનું સુચન થાય છે. અર્થાત્ સાધુઓએ ગુરુનિશ્રામા રહેવું અને ગૃહસ્થે ગુરુ મહારાજ પાસે સામાયિક ઉચ્ચરવું.

સઽ્વઓ, બંભચેર–પોસહં સઽ્વઓ, અઽ્વાવારપોસહં સઽ્વઓ, ચઉવ્વિહં પોસહં ઠામિ, જાવ દિવસં અહોરત્તં પજ્જુવાસામિ ॥

અર્થ—હે ભગવંત ! હું પોસહ કરું છું, આહારત્યાગ કરવાનો પોસહ દેશથી વા સર્વથી, શરીરસત્કાર ન કરવાનો પોસહ સર્વથી. બ્રહ્મચર્યનો પોસહ સર્વથી, અવ્યાપારનો પોસહ સર્વથી આ ચાર પ્રકારના પોસહને હું કરું છું, તે આખો દિવસ અથવા રાત અને દિવસ પાળું ત્યાં સુધી

દુવિહં તિવિહેણં, મણેણં, વાયાએ કાએણં, ન કરેમિ ન કારવેમિ, તસ્સ ભંતે! પડિક્કમામિ, નિંદામિ ગરિહામિ, અપ્પાણં વોસિરામિ ॥૧॥

અર્થ—બે પ્રકાર અને ત્રણ પ્રકારે, મન વચન અને કાયા વડે એમ ત્રણે પ્રકારે, ન કરું તથા ન કરાવું એમ બે પ્રકારે, હે ભગવંત ! તે (અતીતકાળના પાપ)ને હું પ્રતિક્રમું છું, આત્માની સાખે નિંદું છું. ગુરુની સાખે ગર્હું છું અને આત્માને વોસિરાવું છું. ૧

૫૩ ગુરુવંદન કરવાનો વિધિ

પ્રથમ બે ખમાસમણ દઇ નીચે મુજબ સુખ-શાતા પુછવી. ઇચ્છકાર સુહરાઇ, સુહદેવસિ[1] સુખતપ, શરીર નિરાબાધ સુખ સંજમજાત્રા નિર્વહો છોજી? સ્વામિ શાતા છે જી? ભાતપાણીનો લાભ દેજોજી."

પછી ખમાસમણ દઇ ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ અબ્ભુટ્ઠિઓમિ અબ્ભિંતર રાઇયં[3] ખામેઉં? કહી, અબ્ભુટ્ઠિઓ કહેવો.

૫૪ દેવસિ પ્રતિક્રમણનો વિધિ

પ્રથમ પૂર્વની રીતિએ સામાયિક લેવું પછી પાણી વાપર્યું હોય તો ખમાસમણ દઇ "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ મુહપત્તિ પડિલેહું? ઇચ્છં" એમ કહી બેસીને ફક્ત મુહપત્તિ પડિલેહવી અને જો આહાર વાપર્યો હોય તો બે વાંદણાં દેવાં; ત્યા બીજા વાંદણામા 'આવસ્સિઆએ' એ પદ ન કહેવુ. અવગ્રહમાં જ ઊભા રહીને 'ઇચ્છકારી ભગ૦ પસાય કરી પચ્ચક્ખાણનો આદેશ દેશોજી' એમ કહેવુ. પછી વડીલ પચ્ચક્ખાણ કરાવે યા પોતે યથાશક્તિ પચ્ચક્ખાણ કરે. પછી ખમાસમણ દઇ ઊભા થઇ "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ ચૈત્યવંદન કરું?" એમ કહેવુ; પછી બેસીને વડીલ ચૈત્યવંદન કહે. વડીલ ન હોય તો પંચાગ પ્રણિપાતથી (બંને ઢીંચણ જમીન ઉપર સ્થાપી) પોતે કહે. પછી 'જંકિંચિ'

---

૧ સવાર પહેલાના વખતમા કહેવુ ૨ બપોર પછીના વખતમા કહેવુ. ૩ બપોર પછીના વખતમા દેવસિયં કહેવુ.

કહેવું. પછી નમુત્થુણં કહી, ઉભા થઇ અરિહંત ચેઇઆણં કહી અન્નત્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી પારી નમોઽર્હત૦ કહી પહેલી થોય કહેવી, પછી લોગસ્સ, સવ્વલોએ અરિહંત ચેઇઆણં, અન્નત્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, બીજી થોય કહેવી. પુક્ખરવરદી, સુઅસ્સ ભગવઓ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં વંદણવત્તિઆએ૦ કહી, અન્નત્થ૦ કહી, એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી ત્રીજી થોય કહેવી. પછી સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં કહી, વેયાવચ્ચગરાણં૦ અન્નત્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી નમોઽર્હત૦ કહી ચોથી થોય કહેવી. પછી બેસીને નમુત્થુણં કહેવું. પછી ઉભા થઇ ચાર ખમાસમણ દેવાપૂર્વક 'ભગવાનહં', આચાર્યહં, ઉપાધ્યાયહં, સર્વ સાધુહં', એમ કહેવું, પછી 'ઇચ્છાકારિ સમસ્ત શ્રાવકને વાંદું, એમ કહેવુ પછી 'ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ દેવસિઅ પડિક્કમણે ઠાઉં ? ઇચ્છં ? એ આદેશ માગીને બેસી જમણો હાથ ચરવળા ઉપર યા ભૂમિ ઉપર સ્થાપી 'સવ્વસ્સવિ દેવસિઅ દુચ્ચિંતિઅ, દુબ્ભાસિઅ, દુચ્ચિટ્ઠિઅ મિચ્છામિ દુક્કડં" એ પાઠ કહેવો. (પ્રતિક્રમણમાં દરેક આદેશ વડીલ જ માગે, તે ન હોય તો શ્રાવક પોતે માગે. આ વાત પીઠિકારૂપે સર્વત્ર યોજવી.) પછી ઉભા થઇ કરેમિ ભંતે૦ ઇચ્છામિ ઠામિ કાઉસ્સગ્ગં જો મે દેવસિઓ અઇઆરો૦ કહી તસ્સઉત્તરી૦ અન્નત્થ૦ કહી અતિચારની આઠ ગાથાનો અને તે ન આવડે તો આઠ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી. પારી. પ્રગટ લોગસ્સ કહેવો. પછી બેસીને ત્રીજા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહવી પછી ઉભા થઇને બે વાંદણાં દેવા. તેમાં બીજા વાંદણા વખતે અવગ્રહ બહાર નીકળવું નહિ બીજું વાંદણું પુરું થયે 'ઇચ્છા૦ સં૦ ભ૦ દેવસિય આલોઉં ? ઇચ્છં' કહી જો મે

દેવસિઓ અઇઆરોનો પાઠ કહેવો. પછી 'સાત લાખ' અને 'અઢાર પાપસ્થાનક' કહેવા. પછી 'સવ્વસ્સવિ, દેવસિઅ, દુચ્ચિંતિય દુબ્ભાસિય દુચ્ચિટ્ઠિય ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ ઇચ્છં તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં'' એમ કહી વીરાસને અથવા ન આવડે તો જમણો ઢીચણ ઉંચો રાખી એક નવકાર, કરેમિભંતે૦ કહી, ઇચ્છામિ પડિક્કમિઉં, જો મે દેવસિઓ અઇઆરો કહી સંપૂર્ણ વંદિત્તુ કહેવું; પણ તેમાં 'તસ્સ ધમ્મસ્સ કેવલિપન્નત્તસ્સ અબ્ભુટ્ઠિઓમિ' એ પદ બોલતાં ઉભા થવું અને અવગ્રહની બહાર જઇને વંદિત્તુ પૂરું કરવું. પછી બે વાંદણાં દેવાં. બીજા વાંદણામાં અવગ્રહમાં ઉભા હોઇએ ત્યાં 'ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ અબ્ભુટ્ઠિઓમિ અબ્ભિંતર દેવસિઅં ખામેઉં? ઇચ્છં ખામેમિ દેવસિઅં' કહીને જમણો હાથ ચરવળા ઉપર સ્થાપી જંકિંચિ અપત્તિઅં ઇત્યાદિ પાઠ બોલતાં અબ્ભુટ્ઠિઓ ખામવો પછી અવગ્રહ બહાર નીકળીને વાંદણાં દેવા. બીજું વાંદણું પુરું થાય ત્યારે અવગ્રહની બહાર નીકળી આયરિય ઉવજ્ઝાએ' કહેવું. પછી કરેમિભંતે૦ ઇચ્છામિ ઠામિ૦ તસ્સ ઉત્તરી૦ અન્નત્થ૦ કહી બે લોગસ્સ અથવા ન આવડે તો આઠ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરવો. [શાંતિ કે ખરાબ સ્વપ્નના કાઉસ્સગ્ગ સિવાય બીજી બધી જગ્યાએ લોગસ્સના જ્યાં જ્યાં કાઉસ્સગ્ગ આવે ત્યાં ત્યા ચંદેસુ નિમ્મલયરા સુધી જ ગણવાનું ધ્યાનમાં રાખવું.] પછી પારીને લોગસ્સ, સવ્વલોએ અરિહંત ચેઇ૦ અન્નત્થ૦ કહી; એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી પારી, પુક્ખરવરદી૦ સુઅસ્સ ભગવઓ કરેમિ કાઉ૦ વંદણ૦ કહી, અન્નત્થ કહી એક લોગસ્સનો યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં કહેવું. પછી ''સુઅદેવયાએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં અન્નત્થ૦''

કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, નમોઽર્હત્૦ કહી પુરૂષ શ્રુતદેવતાની થોય [અહીં સ્ત્રી હોય તો તે કમલ-દલની સ્તુતિ કહે.] કહેવી. પછી 'ખિત્તદેવયાએ કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં' અન્નત્થ૦ કહી એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી. નમોઽર્હત્૦ કહી જીસે ખિત્તે સાહૂ૦ની થોય કહેવી. [અહીં પણ સ્ત્રી હોય તો તે યસ્યાઃ ક્ષેત્ર'ની થોય કહે. પછી એક નવકાર ગણી બેસીને મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી બે વાંદણાં દેવાં. પછી અવગ્રહમાં જ ઊભા ઊભા "સામા-યિક, ચઉવ્વિસત્થો, વાંદણાં, પડિક્કમણું, કાઉસ્સગ્ગ પચ્ચ-ક્ખાણ કર્યું છે જી. ઇચ્છામો અણુસટ્ઠિં" એમ કહી. બેસીને નમો ખમાસમણાણં, નમોઽર્હત્૦ ઇત્યાદિ" પાઠ કહી નમોઽસ્તુ વર્દ્ધમાનાય૦ કહેવું. [અહીં સ્ત્રી હોય તો તે સંસારદાવા૦ની ત્રણ થોય કહે.] પછી નમુત્થુણં કહી "ઇચ્છાકારેણ સંદિ૦ ભગ૦ સ્તવન ભણું? ઇચ્છં" કહી સ્તવન કહેવું. [સ્તવન પૂર્વાચાર્યનું બનાવેલું [illegible] ઓછા પાંચ ગાથાનું હોવું જોઇએ] પછી 'વરકનક' કહી [illegible] ભગવાનાદિ વાંદે. ભગવાનહં વગેરે કહી, [illegible] આલાવે કરવું. પછી [illegible] ચરવળા વા ભૂમિપર સ્થાપી અડ્ઢાઇજ્જેસુ કહેવું. પછી ઊભા થઇ ઇચ્છાકા૦ સંદિ૦ દેવસિઅપાયચ્છિત્તવિસોહણત્થં કાઉસ્સગ્ગ કરું? ઇચ્છં દેવસિઅપાયચ્છિત્તવિસોહણત્થં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં અન્નત્થ૦ કહી ચાર લોગસ્સ યા સોળ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી પારી. પ્રગટ લોગસ્સ કહેવો. પછી [illegible] [illegible] [illegible] સ્થાપેલ [illegible] એક નવકાર [illegible] [illegible] [illegible]

કાર ગણી ઉભા થઈ ખમાસમણ દઇ "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ દુક્ખક્ખય કમ્મક્ખય નિમિત્તં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં" એમ કહી અન્નત્થ૦ કહી સંપૂર્ણ ચાર લોગસ્સ યા સોળ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી. પારી, નમોઽર્હત્ કહી, એક જણ 'લઘુશાંતિ' કહે અને બીજા કાઉસ્સગ્ગમાં સાંભળે. પછી કાઉસ્સગ્ગ પારી, લોગસ્સ કહી, ખમાસમણ દઇ ઇરિયાવહી, તસ્સ ઉત્તરી, અન્નત્થ૦ કહી, એક લોગસ્સ યા ચાર નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારી, લોગસ્સ કહેવો. પછી બેસી ચઉક્કસાય, જંકિંચિ, નમુત્થુણં, જાવંતિ ચેઇયાઇં કહી, ખમાસમણ દઇ જાવંત કેવિ સાહૂ, નમોઽર્હત્૦ ઉવસગ્ગહરં કહી બે હાથ લલાટે લગાડી જયવીયરાય કહી ખમાસમણ દઇ "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ મુહપત્તિ પડિલેહું? ઇચ્છં" કહી મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી ઉભા થઇ બે ખમાસમણ દેવા પૂર્વક "ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ સામાયિક પારું?" "યથાશક્તિ" તથા ઇચ્છા૦ સંદિ૦ ભગ૦ સામાયિક પાર્યું "તહત્તિ કહી, સામાયિક પારવાની વિધિ પ્રમાણે સામાઇઅવયજુત્તો કહેવા પર્યંત સર્વ કહેવું. પછી સ્થાપના સ્થાપી હોય તો જમણો હાથ અવળો સ્થાપનાજી સન્મુખ રાખી એક નવકાર ગણવો.

---

૫૫. અથ રાઈ પ્રતિક્રમણ વિધિ.

પ્રથમ પૂર્વ રીતિએ સામાયિક લેવું. પછી ખમાસમણ દઈ "ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્ કુસુમિણ દુસુમિણ ઉહડા-વણી રાઇ પાયચ્છિત્ત વિસોહણત્થં કાઉસ્સગ્ગ કરૂં? ઇચ્છં કુસુમિણદુસુમિણ કહી, અન્નત્થ૦ કહી, કામભોગાદિનાં તે

"અબ્ભુટ્ઠિઓમિ" પદ કહેતાં ઉભા થઇ વંદિત્તુ પૂરું કરી વાંદણાં બે દેવાં. પછી અવગ્રહમાં જ રહી. આદેશ માગી, અબ્ભુટ્ઠિઓ૦ ખામીને અવગ્રહ બહાર નીકળી, વાંદણા બે દેવાં પછી આયરિઅ ઉવજ્ઝાએ૦ કહેવું. પછી કરેમિભંતે ઇચ્છામિ ઠામિ તસ્સ૦ અન્નત્થ૦ કહી સોળ નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી [અત્ર તપચિંતામણીનો કાઉસ્સગ્ગ કરવાનો છે] પારી, પ્રગટ લોગસ્સ કહી બેસીને છઠ્ઠા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહી, ઉભા થઇને વાંદણાં બે દેવાં. પછી અવગ્રહની અંદર રહીને 'સકલતીર્થ' કહેવું પછી આદેશ માગી યથાશક્તિ પચ્ચક્ખાણ કરવું, પછી છ આવશ્યક દેવસિઅની પેઠે સંભારવા. પછી "ઇચ્છામો અણુસટ્ઠિં" કહી બેસીને નમો ખમાસમણાણં નમોઽર્હત્૦ કહી વિશાલ લોચનદલં૦ કહેવું, [અહીં સ્ત્રીઓ સંસારદાવાની ત્રણ થોય કહેવી,] પછી બેસીને નમુત્થુણં કહી ભગવાનાદિ ચારને થોભવંદન કરવું. પછી જમણો હાથ ઉપધિ ઉપર સ્થાપી અડ્ઢાઇજ્જેસુ કહેવું. પછી બંને ઢીંચણ ભૂમિ પર સ્થાપી ઇશાનકોણ સન્મુખ બેસી યા તે દિશા મનમાં ચિંતવીને ખમાસમણ દઇ શ્રી સીમંધર સ્વામીનું ચૈત્યવંદન, સ્તવન, જયવીયરાય થોય પર્યંત વિધિપૂર્વક કરવું. તેમાં અરિહંત ચેઇયાણં થી ઉભા થઇને વિધિ કરવી. તેજ પ્રમાણે ખમાસમણ દઇ શ્રી સિદ્ધાચલજીનું ચૈત્યવંદન, સ્તવન, જયવીયરાય, થોય પર્યંત વિધિપૂર્વક કરવું. પછી સામાયિક પારવાના વિધિની રીતિએ સામાયિક પારવું.

તા૦ ક૦ ગુરુમહારાજ હોય ત્યારે તેઓ જેમ આદેશ માગે છે—તેઓ કાઉસ્સગ્ગ પારે ત્યારે આપણે પારીએ છીએ, કંઇ સૂત્ર કહેવું હોય ત્યારે તેઓની પાસે કહેવાનો

આદેશ માગીએ છીએ, તેજ પ્રકારે તેમને વિરહે કરેમિ ભંતે ઉચ્ચરાવનાર જ્ઞાનવૃદ્ધ તપોવૃદ્ધ વ્રતવૃદ્ધ પ્રત્યે પણ પ્રતિક્રમણ કરતી વખતે વિનયથી વર્ત્તવું યોગ્ય છે.

---

૫૬ અથ પચ્ચક્ખાણ પારવાનો વિધિ.

૧ પ્રથમ "ઈરિયાવહિ" પડિક્કમી, યાવત્ 'જગચિંતામણિ' ચૈત્યવંદન "જયવીયરાય" સુધી કરવું. પછી "મન્હ જિણાણં"ની સજ્ઝાય કહી મુહપત્તિ પડિલેહવી. પછી ખમાસમણ દઇ 'ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્' પચ્ચક્ખાણ પારું? યથાશક્તિ' ઇચ્છામિ૦ ઇચ્છા૦ સંદિસહ ભગવન્! પચ્ચક્ખાણ૦ પારું; "તહત્તિ" એમ કહી જમણો હાથ કટાસણા અથવા ચરવલા ઉપર સ્થાપી. એક "નવકાર" ગણી, પચ્ચક્ખાણ કર્યું હોય, તેનું નામ લઈ. તે પારવું. તે આ પ્રમાણે— "ઉગ્ગએ સૂરે નમુક્કારસહિઅં. પોરિસિં. સાઢપોરિસિં. ગંઠિસહિઅં, મુઠિસહિઅં પચ્ચક્ખાણ કર્યું ચઉવિહાર; આયંબિલ, નિવિ. એકાસણું. બિઆસણું, પચ્ચક્ખાણ કર્યું તિવિહાર; પચ્ચક્ખાણ ફાસિઅં. પાલિઅં. સોહિઅં. તીરિઅં, કિટ્ટિઅં. આરાહિઅં. જં ચ ન આરાહિઅં તસ્સ મિચ્છામિ દુક્કડં. એમ કહી એક નવકાર ગણવો.

।। અથ પ્રભાતનાં પચ્ચક્ખાણ ।।

નમુક્કારસહિઅં મુટ્ઠિસહિઅંનું.

"ઉગ્ગએ સૂરે, નમુક્કારસહિઅં, મુટ્ઠિસહિઅં, પચ્ચક્ખાઇ, ચઉવ્વિહંપિ આહારં, અસણં, પાણં, ખાઇમં, સાઇમં, અન્નત્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિઆગારેણં વોસિરઇ."

પોરિસિ સાડ્ઢપોરિસિનું.

"ઉગ્ગએ સૂરે, નમુક્કારસહિઅં, પોરિસિં, સાઢપોરિસિં, મુટ્ઠિસહિઅં, પચ્ચક્ખાઇ, ઉગ્ગએ સૂરે, ચઉવ્વિહંપિ આહારં, અસણં, પાણં, ખાઇમં, સાઇમં, અન્નત્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, પચ્છન્નકાલેણં, દિસામોહેણં સાહુવયણેણં મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિઆગારેણં વોસિરઇ."

સાંજનાં પચ્ચક્ખાણ.

ચઉવિહારનું.

દિવસચરિમં પચ્ચક્ખાઇ, ચઉવ્વિહંપિ આહારં, અસણં, પાણં, ખાઇમં, સાઇમં, અન્નત્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરઇ.

તિવિહારનું.

દિવસચરિમં પચ્ચક્ખાઇ. તિવિહંપિ આહારં, અસણં, ખાઇમં, સાઇમં, અન્નત્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરઇ.

દુવિહારનું.

દિવસચરિમં પચ્ચક્ખાઈ, દુવિહંપિ આહારં, અસણં, ખાઇમં, અન્નત્થણાભોગેણં, સહસાગારેણં, મહત્તરાગારેણં, સવ્વસમાહિવત્તિયાગારેણં વોસિરઈ

અથ સીમંધર જિન ચૈત્યવંદન.

[૧]

શ્રી સીમંધર વીતરાગ; ત્રિભુવન તુમે ઉપગારી. શ્રી શ્રેયાંસ પિતા કુળે, બહુ શોભા તુમારી. ૧ ધન્ય ધન્ય માતા સત્યકી, જેણે જાયો જયકારી, વૃષભ લંછને બિરાજમાન, વંદે નરનારી ૨. ધનુષ પાંચસે દેહડીએ, સોહીએ સોવનવાન, કીર્તિવિજય ઉવજ્ઝાયનો, વિનય ધરે તુમ ધ્યાન ૩

[૨]

સીમંધર પરમાતમા, શિવસુખના દાતા, પુખ્ખલવઈ વિજયે જયો સર્વ જીવના ત્રાતા. ૧. પૂર્વ વિદેહ પુંડરિગિણી, નયરીએ સોહે. શ્રી શ્રેયાંસ રાજા તિહાં, ભવિયણનાં મન મોહે. ૨. ચૌદ સુપન નિર્મળ લહી, સત્યકી રાણી માત, કુંથુ અર જિન અંતરે, શ્રી સીમંધર જાત ૩. અનુક્રમે પ્રભુ જનમિયા, વળી યૌવન પાવે, માત પિતા હરખે કરી, રુક્મિણી પરણાવે ૪. ભોગવી સુખ સંસારનાં, સંજમ મન લાવે, મુનિસુવ્રત નમી અંતરે, દીક્ષા પ્રભુ પાવે. ૫. ઘાતી કર્મનો ક્ષય કરી, પામ્યા કેવલનાણ, [illegible] ૬. [illegible] સર્વ [illegible] [illegible] મુનિવર એક સો કોડ, ત્રણ ભુવનમાં જોવતાં, નહિ કોઈ એહની જોડ ૭.

હશે લાખ કહ્યા કેવળી, પ્રભુજીનો પરિવાર; એક સમય ત્રણ કાળના, જાણે સર્વ વિચાર. ૮. ઉદય પેઢાલ જિનાંતરે એ, થાશે જિનવર સિદ્ધ; જસવિજય ગુરુ પ્રણમતાં, શુભ વંછિત ફળ લીધ. ૯.

અથ શ્રી સિદ્ધાચળજીનાં ચૈત્યવંદન.

[૧]

વિમલ કેવલ જ્ઞાન કમલા, કલિત ત્રિભુવન હિતકરં; સુરરાજ સંસ્તુત ચરણ પંકજ, નમો આદિ જિનેશ્વરમ. ૧. વિમલ ગિરિવર શૃંગમંડણ, પ્રવરગુણગણભૂધરં; સુર અસુર કિન્નર કોડિ સેવિત, નમો૦ ૨ કરતી નાટક કિન્નરીગણ ગાય જિન ગુણ મનહરં; નિર્જરાવલી નમો અહર્નિશ, નમો૦. ૩. પુંડરીક ગણપતિ સિદ્ધિ સાધી, કોડી પણ મુનિ મનહરં; શ્રી વિમલગિરિ શૃંગ સિધ્યા; નમો૦. ૪. નિજ સાધ્ય સાધક સુર મુનિવર, કોડિનંત એ ગિરિવરં; મુક્તિરમણી વર્યા રંગે, નમો૦. ૫. પાતાલ નર સુર લોકમાંહી, વિમલગિરિવરતો પરં; નહિ અધિક તીરથ તીર્થપતિ કહે; નમો૦ ૬. એમ વિમલગિરિવર શિખરમંડણ, દુઃખવિહંડણ ધ્યાઈએ; નિજ શુદ્ધ સત્તા સાધનાર્થ, પરમ જ્યોતિ નિપાઈએ. ૭. જિત મોહ કોહ વિછોહ નિદ્રા, પરમપદસ્થિત જયકર; ગિરિરાજ સેવાકરણ તત્પર, પદ્મવિજય સુહિતકરં. ૮

[૨]

શ્રી શત્રુંજય સિદ્ધક્ષેત્ર, દીઠે દુર્ગતિ વારે; ભાવ ધરીને જે ચઢે, તેને ભવપાર ઉતારે. ૧. અનંત સિદ્ધનું એહ ઠામ,

સકલ તીર્થનો રાય, પૂર્વ નવાણું ઋષભદેવ જ્યાં ઠવીઆ પ્રભુ પાય. ૨. સુરજકુંડ સોહામણો એ, કહકજહ અભિરામ; નાભિરાયા કુળમંડણો, જિનવર કરૂં પ્રણામ ૩.

અથ શ્રીસીમંધરજિન સ્તવન.

(૧)

સુણો ચંદાજી સીમંધર પરમાતમ પાસે જાજો; મુજ વિનતડી. પ્રેમ ધરીને એણી પરે તુમે સંભળાવજો એ આંકણી જે ત્રણ ભુવનનો નાયક છે, જસ ચોસઠ ઇંદ્ર પાયક છે, નાણ દરિસણ જેહને ખાયક છે, સુણો૦ ૧. જેની કંચનવરણી કાયા છે, જસ ધોરી લંછન પાયા છે, પુંડરિગિણી નગરીનો રાયા છે. સુણો૦ ૨. બાર પર્ષદા માંહી બિરાજે છે, જસ ચોત્રીસ અતિશય છાજે છે, ગુણ પાંત્રીસ વાણીએ ગાજે છે, સુણો૦ ૩. ભવિજનને જે પડિબોહે છે, તુમ અધિક શીતળ ગુણ સોહે છે, રૂપ દેખી ભવિજન મોહે છે, સુણો૦ ૪ તુમ સેવા કરવા રસિયો છું, પણ ભરતમાં દૂરે વસિયો છું, મહા મોહરાય કર ફસિયો છું સુણો૦ ૫ પણ સાહિબ ચિત્તમાં ધરિયો છે, તુમ આણા ખડ્ગ કર ગ્રહિયો છે, તો કાંઈક મુજથી હરિયો છે, સુણો૦ ૬. જિન ઉત્તમ પૂંઠ હવે પૂરો. કહે પદ્મવિજય થાઉં શૂરો, તો વાધે મુજ મન અતિ નૂરો. સુણો૦ ૭

(૨)

[illegible] ;
શ્રી સીમંધર [illegible] !

ધરજો ધર્મસ્નેહ. એ આંકણી ૧. મોટા ન્હાના અંતરો રે, ગિરુઆ નવિ દાખંત; શશિદરિસણ સાયર વધે રે, કૈરવવન વિકસંત; જિ૦ ૨. ઠામ કુઠામ ન લેખવે રે, જગ વરસંત જળધાર; કર દોય કુસુમે વાસીએ રે, છાયા સવિ આધાર; જિ૦ ૩. રાય ને રંક સરિખા ગણે રે, ઉદ્યોતે શશિ સૂર; ગંગાજળ તે બિહુંતણારે, તાપ કરે સવિ દૂર. જિ૦ ૪. સરિખા સહુને તારવારે, તિમ તુમે છો મહારાજ; મુજશું અંતર કિમ કરો રે, બાંહ્ય ગ્રહ્યાની લાજ. જિ૦ ૫ મુહ દેખી ટીલું કરે રે, તે નવિ હોય પ્રમાણ; મુજરો માને સવિ-તણો રે, સાહિબ તેહ સુજાણ. જિ૦ ૬. વૃષભ લછન માતા સત્યકી રે, નંદન રુકમિણી કંત; વાચક જસ ઇમ વિનવે રે, ભયભંજન ભગવંત જિ૦ ૭.

અથ શ્રી સિદ્ધાચળજીનાં સ્તવન.

(૧)

આંખલડીઓ રે મેં આજ, શેત્રુંજો દીઠોરે, સવા લાખ ટકાનો દહાડોરે, લાગે મને મીઠો રે, એ આંકણી૦ સફળ થયો મારા મનનો ઉમાહો, વાલા મારા ભવનો સંશય ભાંગ્યો રે; નરક તિર્યંચ ગતિ દૂર નિવારી, ચરણે પ્રભુજીને લાગ્યો રે. શેત્રુંજો૦ ૧. માનવભવનો લાહો લીજે, વા૦ દેહડી પાવન કીજેરે; સોના રૂપાના ફૂલડે વધાવી; પ્રેમે પ્રદક્ષિણા દીજે રે શેત્રુંજો૦ ૨. દૂધડે પખાલીને કેસર ઘોળી, શ્રી આદીશ્વર પૂજ્યા રે; શ્રી સિદ્ધાચળ નયણે જોતાં, પાપ મેવાસી ધ્રૂજ્યા રે. શેત્રુંજો૦ ૩. શ્રીમુખ સુધર્મા

સુરપતિ આગે, વા૦ વીર જિણંદ એમ બોલે રે; ત્રણ ભુવનમાં તીરથ મોટું, નહિ કોઇ શેત્રુંજા તોલે રે; શેત્રુંજો૦ ૪. ઇંદ્ર સરિખા એ તીરથની; વા૦; ચાકરી ચિત્તમાં ચાહે રે; કાયાના તો કાસળ કાળે, સૂરજકુંડમા નાહે રે, શેત્રુંજો૦ ૫. કાંકરે કાંકરે શ્રી સિદ્ધક્ષેત્રે, વા૦ સાધુ અનંતા સિધ્યા રે; તે માટે એ તીરથ મોટુ, ઉદ્ધાર અનંતા કીધા રે. શેત્રુંજો૦ ૬. નાભિરાયાસુત નયણે જોતાં, વા૦ મેહ અમીરસ વૂઠ્યા રે; ઉદયરત્ન કહે આજ મારે પોતે, શ્રી આદીશ્વર તૂઠ્યા રે; શેત્રુંજો૦ ૭.

(૨)

યાત્રા નવાણું કરીએ, વિમલગિરિ, યાત્રા નવાણું કરીએ; એ આંકણી. પુરવ નવાણું વાર શેત્રુંજાગિરિ, રિષભજિણંદ સમોસરીએ. વિ૦ ૧ કોડી સહસ ભવ પાતક તુટે. શેત્રુંજા સામું ડગ ભરીએ. વિ૦ ૨. સાત છઠ્ઠ દોય અઠ્ઠમ તપસ્યા, કરી ચઢીએ ગિરિવરીએ. વિ૦ ૩. પુંડરીક પદ જપીએ મન હરખે. અધ્યવસાય શુભ ધરીએ. વિ૦ ૪. પાપી અભવિ નજરે ન દેખે, હિંસક પણ ઉદ્ધરીએ. વિ૦ ૫, ભૂમિ સંથારો ને નારીતણો સંગ, દૂર થકી પરિહરીએ. વિ૦ ૬ સચિત્ત પરિહારી ને એકલઆહારી, ગુરુ સાથે પદ ચરીએ. વિ૦ ૭ પડિક્કમણાં દોય વિધિશું કરીએ, પાપપડલ વિખરીએ, વિ૦ ૮. કલિકાળે એ તીરથ મોટું, પ્રવહણ જેમ ભરદરીએ. વિ૦ ૯ ઉત્તમ એ ગિરિવર સેવંતા, પદ્મ કહે ભવ તરીએ. વિમલ૦ ૧૦

અથ શ્રી સિદ્ધાચલજીની થોય.

[૧]

પુંડરીકગિરિ મહિમા, આગમમાં પ્રસિદ્ધ, વિમલાચલ ભેટી, લહીએ અવિચલ ઋદ્ધ; પંચમી ગતિ પહોંતા, મુનિવર કોડાકોડ; એણે તીરથે આવી, કર્મ વિપાક વિછોડ. ૧

[૨]

શ્રી શત્રુંજય તીરથ સાર, ગિરિવરમાં જેમ મેરુ ઉદાર, ઠાકુર રામ અપાર; મંત્રમાંહે નવકાર જ જાણું, તારામાં જેમ ચંદ્ર વખાણું, જળધર જળમાં જાણું; પંખીમાં જેમ ઉત્તમ હંસ, કુળમાંહે જેમ ઋષભનો વંશ; નાભિતણો એ અંશ; ક્ષમાવંતમાં જેમ અરિહંત, તપશૂરા મુનિવર મહંત, શત્રુંજય ગિરિ ગુણવંત. ૧. ઋષભ અજિત સંભવ અભિનંદા, સુમતિનાથ મુખ પૂનમચંદા, પદ્મપ્રભ સુખકંદા; શ્રી સુપાર્શ્વ ચંદ્રપ્રભ સુવિધિ, શીતલ શ્રેયાંસ સેવો બહુ બુદ્ધિ, વાસુપૂજ્ય મતિ શુદ્ધિ; વિમલ અનંત ધર્મ જિન શાંતિ, કુંથુ અર મલ્લિ નમું એકાંતિ, મુનિસુવ્રત શુદ્ધ પંક્તિ; નમિ નેમ પાર્શ્વ વીર જગદીશ, નેમ વિના જિન ત્રેવીશ, સિદ્ધગિરિ આવ્યા ઈશ. ૨. [illegible] શત્રુંજય ગિરિ [illegible] તોલે, [illegible] સાથ, [illegible] [illegible] પંખી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કહ્યાથી. તે [illegible] [illegible]. ૩.

ઉર આણુશી. ૩. સંઘપતિ ભરત નરેસર આવે, સોવનતણુ પ્રાસાદ કરાવે, મણિમય મૂરતિ ઠાવે; નાભિરાયા મરુદેવી માતા, બ્રાહ્મી સુંદરી બહેન વિખ્યાતા, મૂર્તિ નવાણું ભ્રાતા; ગોમુખ ને ચક્રેસરી દેવી, શત્રુંજય સાર કરે નિત્યમેવી, તપગચ્છ ઉપર હેવી; શ્રી વિજયસેન સૂરીશ્વર રાયા, શ્રી વિજયદેવસૂરિ પ્રણમી પાયા, ઋષભદાસ ગુણ ગાયા. ૪

અથ શ્રી પંચમીની સ્તુતિ.

[શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્]

પંચાનન્તકસુપ્રપંચપરમાનન્દપ્રદાનક્ષમં, પંચાનુત્તરસીમદિવ્યપદવી-વશ્યાય મન્ત્રોપમમ્; યેન પ્રોજ્જવલપંચમીવરતપો-વ્યાહારિ તત્કારણં, શ્રીપંચાનનલાંછનઃ સ તનુતા શ્રીવર્દ્ધમાન શ્રિયમ્ ૧ યે પંચાસવરોધસાધનપરાઃ પંચપ્રમાદાહરાઃ, પંચાણુવ્રતપંચસુવ્રતવિધિ-પ્રજ્ઞાપનાસાદરાઃ; કૃત્વા પંચહૃષીકનિર્જયમથો પ્રાપ્તા ગતિ પંચમીં, તેડમી સંયમપંચમીવ્રતભૃતાં તીર્થંકરાઃ શંકરાઃ ૨. પંચાચારધુરીણપંચમગણા-ધીશેન સંસૂત્રિતં, પંચજ્ઞાનવિચારસારકલિતં પંચેષુપંચત્વદમ્; દીપાભં ગુરુપંચમારતિમિરે એકાદશી રોહિણી-પંચમ્યાદિકુલપ્રકાશનપટું ધ્યાયામિ જૈનાગમમ્ ૩. પંચાનાં પરમેષ્ઠિનાં સ્થિરતયા શ્રીપંચમેરુશ્રિયં, ભક્તાનાં ભવિનાં ગૃહેષુ બહુશો યઃ પંચદિવ્યં વ્યધાત્, પ્રહ્વે પંચજગન્મનો-મતિકૃતૌ સ્વાસ્ત્નપંચાલિકા, પંચમ્યાદિતપોવતાં ભવતુ સા સિદ્ધાયિકા યાત્રિકા. ૪.

અથ ક્રોધની સજ્ઝાય.

કડવાં ફળ છે ક્રોધનાં, જ્ઞાની એમ બોલે; રીસતણો રસ જાણીએ, હળાહળ તોલે કડવાં૦ ૧ ક્રોધે ક્રોડ પુરવતણું, સંજમ ફળ જાય; ક્રોધ સહિત તપ જે કરે, તે તો લેખે ન થાય, કડવાં૦ ૨. સાધુ ઘણો તપિયો હતો, ધરતો મન વૈરાગ્ય; શિષ્યના ક્રોધથકી થયો, ચંડકોશિયો નાગ; કડવાં૦ ૩. આગ ઉઠે જે ઘરથકી, તે પહેલું ઘર બાળે; જળનો જોગ જો નવિ મળે, તો પાસેનું પ્રજાળે: કડવાં૦ ૪ ક્રોધતણી ગતિ એહવી, કહે કેવળનાણી, હાણ કરે તે હેતની, જાળવજો એમ જાણી. કડવાં૦ ૫ ઉદયરત્ન કહે ક્રોધને, કાઢજો ગળે સાહી: કાયા કરજો નિર્મળી, ઉપશમરસે નાહી કડવાં૦ ૫.

અથ માનની સજ્ઝાય.

રે જીવ માન ન કીજીએ, માને વિનય ન આવે રે; વિનય વિના વિદ્યા નહી, તો કિમ સમકિત પાવે રે રે૦ ૧. સમકિત વિણ ચારિત્ર નહી ચારિત્ર વિણ નહી મુક્તિ રે, મુક્તિનાં સુખ છે શાશ્વતાં, તે કેમ લહીએ યુક્તિ રે રે૦ ૨ વિનય વડો સંસારમાં, ગુણમાં અધિકારી રે, માને ગુણ જાયે ગળી રે, પ્રાણી જો જો વિચારી રે રે૦ ૩ માન કર્યું જો રાવણે, તે તો રામે માર્યો રે; દુર્યોધન ગર્વે કરી, અંતે સવિ હાર્યો રે રે૦ ૪ સૂકાં લાકડાં સારિખો, દુઃખદાયી એ ખોટો રે ઉદયરત્ન કહે માનને, દેજો દેશવટો રે રે૦ ૫

અથ માયાની સજ્ઝાય.

સમકિતનું મૂળ જાણીએજી, સત્ય વચન [illegible]

તણે લોભે ફરી રે, ઉપર મતિ[illegible] હાથે તે સહી રે; ગુણે૦
[illegible] દીઠો નહીં રે. [illegible] મૂળ [illegible]
મ જોના લોભનો [illegible] જુઓ રે. તે તો રાજુ-
[illegible] સાચી રે, [illegible] લોભીને
[illegible] હુણી મૂકો રે, [illegible]
[illegible] પ્રાંશુ [illegible] રે, [illegible] ગુણે૦ ૯.
[illegible] ગુણા રે, [illegible]

આથ અઢળાનંદીની સજ્ઝાય

પ્રતિક્રમણ સંબંધી ઉપયોગી વિષયો.

(૧) ત્રણ મુદ્રાઓ–"યોગમુદ્રા, જિનમુદ્રા, મુક્તાશુક્તિ મુદ્રા." બે હાથની દશ અંગુલી અંદરોઅંદર આંતરિત કરીને કમળના ડોડાના આકારે હાથ જોડી પેટની ઉપર કોણી સ્થાપવી તેને "યોગમુદ્રા" કહીએ. આ મુદ્રાએ ચૈત્યવંદન, શક્રસ્તવ–નમુત્થુણં, સ્તવન આદિ કહેવામાં આવે છે. ચાર આંગળ પગના આગળના ભાગમાં અંતર રાખવું તથા પાછળના ભાગમાં તેથી કંઈક ઓછું અંતર રાખવું એ રીતે પગ રાખીને ઉભા રહેવું તેને "જિનમુદ્રા" કહેવામાં આવે છે. આ મુદ્રાએ ઉભા ઉભા કરવાની–કાઉસ્સગ્ગ વગેરે સર્વ ક્રિયા કરવામાં આવે છે, તેમ [illegible] મુદ્રાનો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. તથા બે હાથ કમળના ડોડાની પેરે પોલા રાખી [illegible] તેને "મુક્તાશુક્તિ" મુદ્રા કહીએ. [illegible] હાથ રાખીને તો [illegible] 'જય વીયરાય' કહેવાના [illegible]

(૨) સ્થાપના–[illegible]

રૂ” એમ ચિંતવવું, તે જ પ્રકારે ત્રીજી વખત, “મનગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ, કાયગુપ્તિ આદરૂં” અને “મનદંડ વચનદંડ કાયદંડ પરિહરૂં” એમ ચિંતવવું. પછી ડાબો હાથ ઉંધો પ્રમાર્જતાં “હાસ્ય, રતિ, અરતિ પરિહરૂં” એમ ચિંતવવું. પછી જમણા હાથ પ્રમાણે ડાબા હાથમાં મુહપત્તિ [illegible] વડે જમણો હાથ ઉંધો પ્રમાર્જતાં “ભય, શોક, દુગંછા પરિહરૂં” એમ ચિંતવવું મસ્તકની પ્રમાર્જના કરતાં “કૃષ્ણ [illegible]શ્યા, નીલલેશ્યા, કાપોતલેશ્યા પરિહરૂં,” મુખની ત્રણ પ્રતિલેખન કરતા “રસગારવ, ઋદ્ધિગારવ, સાતાગારવ પરિહરુ” અને હૃદયની ત્રણ પ્રતિલેખના કરતાં “માયા શલ્ય, નિયાણશલ્ય, મિથ્યાત્વશલ્ય પરિહરુ” એમ ચિંત-વવું. ડાબા ખભા અને જમણા ખભાની (પછ) નીચે બે પડખે પ્રતિલેખન કરતાં એક તરફ “ક્રોધ, માન પરિહરુ” અને બીજી તરફ “માયા, લોભ પરિહરુ” એમ [illegible] પછી મુહપત્તિ નાભિથી નીચે ન લઈ જવાય તેવી [illegible] પ્રતિલેખના કરવી. તેમાં ડાબે તથા [illegible] પૃથ્વી-કાય, અપ્કાય, તેઉકાયની [illegible] પ્રતિલેખના [illegible] વનસ્પતિકાય, [illegible] એમ ચિંતવવું. [illegible]

(૯) [illegible] પ્રમાર્જના—[illegible]

અક્ષર બોલવો, પછી દશ અંગુલી સહિત ઉત્તાન હાથને લલાટે લગાડતા "હો" અક્ષર ઉચ્ચારવો. તેવી જ રીતે "કા" અને "યં" તથા "કા" અને "ય" ઉચ્ચારવા. પછી "જત્તા ભે જવણિજ્જં ચ ભે" એ ત્રણ પદ ઉચ્ચારતા ત્રણ આવશ્યક, બીજે વાંદણે છ ગણતાં સર્વ મળી ૧૫ આવશ્યક થયા આમા પણ "જ" અક્ષર બોલતાં મુહપત્તિને પૂર્વલી રીતે સ્પર્શવી. "ત્તા" અક્ષર બોલતાં ઉત્તાન હાથ વચ્ચે અધર રહે અને 'ભે' અક્ષર બોલતા તે હાથને લલાટે લગાડવા. એમ 'જ' "વ" "ણિ" તથા "જ્જં" "ચ" "ભે" અક્ષરો ઉચ્ચારવા, "સંફાસં" પદ બોલીને ઉત્તાન હાથ મુહપત્તિપર સ્થાપી તેમા માથું અડે તેમ મૂકવું તે ૭મો. તથા 'ખામેમિ ખમાસમણો' ઈત્યાદિ બોલતા પણ મસ્તક અડાડવું, એમ બે બીજી વાર વારના વાંદણાના ગણતા [illegible], સર્વ મળી ૧૯. "નિસીહિ" કહેતા અવગ્રહમા પેસે તે [illegible], અને બીજી વારનું ગણતા બે, કુલ ૨૧ "[illegible] [illegible]" એ પદ કહેતા અવગ્રહથી બાહર [illegible] [illegible]. [illegible] કે બીજીવારને [illegible] પણ [illegible] [illegible], એમ [illegible] તથા [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ૨૫ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

(૯) વાંદણાંમાં [illegible]

બતાવેલો ઉપનય તત્ત્વજિજ્ઞાસુને બહુજ ઉપયોગી થઈ શકે એવો આલેખવામાં આવ્યો છે. તેથી તે વાંચવાની ખાસ ભલામણ કરવામાં આવે છે.

(૧૦) કયા આવશ્યકથી કયા આચારની શુદ્ધિ થાય તે કહે છે.

"સામાયિક, પ્રતિક્રમણ ને કાયોત્સર્ગ" એ ત્રણ આવશ્યકથી "ચારિત્રાચાર"ની વિશુદ્ધિ થાય છે. "ચતુર્વિંશતિસ્તવ (ચઉવીસત્થઓ-લોગસ્સ)" આવશ્યકથી દર્શનાચારની વિશુદ્ધિ થાય છે. "વંદન" આવશ્યકથી જ્ઞાનાચાર, દર્શનાચાર અને ચારિત્રાચારની શુદ્ધિ થાય છે. "પ્રત્યાખ્યાન" આવશ્યકથી "તપાચાર"ની વિશુદ્ધિ થાય છે અને એ છ આવશ્યકમાં વીર્ય ફોરવવાથી "વીર્યાચાર"ની વિશુદ્ધિ થાય છે.

(૧૧) પ્રતિક્રમણને વિષે ક્રિયા કર્ત્તા ને કર્મનું વર્ણન. કર્ત્તા—પ્રતિક્રમણ કરનાર.

ક્રિયા—પાપશુદ્ધિને અનુકૂળ મન, વચન અને કાયાને પ્રવર્ત્તાવવાં તે.

કર્મ—વિશુદ્ધ થતાં અને દૂર થતા મિથ્યાત્વ, કષાયાદિક અથવા પાપરૂપ કર્મ-રજ.

(૧૨) રાઈઅ પ્રતિક્રમણ મંદ સ્વરે કરવું-કારણ કે ઉચ્ચ સ્વરે બોલવાથી ગિરોળી આદિ હિંસક જીવો હિંસા કરવા માંડે છે, મિથ્યાત્વી તથા હિંસક આદિ પાડોશી હોય તો

કોઇ માછલાંની જાળ લઇને નદીએ જાય, કોઇ હળવા માંડે, કોઇ ખાંડવા, ભરડવા તથા લીંપવા માંડે, કોઇ ચૂલો સળગાવે, ઇત્યાદિ ઘણા અનર્થ થાય છે, માટે મંદ સ્વરે કરવાનો ઉપયોગ રાખવો.

(૧૩) પ્રતિક્રમણ એક જણ ભણાવે અને બીજા પ્રતિક્રમણનાં સૂત્રો લક્ષ રાખી સાંભળે અથવા મનમાં ભણે જેથી અર્થની ચિંતવના બરાબર થાય અને ઉપયોગ એકાગ્ર રહે

(૧૪) કાયોત્સર્ગ કરતી વખતે દષ્ટિ નાસિકાના અગ્ર ભાગ ઉપર સ્થાપવી તેમ ન બની શકે તો સ્થાપનાચાર્ય ઉપર સ્થાપવી.

(૧૫) પ્રતિક્રમણ કરતી વખતે દષ્ટિ સ્થાપના પર સ્થાપવી. દષ્ટિ બીજે ફેરવતાં યા શૂન્ય ચિત્તે પ્રતિક્રમણ કરતાં અવિધિદોષ લાગે છે, અને ક્રિયા જોઇએ તેવી સફળ ન થાય, માટે ઉપયોગ રાખવો.

(૧૬) પ્રતિક્રમણ સંબંધી સઘળી ક્રિયા [illegible]

(૧૭) અવગ્રહ—ગુરૂથી શિષ્ય અને શ્રાવક ૩ હાથ દૂર રહી ક્રિયા કરે તે ગુરૂના બહુમાનાર્થે સમજવું, અને સાધ્વી કે શ્રાવિકા તેર હાથ દૂર રહે, તે મોહપ્રસંગ દૂર રાખવા અર્થે જાણવું તેજ પ્રમાણે સાધ્વીજી અન્ય સાધ્વી શ્રાવિકાઓ માટે બહુમાનાર્થે ૩ હાથનું અને સાધ્વીથી—સાધુ શ્રાવકને મોહપ્રસંગ નિવારવા અર્થે તેર હાથ દૂર રહેવાનું સમજવું. આ ઉત્કૃષ્ટ અવગ્રહ જાણવા.

(૧૮) મુહપત્તિ—એક વેંત અને ચાર અંગુલ લાંબી પહોળી તેમજ ચરવળો બત્રીશ અંગુળ લાંબો—૨૪ અંગુલ દાંડી લાંબી તથા આઠ અંગુલ દશીનો ગુચ્છો લાંબો હોવો જોઇએ.

(૧૯) પ્રતિક્રમણ કેમ કરવું?—કોઇ પણ સાધુ અથવા સાધ્વી અને શ્રાવક અથવા શ્રાવિકાએ તદ્રૂપ ચિત્તવાળા થઇને, તન્મય થઇને તદ્રૂપ તીવ્ર અધ્યવસાયવંત થઇને તદર્થ ઉપયુક્ત થઇને તેમાંજ પ્રિય માનીને તદ્ભાવનાભાવિત થઇને અન્યત્ર કોઈ પણ સ્થાનકે મનને નહિ ફેરવતાં સતાં એક મનવાળા થઇને વિમનપણા [કંટાળા] રહિત થઇને અને જિનવચન તથા ધર્મમાર્ગને વિષે રક્ત મનવાળા થઇને ઉભય કાળ આવશ્યક કરવું આ પ્રમાણે આવશ્યક કરતો સતો ભવ્ય પ્રાણી સંસારસમુદ્રના પાર પ્રત્યે પામે, એ નિઃસંદેહ જાણવું.

સૂત્રો અશુદ્ધ બોલવાથી થતા અનર્થોના દૃષ્ટાંતો.

આવશ્યકાદિક સૂત્રો શુદ્ધ અન્યૂનાધિક બોલવાને બદલે ન્યૂનાધિક બોલતાં, તથા અનર્થનું ભાન કરાવવા માટે થોડાંક શાસ્ત્રપ્રસિદ્ધ દૃષ્ટાંતો આ નીચે આપીએ છીએ.

લેખક—સદ્ગુણાનુરાગી મહારાજ શ્રી કર્પૂરવિજયજી
(વિશેષાવશ્યક પૃ. ૪૦૯—૧૨)

૧ પાટલીપુત્ર નગરમાં મૌર્યવંશનો અશોકશ્રી નામે ભૂપાળ હતો. તેને એક રાણી પકી કુણાલ નામનો પુત્ર થયો. તેના ભોગવટા માટે રાજાએ ઉજ્જયિની નગરી આપી જ્યારે તે કુંવર અધિક આઠેક વર્ષનો થયો ત્યારે [illegible] (હતે) આવી અશોકશ્રી રાજાને નિવેદન કર્યું કે આપનો પુત્ર હવે આઠેક વર્ષનો થયો છે, એ વાત સાંભળીને [illegible] બેઠેલા રાજાએ સ્વહસ્તથી કુંવર પ્રત્યે એક લેખ લખી આપ્યો કે 'અધીયતાં કુમારઃ' એટલે હવે યોગ્ય ઉમર થવાથી [illegible] કરાવો. તે લેખને બીડયા બગર [illegible] ટાળવા માટે [illegible] ગયો, ત્યારે એક રાણી જે [illegible] દાસી હતી તેણે મનમાં ચિંતવ્યું કે મારે [illegible] તે [illegible] ત્યારે કુણાલ મોટો [illegible] તો મારા પુત્રને રાજ્ય [illegible] કે [illegible] કુણાલ [illegible] રાખ્યો [illegible] લખી [illegible] લીધું એટલે "અંધી-

યતાં કુમારઃ" એમ થયું. એવી રીતે ફરીને લેખ રાણીએ જ્યાં હતો ત્યાં રાખી દીધો. રાજાએ પણ એ લેખ ફરીને વાંચ્યા વગર જ બીડી દીધો એટલે એ લેખ કુમાર પાસે આવ્યો. કોઇ એક અધિકારીએ તે લેખ વાંચી જોયો. અણગટ અને વિરુદ્ધ જાણીને તે કુમારને વંચાવ્યો નહીં. બાદ કુમારના અતિ આગ્રહથી તે લેખ વંચાવવામાં આવ્યો. તે લેખમાંની હકીકતથી બરાબર વાકેફ થઇ કુમારે કહ્યું કે મૌર્ય વંશના રાજાઓની આજ્ઞા કયાંય કોઇ પણ ખંડન કરતા નથી, તો હું જાતે જ પિતાશ્રીની આજ્ઞા કેમ ખંડિત કરું? એમ બને જ નહિ. એમ કહીને તત્કાળ અગ્નિતપ્ત લોહશલાકા (લોઢાની સળી) લઇને હાહારવ કરતા સહુ જનોએ વાર્યો છતાં તેણે પોતાની બન્ને ચક્ષુઓને ડાંભી દીધી અને પોતે અંધ થયો. એ બધી હકીકત સાંભળીને રાજા બહુ ખેદ પામ્યો. પછી તો ઉજ્જયિની નગરીને બદલે તેને અન્ય ગામનો માત્ર ગરાસ આપવામાં આવ્યો. હવે તે ગામમાં રહી કુણાલ સરસ ગીતકળા શિખ્યો, અન્યદા તેને એક પુત્ર થયો. તે પુત્રને રાજ્ય મેળવી આપવા માટે કુણાલ પોતે પાટલીપુત્રમાં આવ્યો. ગીતકળા વડે તેણે સહુ કોઇને વશ કરી લીધા. તેની ભારે પ્રસિદ્ધિ થઇ. પછી તેને રાજા પાસે લઈ જવામાં આવ્યો. ત્યાં તેણે યવનિકાના અંતરે (પડદા પાછળ) રહી એવું તો સરસ ગાયન કર્યું કે તેથી રાજાએ અત્યંત પ્રસન્ન થઇ તેને કહ્યું કે "ભાઇ! તારી ઇચ્છા હોય તે માગી લે, તને આપુ" ત્યારે અવસર પામીને તેણે સ્વવૃત્તાંત જણાવી રાજ્યની માગણી કરી. ત્યારે રાજાએ કહ્યું

"તું આંધ હોવાથી રાજ્યને શું કરીશ?" ત્યારે કુણાલે કહ્યું કે "રાજન્! મારે રાજ્યલાયક પુત્ર પ્રાપ્ત થયો છે" રાજાએ પૂછ્યું "ક્યારે?" ત્યારે તેણે જણાવ્યું કે "સંપ્રતિ" એટલે હમણાં. તેથી તે પુત્રનું નામ 'સંપ્રતિ' જ રાખવામાં આવ્યું અને રાજ્ય તેને જ આપવામાં આવ્યું. આ સર્વ પ્રસંગવશાત્ કહ્યું, પરંતુ જેમ અકારની ઉપર એક બિંદુ માત્ર અધિક કરી દેવાથી કુમારના નેત્ર ગયાં તેમ પ્રસ્તુત આવશ્યક સૂત્રમાં પણ બિંદુ, અક્ષર, માત્રાદિક અધિક કરવાથી મોટો અર્થ ફરી જાય અને તેથી મોટો અનર્થ પેદા થાય, એમ સુજ્ઞ જનોએ સમજી લેવું.

આ વાતના સમર્થનમાં બીજું પણ લૌકિક ઉદાહરણ છે.

૨. કોઈ અટવીમાં એક સરોવર હતું. તેને લોકો 'કામિક' તીર્થ કહે છે તે સરોવરના તીરે એક વંજુલ નામે વૃક્ષ હતું. તેની શાખા ઉપર ચઢી કોઈ તિર્યંચ જો સરોવરના જળમાં પડે તો તે તીર્થના પ્રભાવથી મનુષ્ય થઈ જાય અને જો મનુષ્ય પડે તો તે દેવરૂપ થઈ જાય, પરંતુ જો ફરીથી તેમાં કોઈ [illegible]

નાધિક આહારવડે જ સુખશાન્તિ રહે છે, તેમ સૂત્ર આશ્રયી પણ સમજવું. તેમાં હીનાધિક અક્ષર માત્રાદિક કરતાં તેવી જ રીતે દોષ સમજી લેવા. તેવા કયા કયા દોષ છે, તે શાસ્ત્રકાર પોતે જ સમજાવે છે. "અક્ષર માત્રાદિક હીનાધિક કરતાં સૂત્રનો ભેદ થાય છે, સૂત્રના ભેદથી અર્થનો ભેદ (ફેરફાર) થાય છે (અર્થમાં વિરોધ આવે છે), અર્થના ભેદથી ક્રિયા રૂપ ચારિત્રનો ભેદ-વિપર્યય થાય છે, ચારિત્રનો ભેદ થવાથી મોક્ષનો અભાવ (ગેરલાભ) થાય છે. અને મોક્ષનો અભાવ થવાથી દીક્ષા બરાબર સફળ થતી નથી." એ સર્વ આગમથી દ્રવ્યાવશ્યકના પ્રસંગે કહ્યું, તે લક્ષમાં લઇ ભવ્ય જનોએ આગમથી શુદ્ધ મૂળપાઠ કંઠે કરવા અધિક પ્રયત્ન સેવવો ઉચિત છે.

પ્રકીર્ણ વિષયો.

૧ કાઉસ્સગ્ગનું પ્રમાણ સામાન્ય રીતે ૨૫ શ્વાસોચ્છ્વાસનું છે અને લોગસ્સનાં ૨૫ પદે તેટલા શ્વાસોચ્છ્વાસ પૂરા થાય માટે "ચંદેસુ નિમ્મલયરા" સુધી ગણીને કાઉસ્સગ્ગ કરાય.

૨ અણુચાળ્યો લોટ શ્રાવણ ભાદરવા માસમાં પાંચ દિવસ, આસોમાં ચાર દિવસ, કારતક માગશર અને પોષ માસમાં ત્રણ દિવસ, માહ ફાગણ માસમાં પાંચ પહોર, ચૈત્ર વૈશાખમાં ચાર પહોર અને જેઠ તથા અષાડ ત્રણ પહોર મિશ્ર રહે પછી અચિત્ત થાય.

૪ પ્રતિક્રમણ એટલે શુભ યોગથી અશુભ યોગને વિષે ગમન કરનારને ફરી પાછું શુભ યોગમાં જ ક્રમણ કરવું, તેનું નામ પ્રતિક્રમણ. મોક્ષ ફળ આપનાર એવા શુભ યોગને વિષે નિઃશલ્ય રહેવું તે જ પ્રતિક્રમણ છે. શ્રાવકને દિવસે તથા રાત્રિએ લાગેલાં પાપ આલોચવાને તથા સર્વ અતિચારની શુદ્ધિને માટે આવશ્યક છ [illegible] વાની છે તે ષડાવશ્યકરૂપ પ્રતિક્રમણ કહેવાય. તે છ આવશ્યકનાં નામ તથા અર્થ નીચે પ્રમાણે:—

૧ સામાયિક—સમ—એટલે સમતા, તેનો આય કરતાં લાભ છે જેને વિષે. તે સામાયિક.

૨ ચઉવિસત્થો—એટલે ચતુર્વિંશતિસ્તવ—ચોવીસ તીર્થં-કરના ગુણનું કીર્તન

૩ વાંદણાં—ધર્માચાર્યને બત્રીસ [illegible] વિધિ તથા [illegible] દોષ રહિત વંદન કરવું

૪ પ્રતિક્રમણ—તેનો અર્થ ઉપર બતાવ્યો છે

૫ કાઉસ્સગ્ગ—કાયાનો [illegible] [illegible] કરી [illegible] ધ્યાન કરવું

૬ પચ્ચક્ખાણ—એટલે [illegible]

[illegible]

૭ [illegible]

૧ સામાયિક— [illegible]

૮ વાહણુ—તે ત્રણ ભેદે-ચરતું-તે ઘોડા, હાથી, ઊંટ, બળદ, પાડા. ફરતું-તે ગાડી, રથ પ્રમુખ તરતું-તે વહાણુ, નાવ, ત્રાપા, બોટ પ્રમુખ. તેનો નિયમ.

૯ સયણુ—તે સુવાના ખાટલા, પલંગ, ગાદી, પાટ, પાટલા, પાથરણાં પ્રમુખનો નિયમ.

૧૦ વિલેવણુ—તે જે વસ્તુ પોતાના શરીરે વિલેપન કરે, તેના તોલનો નિયમ

૧૧ બંભ—તે સ્ત્રીના ભોગનો નિયમ.

૧૨ દિસિ—તે પૂર્વ, દક્ષિણ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, ઊર્ધ્વ, અધો-દિશિએ જવાનું પરિમાણ કરે તે.

૧૩ ન્હાણુ—તે સર્વ અંગે ન્હાવું તેનું પરિમાણ.

૧૪ ભત્તેસુ—ભોજન જમવામાં અને પાણી પીવામાં આવે, તેનો તોલ.

૧૫ પૃથ્વીકાય—માટી, મીઠું, ખડી પ્રમુખ પોતે વાપરે, તેનો નિયમ

૧૬ અપ્કાય—તે પાણી પીએ, વાપરે, ન્હાવાં પ્રમુખમાં આવે તેના તોલનો નિયમ.

૧૭ તેઉકાય—તે જે પોતાને શરીરે ભોગઉપભોગમા ચારી, સગડી પ્રમુખનું રાંધ્યું, નિપજ્યું, તાપ્યા, શેકયામાં આવે તેનો નિયમ.

૧૮ વાઉકાય—તે પંખા, હિંચોળા, પડદા, લુગડા વગેરેથી પવન નાંખીએ તેનું પ્રમાણ.

૨૯ વનસ્પતિકાય—તે લીલાં ફળ ફૂલ, શાક, ભાજી, વાપરવાં તે રાતણ સુધાંનું પરિમાણ.

૩૦ ત્રસકાય—જે ત્રાસ પામે તે, કીડા, કીડી વીંછી, ગાય મચ્છર, પંખી, મનુષ્ય, દેવ, નારકી તેમાંના કોઇને વિના-અપરાધે સંકલ્પી મારવા નહિ, તેવો નિયમ

૨૧ અગ્નિ—તે તરવાર, ભાલા, તીર, છરી, દોરડા, કોદાળા, પાવડા, ઘંટી પ્રમુખ જીવવધનાં કરનારાં શસ્ત્ર, તેનો નિયમ

૨૨ મશી—તે શાહીના ખડીઆ, કલમ, પ્રમુખનો નિયમ

૨૩ કૃષિ—તે જમીન ખોદવાદિક ઘર, હાટ, ખેતર પ્રમુખ તળાવ, કૂવા વગેરેને પાવડા આદિ વડે ખોદે તેનો નિયમ

૬ શ્રાવક દિનકૃત્ય. [આસેવન શિક્ષા]

શ્રાવકે હંમેશાં પાછલી રાત્રે ઊઠીને મનમાં નવકારનું સ્મરણ કરવું. પછી પોતાના દેવ, ગુરુ, ધર્મને [illegible] પછી પોતાને [illegible], તેનો વિચાર કરવો. પછી [illegible] પ્રતિક્રમણ કરી રાત્રિએ કરેલા પાપની [illegible] [illegible]

દશ આશાતનાઓ નીચે પ્રમાણેઃ ૧ પાન સોપારી આદિ કંઇ ચીજ ખાવી, ૨ પાણી પીવું, ૩ ભોજન કરવું, ૪ પગરખાં પહેરવા, ૫ મૈથુન સેવવું, ૬ પથારી કરી સૂવું, ૭ થુંકવું, ૮ ગળફો વગેરે નાખવું, ૯ પેશાબ કરવો, ૧૦ ઝાડે જવું, ૧૧ જુગટું રમવું, એ આશાતનાઓ તો અવશ્ય ટાળવી પછી જિનપ્રતિમાજીને વિનયપૂર્વક મોરપીંછી વડે પુંજી પ્રક્ષાલ કરવો. અંગલુંહણાં કરી દ્રવ્ય એટલે કેશર ફુલથી પૂજા કરવી તેનું નામ અંગપૂજા અને અક્ષત, ધુપ, અગર દીપ વગેરેથી પૂજા કરવી તે અગ્રપૂજા કહેવાય છે. પૂજા કરવાની આંગળીના નખને કેશરમાં બોળવો નહીં; તેમજ પ્રતિમાજીને પણ અડે નહીં, તેમ પ્રભુના નવ અંગે પૂજા કરવી, ૧ જમણા તથા ડાબા પગના અંગુઠે, ૨ જમણા તથા ડાબા ઢીંચણે, ૩ જમણા તથા ડાબા કાડે, ૪ જમણા તથા ડાબા ખભે, ૫ મસ્તકે, ૬ લલાટે, ૭ કંઠે, ૮ છાતીએ, ૯ નાભિએ એ રીતે નવ અંગે પૂજા કરવી તથા સિદ્ધચક્રની પૂજા કરતાં અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર, તપ એ રીતે નવપદની અનુક્રમે પૂજા કરવી. પછી મંગળિકને અર્થે અષ્ટ માંગળિક આળેખવાં, પછી ત્રણ ખમાસમણ દઇ ઇરિયાવહિયં પડિક્કમી ચૈત્યવંદન કરવું. વળી દહેરાસરમાં દશ ત્રિક સાચવવા તે કહે છે. ૧ ત્રણ નિસ્સીહિ–ઘર વ્યાપાર છોડવારૂપ પ્રથમ નિસ્સીહિ દહેરાસરના પ્રથમ બારણે પેસતાં કહેવી બીજી દહેરા સંબંધી વ્યાપાર છોડવારૂપ ગભારામાં પેસતાં કહેવી ત્રીજી દ્રવ્યપૂજા છોડવારૂપ ચૈત્યવંદન કરતાં કહેવી ૩ ત્રણ પ્રણામ—બે હાથ જોડીને

પ્રણામ કરવો તે ૧, કેડ ઉપરનો ભાગ નમાવીને પ્રણામ કરવો તે ૨, ત્રણ ખમાસમણ દઇ પ્રણામ કરવો તે ૩ ત્રણ પૂજા–અંગપૂજા, અગ્રપૂજા અને ભાવપૂજા ૫ ત્રણ અવસ્થા પ્રભુની ભાવવી ૬ દિશિત્રિક–ત્રણ દિશિ ટાળીને કેવળ પ્રભુના મુખ ઉપર નજર રાખવી ૭ ત્રણ વાર ભૂમિનું પ્રમાર્જન કરવું. ૮ વર્ણત્રિક–વર્ણ આલંબન, અર્થ આલંબન અને પ્રતિમા આલંબન. ૯ ત્રણ મુદ્રા–૧ યોગમુદ્રા તે બે હાથ જોડીને માંહોમાંહે આંગળીઓ રાખવી. ૨ જિનમુદ્રા તે બે પગની વચમાં ચાર આંગળ, માર્ગ મુકી કાઉસ્સગ્ગ કરવો ૩ મુક્તાશુક્તિ મુદ્રા તે કમળના ડોડાને આકારે બે હાથ જોડી સ્તુતિ કરવી. ૧૦ પ્રણિધાનત્રિક–૧ જાવંતિ ચેઇઆઇં ૨ જાવંત કેવિ સાહૂ ૩ જય વીયરાય. ઇતિ દશ ત્રિક સંપૂર્ણ. દહેરાસરમાં જતાં પાંચ અભિગમ સાચવવા, તેના નામ—૧ સચિત્ત દ્રવ્યાદિકનો ત્યાગ ૨ અચિત્ત વસ્ત્રાદિકનું ધારણ કરવું ૩ એકસાડી ઉત્તરાસંગ કરવું ૪ ચિત્ત [illegible] કરવું. ૫ [illegible] પ્રણામ કરવા. રાજાના પાંચ અભિગમ— ખડ્ગ, છત્ર, ચામર, મુકુટ અને મોજડી. એ પાંચ રાજ-ચિહ્ન બહાર મૂકવા. [illegible]

શસ્ત્ર પાપ છે. વળી સાજી, સાબુ, લોહ, ગળી, મધ, ધાવડ વગેરે વસ્તુઓ શ્રાવકે વેચવી નહીં. તેમાં ઘણા દોષ છે. પાણી બે વાર ગળવું. બ્રહ્મચર્ય પાળવું. પાપનું મૂળ જે પંદર કર્માદાન તે ટાળવાં અનર્થદંડ કરવો નહીં. અસત્ય વચન બોલવું નહી. શુદ્ધ સમકિત પાળવું. ઓછામાં ઓછું પાંચ તિથિ આરંભ કરવો નહીં. સુપાત્રે દાન દેવું સાર કાર્યમાં દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરવો. પરોપકાર કરવો. દિવસ થોડો બાકી રહે ત્યારે ચઉવિહાર કરવો. પછી દેવસીપ્રતિ-ક્રમણ કરી દિવસનાં પાપ આળોવવાં. પછી મનમાં અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને કેવલિભાષિત ધર્મ એ ચાર શરણ યાદ કરવાં. મનમાં શત્રુંજયાદિકની યાત્રાનો ભાવ રાખવો અને પછી સૂઇ જવું. આ કરણી શ્રાવક બરોબર પાળે તો તેનાં કર્મ પાતળાં પડે અને અનુક્રમે તે મોક્ષનું સ્થાનક પામે પ્રતિક્રમણ ન બને તો સામાયિક કરવું. સાત વ્યસ-નનો ત્યાગ કરવો. કંદમૂળનું ભક્ષણ ન કરવું. અષ્ટમી, ચતુ-ર્દશી, વગેરે પર્વતિથિઓ પાળવી, વગેરે ઘણા નિયમો શ્રાવકે પાળવા જોઇએ. વળી શ્રાવકનાં છ કર્મો નીચે પ્રમાણે છે :—

देवपूजा गुरूपास्तिः, स्वाध्यायः संयमस्तपः ।
दानं चेति गृहस्थानां, षट्कर्माणि दिने दिने ॥

૭ બાર વ્રતના ૧૨૪ અતિચાર.

૫ પાંચ અણુવ્રત—
૧ પ્રાણાતિપાત વિરમણના ૫
૨ મૃષાવાદ વિરમણના
૩ અદત્તાદાન વિરમણન

૪ મૈથુન વિરમણના	૫	૧૨ અતિથિસંવિભાગના	૫
૫ પરિગ્રહ પરિમાણના	૫	જ્ઞાનાચારના	૮
૩ ગુણવ્રત—		દર્શનાચારના	૮
૬ દિગ્ વિરમણના	૫	ચારિત્રાચારના	૮
૭ ભોગોપભોગ વિરમણના	૫		
કર્માદાનના	૧૫	તપઆચારના	૧૨
૮ અનર્થદંડ વિરમણના	૫	વીર્યાચારના	૩
૪ શિક્ષાવ્રત—		સમ્યક્ત્વના	૫
૯ સામાયિકના	૫	સંલેખણાના	૫
૧૦ દેશાવગાશિકના	૫	———	
૧૧ પૌષધોપવાસના	૫	૧૨૪	

[૧]

ચોવીશ જિનના વર્ણનું ચૈત્યવંદન.

પદ્મપ્રભ ને વાસુપૂજ્ય, દોય રાતા કહીએ;
ચંદ્રપ્રભ ને સુવિધિનાથ, દો ઉજ્જવળ લહીએ ૧
મલ્લિનાથ ને પાર્શ્વનાથ, દો નીલા નિરખ્યા,
મુનિસુવ્રત ને નેમનાથ, દો અંજન સરીખા ૨
સોળે જિન કંચન સમા એ, એવા જિન ચોવીશ;
ધીરવિમલ પંડિત તણો, જ્ઞાનવિમલ કહે શિષ્ય ૩

[૨]

શ્રી ચોવીશ જિનના લંછનનું ચૈત્યવંદન.

[illegible]
[illegible]

ચાર અતિશય મૂલથી, ઓગણીશ દેવના કીધ;
કર્મ ખપ્યાથી અગ્યાર ચોત્રીશ એમ અતિશયા,
સમવાયાંગે પ્રસિદ્ધ. ૬

જિન ઉત્તમ ગુણ ગાવતાં, ગુણ આવે નિજઅંગ;
પદ્મવિજય કહે એહ સમય પ્રભુ પાળજો,
જેમ થાઉં અખય અભંગ. ૭

[૨]

ભાવમંદિર: સમકિતનું સ્તવન.

સમકિત દ્વાર ગભારે પેસતાંજી, પાપપડલ ગયાં દૂર રે;
મોહન મરૂદેવીનો લાડલોજી, દિઠા આનંદ પુર રે સ૦ ૧

આયુવર્જિત સાતે કર્મનીજી, સાગર કોડાકોડી હીન રે;
સ્થિતિ પ્રથમ કરણે કરીજી, વીર્ય અપૂરવ મોગર લીનરે. સ૦ ૨

ભુંગળ ભાંગી આદ્ય કષાયનીજી, મિથ્યાત્વમોહની સાંકળ
સાથ રે; બાર ઉઘાડયાં શમસંવેગનાંજી, અનુભવ ભવને બેઠા
નાથ રે. સ૦ ૩

તોરણ બાંધ્યાં જીવદયાતણુંજી, સાથીઓ પૂર્યો શ્રદ્ધારૂપ રે;
ધૂપઘટા પ્રભુ ગુણ અનુમોદનાજી, દીપ મંગળ આઠ અનુપરે. સ૦ ૪

સંવરપાણીએ અંગ પખાલિયાંજી, કેશર ચંદન ઉત્તમ ધ્યાનરે;
આતમરુચિ મૃગમદ મહમહેજી, પંચાચાર કુસુમ પ્રધાનરે. સ૦ ૫

ભાવે પૂજેરે પાવન આતમાજી, પૂજે પરમેશ્વર પરમ પવિત્રરે;
કારણ જોગે કારજ નીપજેજી, ક્ષમાવિજય જિન આગમ રીતરે.
સ૦ ૬

સ્તુતિઓ.

પાર્શ્વજિન સ્તુતિ.

શંખેશ્વર પાસજી પૂજીએ, નરભવનો લાહો લીજીએ;
મનવંછિત પુરણ સુરતરૂ, જય વામાસુત અલવેસરૂ. ૧
દોય રાતા જિનવર અતિ ભલા, દોય ધોળા જિનવર ગુણનીલા;
દોય નીલા દોય શામળ કહ્યા, સોળે જિન કંચનવર્ણ લહ્યા. ૨
આગમ તે જિનવર ભાખિયો, ગણધર તે હૈડે રાખિયો;
તેહનો રસ જેણે ચાખિયો, તે હુવો શિવસુખ સાખિયો. ૩
ધરણીધર રાય પદ્માવતી, પ્રભુ પાર્શ્વતણા ગુણ ગાવતી,
સહુ સંઘના સંકટ ચૂરતી નયવિમલનાં વંછિત પુરતી ૪

સુંદર ચંપકવરણી દેહ જો, અમ તુમ સરિખો મેળો આ સંસારમાં જો. ૨

સ્થૂ૦—સંસારમાં મેં જોયું સકળ સરૂપ જો, દરપણની છાયામાં જેવું રૂપ જો; સુપનાની સુખલડી ભૂખ લાંગે નહીં જો. ૩

ગુ૦—ના કહેશો તો નાટક કરશું આજ જો, બાર વરસથી માયા છે મુનિરાજ જો, તે છોડી કેમ જાઓ ? હું આશાભરી જો. ૪

સ્થૂ૦—આશાભરિયો ચેતન કાળ અનાદિ જો, ભમિયો ભવમાં હીણુ થયો પરમાદી જો, ના જાણી તેં સુખની કરણી જોગની જો. ૫

ગુ૦—જોગી તો જંગલમાં વાસો વસિયા જો, વેશ્યાને મંદિરિયે ભોજન રસિયાં જો, તુમને દીઠા એવા સંયમ સાધતાં જો ૬

સ્થૂ૦—સાધશું સંયમ ઇચ્છારોધ વિચારી જો, કુર્મોપુત્ર થયા નાણી ઘરબારી જો; પાણીમાહે પંકજ કોરૂં જાણિયે જો. ૭

ગુ૦—જાણી એ તો સઘળી તુમારી વાત જો, મેવા મીઠા રસવંતા બહુ જાત જો, અંબર ભૂષણ નિત નિત નવલાં લાવતા જો ૮

સ્થૂ૦—લાવંતા તો દેતી આદરમાન જો, કાયા જાણું સંધ્યા રંગ સમાન જો, ઠાલી તે શું કરવી એવી પ્રીતડી જો ? ૯

ગુ૦—પ્રીતલડી કરતા તે રંગભર સેજ જો, રમતા ને દેખાડંતા ઘણું હેજ જો, રીસાણી મનાવી મુજને સાંભરે જો. ૧૦

સ્થૂ—સાંભરે તો મુનિવર મનડું વાળે જો, ઢાંકયો અગ્નિ ઊધાડયે પરજાળે જો, સંયમમાંહે એ છે દૂષણ મોટકું જો ૧૧

ગુ૦— મોટકું આવ્યું રાજ નંદનું તેડું જો જાતાં ન થશે ઢીલ તુમારૂં ગનડું જો, મેં તો તમને ટોલ કરીને મોકલ્યા જો. ૧૨

શુ૦—મોકલિયા તો મારગમાંહિ મળિયા જો સંભૂતિ આચારજ જ્ઞાને બળિયા જો, સંયમ દીધું સમકિત તેણે શિખવ્યું જો ૧૩

શુ૦—શિખવ્યું તો કહી દેખાડો આપને જો, ધર્મ કરંતાં રૂપ વરેસ્યું તમને જો સમતાને ઘેર આવી વેશ્યા એમ વદે જો ૧૪

વદે મુનિવર શંકાનો પરિહાર જો સમકિતમૂળે શ્રાવકનાં વ્રત બાર જો, પ્રાણાતિપાતાદિક સ્થૂલે ઉચ્ચરે જો ૧૫

ઉચ્ચરે તો વીત્યું છે ચોમાસું જો, આણા લેઈને આવ્યા ગુરુની પાસ જો, [illegible] [illegible] બોલે ગુરુ જો ૧૬

ગુરુ [illegible] તાયો પ્રાણી પ્રાજ્ઞ જો, [illegible] તેહ [illegible] જો, [illegible] નિત્ય [illegible] વંદના જો ૧૭

અનંત ચારિત્ર અને અનંત વીર્યાદિ છે તેમાં રમણ કરવું તે આત્મિક ધર્મનું આરાધન સમજવું અને તેને માટે જ વ્યાવહારિક ધર્મ કરવાની ખાસ જરૂર છે.

પ્રશ્ન-૪ ત્યારે વ્યાવહારિક ધર્મ કોને કહેવાય?

ઉત્તર-દાન, શિયળ, તપ અને ભાવનારૂપ ઉત્તમ પ્રકારની કરણી કરવી, જેવી કે-સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, પૌષધ, દેવપૂજા, ગુરુભક્તિ, સાધર્મિકભક્તિ, તીર્થયાત્રા રથયાત્રા વગેરે શાસ્ત્રાનુસારે ધર્મકરણી કરવી તે વ્યાવહારિક ધર્મનું આરાધન સમજવું.

૧ શાંતિ જિનની આરતિ.

જય જય આરતિ શાંતિ તુમારી,
તોરા ચરણકમળકી મેં જાઉં બલિહારી. જ૦ ૧
વિશ્વસેન અચિરાજીકે નંદા, શાંતિનાથમુખ પુનમચંદા. જ૦ ૨
ચાલીશ ધનુષ્ય સોવનમય કાયા,
મૃગલંછન પ્રભુ ચરણ સુહાયા. જ૦ ૩
ચક્રવર્તી પ્રભુ પાંચમા સોહે,
સોળમા જિનવર જગ સહુ મોહે. જ૦ ૪
મંગળ આરતિ મોરહિ કીજે, જન્મોજન્મનો લાહો લીજે. જ૦ ૫
કર જોડી સેવક ગુણ ગાવે, સો નર નારી અમર પદ પાવે. જ૦ ૬

૨ આદિ જિનની આરતિ.

અપચ્છરા કરતી આરતિ જિનઆગે હારે જિનઆગેરે જિનઆગે, હાંરે એ તો અવિચળ સુખડાં માગે, હારે નાભિનંદન પાસ—અ૦ ૧ તાથેઈ નાટક નાચતી પાય ઠમકે, હારે

રોય ચરણે ઝાંઝર ઝમકે, હારે સોવન ઘુઘરડી ઘમકે, હારે હતી રૂડી બાળ—અ૦ ૨ તાલ મૃદંગ ને વાંસળી ડફ વીણા, હારે રૂડા ગાવંતી સ્વર ઝીણા, હારે મધુર સુરાસુર નયણાં, હારે જોતી મુખડું નિહાળ—અ૦ ૩ ધન્ય મરૂદેવા માતને પુત્ર જાયા, હારે તોરી કંચનવરણી કાયા, હારે મેં તો પુરવ પુણ્યે પાયા, હારે દેખ્યો તેરો દેદાર—અ૦ ૪ પ્રાણજીવન પરમેશ્વર પ્રભુ પ્યારો, હારે પ્રભુ સેવક હું છું તારો, હારે ભવોભવનાં દુખડાં વારો, હારે તુમે દીનદયાળ. અ૦ ૫ સેવક જાણી આપનો ચિત્ત ધરજો, હારે મોરી આપદા સઘળી હરજો, હારે મુનિ માણેક સુખિયો કરજો, હારે જાણી પોતાનો બાળ —અ૦ ૬

ઓચ્છવ રંગ.

ઓચ્છવ રંગ વધામણાં, પ્રભુ પાસને નામે;
કલ્યાણક ઓચ્છવ કિયો, ચહડતે પરિણામે. ૧
શતવરશાયુ જીવીને, અક્ષય સુખ સ્વામી;
તુમ પદ સેવા ભક્તિમાં, નહીં રાખું ખામી. ૨
સાચી ભકતે સાહેબા, રીઝો એક વેળા;
શ્રી શુભવીર હુવે સદા, મનવંછિત મેળા. ૩

મંગળદીવો.

દીવો રે દીવો મંગળિક દીવો આરતિઊતારણ બહુ ચિરંજીવો.દી૦૧
સોહામણું ઘેર પર્વ દીવાળી, અંબર ખેલે અમરા બાળી. દી૦ ૨
દીપાળ ભણે એણે કુળ અજુવાળી, ભાવે ભકતે વિઘન નિવારી.દી૦૩
દીપાળ ભણે એણે કલિકાળે,
આરતિ ઉતારી રાજા કુમારપાળે ૪
અમ ઘેર મંગળિક તમ ઘેર મંગળિક,
મંગળિક ચતુર્વિધ સંઘને હોજો. ૫

શ્રી સિદ્ધાચળના દુહા.

એકેકું ડગલું ભરે, શેત્રુંજા સામું જેહ;
રીખવ કહે ભવ કોડના, કર્મ ખપાવે તેહ. ૧
શેત્રુંજા સમુ તીરથ નહીં, રીખવ સમા નહીં દેવ;
ગૌતમ સરખા ગુરુ નહીં, વળી વળી વંદું તેહ. ૨
સિદ્ધાચળ સમરૂં સદા, સોરઠ દેશ મોઝાર;
મનુષ્યજન્મ પામી કરી, વંદું વાર હજાર. ૩

કરવી સફળ થાય છે ગુરુસ્થાપના ન હોય તો (થોડા કાળ માટે) પુસ્તક અથવા નવકારવાળીની સ્થાપના સ્થાપવી. આ સ્થાપના શ્રી મહાવીરપ્રભુના પાંચમા ગણધર સુધર્માસ્વામીની જાણવી. (બીજા ગણધરો તો અલ્પ આયુષ્ય હોવાથી વહેલા કાળ કરી ગયા હતા) તે સ્થાપવા માટે જમણો હાથ અવળો સ્થાપના સન્મુખ રાખવો. આમ કરવાનું કારણ સ્થાપનામાં આચાર્યના ૩૬ ગુણોનું આહ્વાન કરવું તે છે, કારણ કે આહ્વાનમુદ્રાની આકૃતિ તેવી છે. પછી " નવકાર તથા પંચિંદિઅ " કહેવાં. " નવકાર " મહા મંગળરૂપ છે અને " પંચિંદિઅ "માં આચાર્યના છત્રીશ ગુણનું વર્ણન છે, તેનું આરોપણ સ્થાપનામાં કરવાનું છે એ હેતુ છે. પછી "ખમાસમણુ" દેવું તે ગુરુના વિનયઅર્થે છે. પછી " ઇરિયાવહી " પ્રતિક્રમવા સંબંધી આદેશ માગવો, કેમ કે આજ્ઞા એ ધર્મનું આરાધન છે. એમ આદેશ સંબંધી સર્વત્ર સમજવુ. પછી "ઇરિયાવહિય" પડિક્કમવા, તેનુ કારણ એ છે કે તેની અંદર પાપનું આલોચવુ થાય છે. પછી "તસ્સ ઉત્તરી" કહેવું, તે ઇરિયાવહિ પડિક્કમતા અશુદ્ધ રહેલાં એવાં પાપ (અશુદ્ધ આત્મા)ની વિશુદ્ધિને અર્થે છે. પાપની વિશુદ્ધિ થવાથી સંવરક્રિયાઓ વિશેષ ફળીભૂત થાય છે પછી શેષ પાપને ટાળવા અર્ગે કાયોત્સર્ગ કરવો, તેના રક્ષણાર્થે ક્ષેત્રને વાડ હોય તેની પેઠે આગાર (છૂટ) રાખવાની જરૂર છે તે માટે "અન્નત્થ૦" કહેવુ પછી એક "લોગસ્સ" નો કાઉસ્સગ્ગ કરવો, તેનો હેતુ એ છે કે તેથી પ્રભુનાં નામોનું સ્મરણ-ધ્યાન થાય છે. તે કાઉસ્સગ્ગનું માન પચ્ચીશ શ્વાસોચ્છ્વાસનું કહ્યું છે, તેથી 'ચંદેસુ નિમ્મલયરા" સુધી પચ્ચીશ

આથાથી અષ્ટાપદ પર્વતને વિષે સ્થાપેલા ચોવીશ જિનને તથા બીજી અનેક રીતે જિનેશ્વરોને વંદન થાય છે. એ અગ્યારમો અધિકાર. અને છેલ્લે એટલે બારમા અધિકારે વૈયાવચ્ચગરાણં" ઇત્યાદિ પાઠથી સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવનું સ્મરણ થાય છે એ રીતે બારે અધિકારનાં સ્થાનકો જાણી તે તે સ્થાનકે ચૈત્યવંદન કરનારાઓએ ઉપયોગપૂર્વક વંદન કરવાનું લક્ષ્યમાં રાખવું જરૂરનું છે. પછી ચાર ખમાસમણ પૂર્વક ચારને થોભવંદન કરવાનું છે. પહેલા ખમાસમણથી "ભગવાન્હં" એ પદવડે અરિહંત ભગવાન્ અથવા ધર્માચાર્ય એટલે જેમનાથી ધર્મ પામ્યા હોઇએ તેમને પણ વંદન થાય છે બાકીના ત્રણ પાઠથી અનુક્રમે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વ સાધુને વંદન થાય છે. અત્ર વળી "ઇચ્છકારી સમસ્ત શ્રાવકને વાંદુ" એ પાઠથી સર્વ શ્રાવકોને વંદન કરાય છે આ વિધિનો પ્રચાર થોડા હોવાથી તે પ્રમાણે વર્તવા અને અન્યને વર્તાવવા ઉપયોગ રાખવો. પછી દેવસિપ્રતિક્રમણ ઠાવાનો આદેશ માગી જમણો હાથ તથા મસ્તક ચરવળા પર સ્થાપી "સવ્વસ્સવિ દેવસિઅ" નો પાઠ કહેવો. અહીં ચરવળા ઉપર હાથ તથા મસ્તક સ્થાપવા તે ગુરુનાં ચરણ સ્પર્શવારૂપ સમજવું તથા સાથે પાપભારથી નમવાનું થયું, એમ પણ સમજવાનું છે "સવ્વસ્સવિ દેવસિઅ"થી દિવસનાં પાપનુ સામાન્યપણે આલોચન થાય છે, તે પ્રતિક્રમણનું બીજક સમજવું પછી ઉભા થઇ "કરેમિ ભંતે" નો પાઠ કહેવો અહીંથી પહેલું આવશ્યક શરૂ થાય છે, તે સમતાની વૃદ્ધિ અર્થે જાણવું. આવશ્યક એટલે અવશ્ય કરવા યોગ્ય કરણી. પછી કાંઇક સ્ફુટ રીતે પાપની આલોચનારૂપ "ઇચ્છામિ

ઉપાધ્યાય, શિષ્યાદિ પ્રત્યે તથા સર્વ જીવ પ્રત્યે કરેલા અપ-
રાધ ખમાવવા માટે "આયરિય ઉવજ્ઝાએ" સૂત્ર બોલે. તે
પછી વંદન કરે (બે વાંદણાં દે), તેનું કારણ જેમ દરેક
ક્રિયા પંચ પરમેષ્ઠિને નમસ્કાર કરીને કરવામાં આવે છે તેમ
પ્રતિક્રમણની સર્વ ક્રિયા ગુરુના આદેશથી વંદન કરવા પૂર્વક
કરવી તે જે તેમજ ચાર ખામણાં વાંદણાં દેવામાં આવે છે
તેનો કાયોત્સર્ગ પણ એક કારણ છે. [illegible]
[illegible] "આયરિય ઉવજ્ઝાએ" [illegible]
કે તે [illegible]
પછી [illegible]
[illegible]
[illegible]

શ્રુતધર્મની વૃદ્ધિ શ્રુતદેવતાથી થતી હોવાથી તેના સ્મરણ અર્થે એક નવકારનો કાયોત્સર્ગ કરી, પારીને "સુઅદેવયા"ની સ્તુતિ કહે. સ્વલ્પ પ્રયાસે દેવતા સાધ્ય હોવાથી આઠ શ્વાસોચ્છ્વાસ (એક નવકારના આઠ શ્વાસોચ્છ્વાસ થાય છે) નો કાયોત્સર્ગ કરવો. તે જ પ્રમાણે જે ક્ષેત્રમાં આપણે રહીએ છીએ તે દેવતા અનુકૂળ હોય તો આપણું ધર્મકાર્ય નિર્વિઘ્નપણે પરિપૂર્ણ થાય, તેથી તેના સ્મરણાર્થે પણ એક નવકારનો કાઉસ્સગ્ગ કરી, પારીને "જીસે ખિત્તે સાહૂ"ની થોય કહેવી પછી મંગલાર્થે એક નવકાર ગણી, બેસીને મુહપત્તિ પડિલેહવી તે હવે પછી ગુરુને દ્વાદશાવર્ત્ત વંદન કરવું છે તેને અર્થે છે લૌકિકમાં પણ રાજા અમુક કાર્ય બતાવે તે કર્યા બાદ પ્રણામ કરીને નિવેદન કરવાનું પ્રવર્ત્તન છે તેમ આ છેલ્લું વંદન સમજવું પચ્ચક્ખાણરૂપી છઠ્ઠું આવશ્યક તો પહેલાં કરેલું છે તેની હવે તે અહીં કરવાનું નથી પણ તે સંબંધી ક્રિયા કરવાની છે. પછી છ આવશ્યક સંભારવાં પછી 'ઇચ્છામો અણુસટ્ઠિં" કહી, બેસી ઉચ્ચ સ્વરે 'નમો ખમાસમણાણં', નમોઽર્હત્" ઇત્યાદિ પૂર્વક નમોઽસ્તુ વર્દ્ધમાનાય" ની ત્રણ સ્તુતિ અને "નમુત્થુણં તથા સ્તવન" કહેવા. 'ઇચ્છામો અણુસટ્ઠિં" એટલે અમે અનુશાસિત ગુરુની આજ્ઞા-હિતશિક્ષાને ઇચ્છીએ છીએ. તે આજ્ઞા પ્રમાણ કરવારૂપ "નમો ખમાસમણાણં" ઇત્યાદિ પદ ગુરુને તથા પંચ પરમેષ્ઠિને નમસ્કાર રૂપ છે, અને ઉચ્ચ સ્વરે આ સ્તુતિ તથા નમુત્થુણં અને સ્તવન કહેવાય છે, તે 'પડાવશ્યક નિર્વિઘ્ને પૂર્ણ થયા" તેનો હર્ષ ઉત્પન્ન થયેલો છે, તેના સૂચનાર્થે છે. "નમોઽસ્તુ૦" તથા શાઇ-

અહીં જ કરી લેવા માટે ચઉક્કસાયથી જયવીયરાય સુધી ચૈત્યવંદન કરી સામાયિક પારવા પર્યંત વિધિ છે. તે સર્વ કરે. સજ્ઝાય પછીની વિધિની હકિકત મૂળ ગ્રંથમાં નથી; તે વર્ત્તમાન પ્રવૃત્તિને અનુસારે લખી છે ઇતિ.

રાઇઅ પ્રતિક્રમણના હેતુઓ.

પ્રથમ સામાયિક લઇ 'કુસુમિણ[1] દુસુમિણ ઓહડાવણી રાઇઅ પાયચ્છિત્ત વિસોહણત્થં' કાઉસ્સગ્ગ કરૂં ? ઇચ્છં, કરેમિ કાઉસ્સગ્ગ" ઇત્યાદિ કહી ચાર લોગસ્સનો ૧૦૮ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણ એટલે 'સાગરવરગંભીરા' પદ સુધી ગણતાં એક લોગસ્સના ૨૭ પદ થાય, તેને ચાર ગણા કરતાં ૧૦૮ પદ થાય છે, તેટલો કાયોત્સર્ગ કરવો. અત્ર એ વિશેષ છે કે દુઃસ્વપ્ન આવ્યું હોય અગર ન આવ્યું હોય તો ૧૦૦ શ્વાસોશ્વાસ (ચંદેસુ નિમ્મલયરા સુધી ચાર લોગસ્સ)નો કાયોત્સર્ગ કરે, અને સ્વપ્નમાં સ્ત્રીસેવન થયું હોય તો ૧૦૮ શ્વાસોશ્વાસનો કાયોત્સર્ગ કરે પણ પ્રમાદવશાત 'કેવું સ્વપ્ન આવ્યું હતું' તેની સ્મૃતિ ન રહે, તેથી ૧૦૮ શ્વાસોશ્વાસ પ્રમાણનો કાયોત્સર્ગ કરવાનું પ્રવર્તન છે. એ કાયોત્સર્ગથી રાત્રિ સંબંધી ઘણાં પાપ દૂર થાય છે, પછી સર્વ ધર્માનુષ્ઠાન દેવગુરુવંદન પૂર્વક કરવું, માટે પ્રથમ 'જગચિંતામણિનું' ચૈત્યવંદન 'જયવીયરાય' પર્યંત કરવું પછી 'ભરહેસર' ની સજ્ઝાય ઉત્તમ પુરુષ તથા સ્ત્રીઓના નામ સ્મરણાર્થે કહેવામા આવે છે પછી

---

૧ રાગાદિમય દુઃસ્વપ્ન અને દ્વેષાદિમય દુઃસ્વપ્ન

તપ ચિંતનનો કાયોત્સર્ગ કરવાનો છે; તે ન આવડે તો સોળ નવકારનો કરે એમ પ્રવર્તન છે, પણ ખરી રીતે તો તપનું ચિંતન કરવું જોઈએ; તેની વિધિ આ પ્રમાણે—'શ્રી વીર ભગવંતે છ માસી તપ કર્યો, હે ચેતન! તે તું કરી શકીશ? (અત્ર ઉત્તર મનમાં ચિંતવવો કે) શક્તિ નથી, પરિણામ નથી. તો એક ઉપવાસ ઓછો કર! શક્તિ નથી, પરિણામ નથી તો બે ઉપવાસ ઓછા કર, એમ યાવત્ ૨૯ ઉપવાસ ઓછાં કરવા પર્યંત ચિંતવવું અને દરેક વખતે શક્તિ નથી પરિણામ નથી. એમ મનમાં બોલવું. પછી પંચમાસી તપ કર, ચઉમાસી તપ કર, ત્રિમાસી તપ કર, દ્વિમાસી તપ કર, માસક્ષમણ કર; અહીં પણ દરેક વખતે ઉત્તર મનમાં ચિંતવતા જવું પછી એક દિવસ ન્યૂન માસખમણ, બે દિવસ ન્યૂન માસખમણ, એમ તેર દિવસ ન્યૂન (૧૭ ઉપવાસ) સુધી વિચારવું. પછી ૩૪ ભક્ત (૧૬ ઉપવાસ) કરી શકીશ? ૩૨ ભક્ત કર, ૩૦ ભક્ત કર, એમ બબ્બે ભક્ત ઓછાં કરતા યાવત ચોથભક્ત સુધી કહેવું પછી એક ઉપવાસ કર, આયંબિલ કર, નિવિ કર, એકાસણું કર, બેઆસણું કર, અવડ્ઢ કર, પુરિમડ્ઢ કર, સાડ્ઢપોરિસિ કર, પોરિસિ કર; નમુક્કારસી મુટ્ઠિસહિઅં કર. અહીં સર્વત્ર શક્તિ નથી, પરિણામ નથી, એમ ચિંતવવું પણ જે તપ કર્યો હોય પણ અત્યારે કરવો ન હોય ત્યાંથી કહેવું કે 'શક્તિ છે પણ પરિણામ નથી' અને છેલ્લે જે તપ કરવો હોય ત્યાં 'શક્તિ પણ છે અને પરિણામ પણ છે' એમ કહી કાયોત્સર્ગ પારીને લોગસ્સ કહેવો. પછી છઠ્ઠા આવશ્યકની મુહપત્તિ પડિલેહીને વાંદણા દેવા. પછી તીર્થવંદનાદિક કરી

શુદ્ધિપત્રક

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૨૫	૩	ચઉવિસ પિ	ચઉવીસંપિ
૪૭	૩	વંદામ	વંદામિ
૪૯	૧૨	સિવ	સિવં
૬૫	૧	મંગાળકમાં	મંગળિકમાં
૭૧	૧૧	વિરાગમ	વીરાગમ
૭૬	૪	પધાહૃઆ	પદ્ધરિઆ
૭૯	૮	લો.અગ્ગ	લોઅગ્ગં
૯૨	૧	વિણુઆ	વિણઓ
૧૦૭	૧૪	ઇં દિઓહિં	ઇંદિએહિં
૧૦૮	૨૦	સમારભે	સમારંભે
૧૩૧	૧૨	વદો-	વ દો-
૧૩૮	૨૦	અ	અ-
૧૬૬	૭	કુરૂ કુરૂ	કુરુ કુરુ
૧૬૬	૧૨	કુરૂ કુરૂ	કુરુ કુરુ
૧૬૭	૮	કુરૂતે	કુરુતે
૧૬૭	૯	કુરૂતે	કુરુતે
૧૭૨	૭	અઇમુત્તા	અઇમુત્તો

તા. ક. આ સિવાય મુદ્રણદોષથી કોઇ ટાઇપ ન ઉઠયા હોય તો તે સુધારી લેવા.